DE GRUYTER

Giuseppe Flammini (Ed.)

HERMENEUMATA PSEUDODOSITHEANA LEIDENSIA

BIBLIOTHECA SCRIPTORUM GRAECORUM ET ROMANORUM TEUBNERIANA

DE G

B I B L I O T H E C A

SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM

T E V B N E R I A N A

HERMENEVMATA PSEVDODOSITHEANA LEIDENSIA

EDIDIT

GIUSEPPE FLAMMINI

MONACHII ET LIPSIAE
IN AEDIBVS K. G. SAUR MMIV

Bibliographic information published by Die Deutsche Bibliothek

Die Deutsche Bibliothek lists this publication in the
Deutsche Nationalbibliografie; detailed bibliographic data is available
in the Internet at **http://dnb.ddb.de.**

Gesamtherstellung: Druckhaus „Thomas Müntzer" GmbH, 99947 Bad Langensalza
ISBN 3-598-71253-7

Sacris Manibus Genitoris
Dilectissimi

PRAEFATIO

Hermeneumata editurus, quae vulgo Pseudodositheana dicuntur, primum omnium de auctore deque eius aetate benivolos lectores certiores faciendos puto. De Dositheo quidem grammatico vel ludimagistro, qui adulescentibus in Graecis et Latinis litteris erudiendis operam dedisset, nihil accepimus, praeterquam quod artem Graecolatinam grammaticam composuit; de qua re duo saec. X ineuntis codices in Sancti Galli monasterio exarati notitiam adferunt, qui sunt Sangallensis 902 (*S*) et Harleianus 5642 (*H*), quorum alter inscriptionem *Incipit Grammatica Dosithei magistri*, alter iisdem fere verbis *Incipit Grammatica Dosithei* continet. Ad quos autem accedit codex Monacensis 601 (*M*), eiusdem fere aetatis ibidemque exaratus,[1] qui tamen, cum aliquot illius artis grammaticae excerpta servaverit, de illo magistello ne ullum quidem verbum facit.[2] Itaque Cuiacius, vir doctissimus iurisque peritissimus – qui ms. Sangallensem tantummodo noverat atque aliam interpretamentorum recensionem, quae hermeneumata Stephani cognominantur –, non dubitandum existimavit quin, cum ms. *S* praeter Grammaticam alia Graece et Latine similiter composita tradidisset – lexicum dico ad rerum capitula redactum et divi Adriani sententiarum collectionem et fabulae Aesopiae exordium, quae *De cervo* inscri-

1. De singulorum recensionis Leidensis librorum aetate v. A. C. Dionisotti, From Ausonius' Schooldays? A Schoolbook and its Relatives, JRS 72, 1982, 87.

2. Huius artis textum Latinum tantummodo ex apographo Sangallensi, quod olim confecerat Niebuhr, edidit F. Oehler, Dositheus und Charisius, RhM 17, 1862, 55–65; Keil autem hoc codice excerptisque Monacensibus usus est, v. Grammatici Latini VII, Leipzig 1880, 365–436; denique Tolkiehn in edenda Dosithei arte ms. Harleiano quoque, quem Krumbacher repperit, est nixus.

bitur – ipse Dositheus horum operum quoque auctor fuisset. Qua autem de re quid Cuiacius, cum primam Adriani sententiam explicaturus esset, senserit, haud absurdum mihi ipsis eius verbis exprimere videtur: „quae sententia cum esset in editione Stephani imperfecta et depravata, eam ita restitui ex bibliotheca S. Galli apud Helvetios, ubi in calce Grammatices Dosithei magistri sunt eiusdem Adriani *Sententiae et Epistolae*, hoc est rescripta brevia longe emendatiora, longeque plura, quae omnia ad ius nostrum civile pertinent Graece et Latine composita".[3]

Postquam autem ms. Leidensis Vossianus gr. Q. 7 est repertus (*L*), qui etsi Dosithei Grammaticam non contineat, ante lexicum tamen verborum glossarium atque post Adriani Sententias et alia scripta ex variis operibus extracta servat – quae vero sunt duodeviginti Fabulae, quae quidem Aesopiae nuncupantur, at variis ex fontibus profluunt, Iuridicus Tractatus ad manumissiones pertinens, aliquot ex Hygini Genealogia Excerpta, belli Troiani Epitome initiis mutila, Conversatio de variis cotidianis momentis horisque tractans – Valckenaerius, qui hunc codicem primus perscrutatus est, Cuiacii vestigia secutus, haec quoque omnia esse Dositheo tribuenda atque eadem saec. III p. Chr. n ineunte illi fuisse redacta intulit,[4] ut quidem id liquidis apertisque verbis in Hygini Genealogiae praefatione declaratum est: Μαξίμῳ καὶ Ἄπρῳ ὑπάτοις πρὸ γ' ἰδῶν Σεπτεμβρίων Ὑγίνου γενεαλογίαν πᾶσιν γνωστὴν μετέγραψα / *Maximo et Apro consulibus tertio Id. Septembres Hygini genealogiam omnibus notam descripsi.* Ne praeterire quidem possum, quod Boeckingius, qui primus Leidensia interpretamenta praeter glossarium et lexicum adnotationibus criticis instruxit,[5] aliique deinceps

3. Cf. J. Cuiacius, Observationum et Emendationum libri XXVIII, Venetiis 1758, XXI 5, col. 564.
4. Cf. J. C. Valckenaer, De Hygini fragmento Dositheano schediasma, Misc. Obss. Critt. X, 1739, 111.
5. E. Boecking, Dosithei Magistri Interpretamentorum liber tertius, Bonnae 1832.

viri docti Valckenaerii ratiocinationem adprobaverunt, dum Keilius, summus in primis philologus, cum Dosithei artem editurus esset, peracute demonstraret idcirco Dositheum nullo modo hermeneumaton quoque auctorem exstare potuisse, quod inter eius fontes M. Plotius Sacerdos quarti saeculi ineuntis grammaticus inveniretur,[6] ut facile intellegi potest, cum definitione temporis quae Hygini Genealogiae addita est non congrueret. Nunc autem tempus est iam Goetzii sententiam referentem me quaestioni Dositheanae finem facere: „Da es nun teils sicher, teils wahrscheinlich ist, daß der *magister*, der die *genealogia* schrieb, auch die übrigen Stücke dem Lehrbuche beifügte, so ist die Autorschaft des Dositheus, der doch nicht vor dem 4. Jhdt. gelebt haben kann, endgültig abgethan, wenn man auch das J. 207 nicht peinlich auf jedes einzelne Stück zu beziehen braucht".[7]

De pluribus autem atque tam inter se discrepantibus recensionibus, quibus interpretamenta Pseudodositheana nobis tradita sunt, hanc unam rationem adferendam puto, permultos ludimagistros in litteris Graecis Latinisque instituendis tam varie multipliciterque iis excerptis libellis quasi elementariis per saecula esse usos, ut eorum primigenia ipsa compages conformatioque tempore paulatim mutata atque magis magisque corrupta sit. Cum res igitur ita sit, stemma quidem codicum eas omnes recensiones complectens perficere velle est, ut proverbio illo utar, oleum et operam perdere, quod facile perspicitur ex eo quod et Goetzius, qua prudentia vir ille doctissimus fuit, coactus est, ut, cum tertium Glossariorum Latinorum volumen ederet, hermeneumata Leidensia (*HL*), Amploniana (*HA*), Monacensia (*HM*), Einsidlensia (*HE*), Montepessulana (*HMp*), Vaticana (*HV*) nec non ea, quae Stephano ascribuntur, inter se discerneret atque separatim exscriberet.[8] Nunc autem, ut in medio quaestio

6. Cf. Keil 374 sq.
7. Cf. Re, s.v. ‚Dositheus' V 2, 1607.
8. Cf. G. Goetz, Corpus Glossariorum Latinorum III, Lipsiae 1892.

ponatur, quibus argumentis haec interpretamenta contexantur, mihi in primis est animadvertendum, quod haud minimi momenti esse videtur, alia ex iis tantum glossarium ad litterarum ordinem digestum et lexicum ad capitula rerum dispositum continere, alia vero glossarium, lexicum et colloquia sive homilias de variis vitae cotidianae horis consuetudinibusque; huc vero addendum puto, quod inter Leidensem ceterasque recensiones hoc vel maxime interest, quod Leidensis Vossianus codex cum glossarium, lexicum et colloquium, tum, ut supra exposui, multa ex variis operibus excerpta exhibet.

Leidensium autem interpretamentorum aliquot partes quidem similes, at diversae recensionis disiecta membra tradidit primo codex Parisinus Lat. numero 6503 distinctus, qui illius Tractatus ad manumissiones pertinentis fragmentum una cum fabulis Aesopiis continet,[9] deinde Scaligeri apographum, id est codex Leidensis 61, qui non solum illud Tractatus fragmentum quod est in codice Parisino, sed etiam illius saevae de parricidis legis frustulum exhibet,[10] denique Stephani hermeneumata, quae Adriani Sententias nonnullis omissis, glossaria duo, totidem numero colloquia, ceteraque scripta, de quibus infra loquar, amplectuntur.[11]

Itaque cum Goetzius et Krumbacherus accurate ac subtiliter disseruissent, qua necessitudine quibusque vinculis hi mss. inter se cohaererent,[12] et conclusissent Stephani recensionem, Parisinum codicem apographumque Scaligeranum ad textum interpretamentorum Leidensium emendandum parum pertinere, equidem has quaestiones silentio transeundas putavi, praesertim cum in hac hermeneumaton editione conficienda propositum mihi praecipuum fuisset, ut recensionis plenioris

9. v. Goetz 94, 1–103, 7.
10. v. Goetz 102, 8–108.
11. v. Goetz 347–390.
12. Cf. Goetz VII–XVII et K. Krumbacher, De codicibus quibus Interpretamenta Pseudodositheana nobis tradita sunt, München 1883, 1–68.

Leidensis codices tantummodo recenserem; qui vero quattuor sunt, primo Leidensis Vossianus, qui inter omnes eiusdem familiae optimum locum obtinet, tum Sangallensis, denique Monacensis et Harleianus.

Nunc autem restat ut dicam me rationem in edendis excerptis Pseudodosithei a viris doctis adhibitam non esse secutum; Boeckingius enim codicibus *LS*, interpretamentis Stephani, Parisino codice, apographo Scaligerano est nixus,[13] Goetzius autem in textu codicem *L* exscribendum, in apparatu librorum *SHM* lectiones exprimendas curavit,[14] etiamque insuper Hausrathius et Getzlaffius, optime de fabellarum Aesopiarum historia meriti, in illis tamen edendis Parisini codicis lectiones saepissime usurpaverunt.[15] Ne rem in serum traham, hermeneumaton Leidensium omnium aut singularum eorum partium editores in eo reprehenderim, quod et Stephanum et Leidensem recensionem et Parisinum codicem promiscue ac temere adhibuerunt. Nam, ut exemplo utar, cum quaedam recensionis Leidensis fabulae Aesopiae et in Parisino codice eaedem inveniantur, attamen non est praetereundum, quod saepissime inter se plurimum differunt, ita ut mihi satis dubium videatur alterane recensio ad alteram sanandam supplendamve adhiberi possit. Quamquam hic praecipue animadvertendum puto me his signis ( ) inusitatis usum recensionum similium sectiones nonnumquam circumsaepsisse atque recensionis Leidensis textui ob hanc causam tantummodo admiscuisse, ut simul eas discernerem et efficerem, ut Graeca vel Latina interpretatio ex tempore admodum lacunosa quam optime intellegeretur.

Tempus vero est ut ad reliqua pergam, quibus argumentis libri *LSHM* contexantur, quibusque vinculis quaque ratione et necessitudine ipsi inter se cohaereant.

13. Cf. Boecking VIII sq.
14. Cf. Goetz 3–71.
15. Cf. A. Hausrath, Corpus Fabularum Aesopicarum I 2, Lipsiae 1959, 120–129 et E. Getzlaff, Quaestiones Babrianae et Pseudodositheanae, Bonnae 1907.

Leidensis Vossianvs Gr. Q. 7.

Hic manuscriptus foliis 42 membranaceis constat, quorum 3r–39v Pseudodosithei hermeneumata occupant. Singularum paginarum argumenta in quattuor columnas sic distributa sunt, ut prima et tertia lemmata Graeca uncialibus litteris exarata, secunda et quarta Latinas voces minusculis litteris scriptas exhibeant. Ms. *L* descriptus ex codice videtur, cuius singula folia XXVIII versuum fuerunt. Eiusdem manus omnia sunt, additis quibusdam adnotationibus, velut *R̄* (scil. : *Require*), inscriptionibus capitulorum rerum in marginibus iteratis compluribusque glossis adiectis. Cuius igitur libri haec sunt argumenta :

1. ff. 3r–6r *Glossarium verborum* continetur, cuius prima XXVIII lemmata adverbia sunt ad litterarum ordinem non disposita, qui continuo ad Latinorum verborum voces tantummodo pertinet. Quae ab *a* usque ad *d* litteram procedunt : f. 3r πρασσο (l. : –σω) *ago* / f. 3v εχαριζου *donabas*; post quam vocem Graecorum verborum lemmata ad litterarum ordinem disposita continuantur prorsus ab ε usque ad ω litteram : f. 3v ευκοπως *facile* / f. 6r ωμοσαν *iuraverunt.*[16]

2. ff. 6r–17v XXXVIII *Capitula rerum* occupant, quorum inscriptiones hae sunt :

1. Περὶ θεῶν	De diis[17]
2. Περὶ οὐρανοῦ	De caelo
3. Περὶ ναῶν	De aedibus / templis
4. Περὶ ἑορτῶν	De diebus festis
5. Περὶ θεωριῶν	De spectaculis
6. Περὶ ἀνέμων	De ventis
7. Περὶ μελῶν ἀνθρωπίνων	De membris humanis

16. De quibusdam verborum vocibus, quas glossarium exhibet, ut indicativus praesens *ages*, *bibes* eqs., v. G. Flammini, Prolegomeni alla Recensio Plenior degli ‚Hermeneumata Pseudodositheana', GIF 42, 1990, 10 sq. et V. Väänänen, Introduzione al Latino Volgare, trad. it., Bologna 1974², 92.

17. Hoc capitulum magnam partem edidit Valckenaer 113.

8. Περὶ φύσεως	De natura
9. Περὶ βρωμάτων	De escis
10. Περὶ ποτοῦ	De potione
11. Περὶ δευτέρας τραπέζης	De secunda mensa
12. Περὶ κρέως	De carne
13. Περὶ λαχάνων	De oleribus
14. Περὶ ἰχθύων	De piscibus
15. Περὶ ὀρνέων	De avibus
16. Περὶ τετραπόδων	De quadrupedibus
17. Περὶ ἑρπετῶν	De serpentibus
18. Περὶ οἰκήσεως	De habitatione
19. Περὶ πόλεων	De civitatibus
20. Περὶ ἐνδομενίας	De supellectili
21. Περὶ ἱματίων	De veste
22. Περὶ χρωμάτων	De coloribus
23. Περὶ χρυσέων	De aureis
24. Περὶ ἀργυρέων	De argenteis
25. Περὶ χαλκέων	De aereis
26. Περὶ σιδηρέων	De ferro
27. Περὶ ὀστρακίνων	De fictilibus
28. Περὶ σκυτίνων	De pellibus
29. Περὶ φιλοπονιῶν	De studiis
30. Περὶ τεχνιτῶν	De artificibus
31. Περὶ δένδρων	De arboribus
32. Περὶ γεωργίας	De agricultura
33. Περὶ στρατιᾶς	De militia
34. Περὶ ἀρχόντων	De magistratibus
35. Περὶ συγγενείας	De cognatione
36. Περὶ ναυτιλίας	De navigatione
37. Περὶ ἰατρικῆς	De medicina
38. Περὶ ζωδίων ιβ'	De signis XII

Hic autem operae pretium est commemorare a codice *L* additamenta glossematica aliquot exhiberi, quae eiusdem recensionis ceteri libri omiserunt :

f. 7r ναοί	aedes / templa
f. 7v θύτης	popinarius / aruspex
f. 7v εὐχή	votum / oratio
f. 8r παῖς	infans / puer
f. 9r ἀγκύλαι	concavae / popl<it>es
f. 13r χώνη	infidibulum / traiectorium
f. 13r καρπόδεσμος	fasciolae / articlare

f. 13v περιαυχένιον	liliolum / liliocatena
f. 13v κοχλιῶρυξ	ligula / linguella
f. 14r δρέπανον	falx / runcilio
f. 14r ἄμμη	rutrum / marra
f. 14r μοχλός	vectis / serratorium
f. 14r ὀβελίσκος	veru / subula
f. 14r κνημῖδες	ocreae / tibiales
f. 14v βῖκος	fidelia / doliolum
f. 14v ἡνίαι	habenae / retinacula
f. 14v διφθέραι	membranae / pelles
f. 15r μαθηταί	discentes / discipuli
f. 15r διόρθωσις	emendatio / correctio
f. 15r κοπεύς	malleator / incisor
f. 15r ἀκονήτης	cotiarius / samiator
f. 15v μυρίκη	tamaricium / myrice
f. 15v βάτος	sentis / rubus
f. 15v βουνός	acervus / collis
f. 16r στιβή	stipa / bolumaca
f. 17r κύματα	fluctus / undae
f. 17r κλύδων	unda / dilutio
f. 17r σύντονον	validum / non remissum

Huc addendum puto, quod unus ms. *L* in capitulo, quod *De supellectili* inscribitur, glossam palaeotheodiscam *bettibret* exhibet : f. 12v ονηλατον (l. : ἐνή–) *sponda bettibret*, atque in capitulo, quod *De agricultura* inscribitur, glossam *tittiri*, quae medii aevi additamentum videtur : f. 16r γιγαρτον *tittiri granillum*.

3. ff. 17v–21v *Divi Adriani sententiae* occupant, quas ad ius civile pertinentes ipse princeps dixit, epistulaque eiusdem ad matrem et saeva lex illa, quam antiqui in parricidas statuerunt; quae argumenta, si undecimam duodecimamque sententiam atque epistulam excipias, Stephani quoque recensio continet (cf. Goetzius *CGL* 3, 387, 10–390, 33). Subiungendum autem videtur de parricidis legis interpretationem Graecam tantummodo, eamque cum Stephani interpretamentis conspirantem, ab exemplari Scaligerano esse servatam (cf. Goetzius *l.c.* p. 108). Mihi ad postremum in luce collocandum videtur nonnullas sententias adnotationibus ad multiplices et iuridicas quaestiones pertinentibus

praeditas Cuiacium quidem primum evulgavisse,[18] sed Goldastum codice Sangallensi nixum hermeneumaton hanc partem universam edidisse,[19] adiuncto vero, ut Boeckingius in editione sua hunc reprehenderet, quod iis edendis parum diligenter incubuisset.[20]

4. ff. 21v–26r Aesopiae fabulae, omissis inscriptionibus Graecis, tantum his titulis Latinis ornatae occupant: 1. *De cervo*; 2. *De mure*; 3. *De muribus et mustelis*; 4. *De patre familias*; 5. *De cattuna*; 6. *De leone*; 7. *De infirmo*; 8. *De cornice*; 9. *De corvo*; 10. *De puero*; 11. *De cane*; 12. *De rana*; 13. *De asino et lupo*; 14. *De tauro*; 15. *De homine et leone*; 16. *De culice*;[21] 17. *De formica*; 18. *De mure rustico et urbano*; quos vero apologos praeter decimum sextum Parisinus quoque ille codex interpretatione Latina Graecam antecedente atque alio ordine extante servavit,[22] ut hac concordantium locorum tabella facile ostendi potest: L1 = P1; L2 = P2; L3 = P7; L4 = P8; L5 = P9; L6 = P11; L7 = P12; L8 = P10; L9 = P3; L10 = P4; L11 = P5; L12 = P6; L13 = P13; L14 = P14; L15 = P15; L17 = P17; L18 = P18. Getzlaffius autem, cum erudite inspexisset, quibus ex fontibus hae fabellae manarent, et apologum, qui *De patre familias* inscribitur, et eum, qui *De asino et lupo*, adseveravit a Pseudodositheo tantummodo esse traditos. De prioribus autem fabularum editionibus

18. Cf. Cuiacius XIV 33; XXI 5–7; 9–10.

19. Cf. M. H. Goldastus, Dosithei magistri liber tertius continens Divi Adriani Imp. sententias et epistolas, exc. P. de la Roviere 1601.

20. v. Boecking XI, n. 3.

21. Fabula, quae *De culice* inscribitur, a Parisino Latino 6503 tradita non est.

22. Aesopicas recensionis Parisinae fabulas edidit A. M. Boucherie, Ἑρμηνεύματα καὶ καθημερινὴ ὁμιλία de Julius Pollux, Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque nationale et autres bibliothèques 23, 2, 1872, 501 sqq.; eiusdem v. praeterea Note additionelle sur les ἑρμηνεύματα et la καθημερινὴ ὁμιλία de Julius Pollux, ibid. 27, 2, 1879, 457–475.

illud admonendum puto, e codice Leidensi primam cum duabus ultimis Valckenaerium, codicibus *LP* nixum Getzlaffium praeter quartam decimamque tertiam ceteras edidisse, Hausrathium denique iisdem testimoniis usum, omissa decima septima decimaque octava, quippe quae e Babrio fere ad verbum haustae essent, textum tantummodo Graecum critice instruendum curavisse; huc mihi est curae addere, quod Boeckingius tantum codicem *L* adhibuit, cum liber *P* nondum esset repertus.

5. ff. 26r–31v *Tractatus de manumissionibus* sive disputatio forensis continetur, quam omisso initio diversae recensionis exemplar Scaligeranum numero 61 distinctum tradidit (ff. 92r–95r), quocum codex Parisinus artissimo vinculo consonat (f. 4va *Iuris civilis* δικαιου πολιτικου – *a libertis* απεληυθερων = Scalig. ff. 92v–92r; cf. Goetzius *l.c.* 102, 8–103, 7 / 103, 8–108, 4). Praetereundum autem puto, quid philologi deinceps de iurisperito exquirendo senserint, ex quo fragmentum esset excerptum; alius enim alia usus ratione Ulpiano, Gaio,[23] Paulo,[24] Pomponio,[25] Marciano,[26] Cervidio Scaevolae[27] id adsignandum confessus est. Equidem, ne plura de hac quaestione dicam, tantum hoc adfirmaverim, Tractatum iuridicum exeuntis secundi p. Chr. n. saeculi esse, praesertim cum semel hic iuris interpretes Proculus et Octavenus, semel illic Neratius Priscus et Iulianus nominentur. De prioribus autem editionibus hoc satis sit explanare : Pithoeus editionem principem huius tractatus, in qua

23. v. H. E. Dirksen, Die römisch-rechtlichen Quellen des Magister Dositheus, Hinterlassene Schriften II, Leipzig 1871, 396.

24. K. Lachmann, Versuch über Dositheus, Kleinere Schriften zur Classischen Philologie II, Berlin 1876, 214 sq.

25. v. M. Voigt, Die Lehre vom ius naturale, aequum et bonum und ius gentium der Römer, Leipzig 1856, 617.

26. F. G. Savagnone, L'autore del cosidetto frammento dositeano, Annali del Circolo Giuridico di Palermo 27, 1896, 77 sq.

27. Cf. Ph. H. Huschke, Iurisprudentiae anteiustinianae quae supersunt, Lipsiae 1879^4, 422 sq.

sola verba Latina exhibentur, ex codice Parisino curavit,[28] non ex Scaligeri apographo, ut falso quidem Boeckingius significavit;[29] eundem deinde Matthias Roever Leidensi codice et apographo Scaligeri nixus edidit;[30] editores denique qui secuti sunt, iique tantum in contextum Latinum curam laboremque impendentes, alii Pithoei, alii Roeveri, alii Boeckingii editionem repetierunt.[31]

6. ff. 31v–33r Hygini Genealogiam vel potius ipsius frustula continent. Aliquot enim capitula in Genealogia desiderari, facillime ex eo ostendi potest, quod plurimae enarrationes interciderunt ex iis fictis fabulis, quae tamen in praefatione percensentur (ff. 31v–32r). Tantum vero post capitulorum indicem exhibentur, quae ad Musas, ad deorum XII nomina, ad VII zodiaci dies, ad signorum XII nomina cum eorum enarratione nec non, lacuna usque ad verba extrema fabulae de Tantalo interposita, ad Philyram et Ulixem pertinent. Continuo altera lacuna patescit, quae latius se pandit. Genealogiae autem has miseras reliquias primum Augustinus van Staveren edidit,[32] tum non satis diligenter Schmidtius,[33] denique quinquaginta annos post Rose, qui

28. P. Pithou, Fragmenta quaedam Papiniani Pauli Ulpiani Gaii [...], Lutetiae, ex off. Rob. Stephani, 1573, 113–115.

29. Cf. Boecking XXIV; de hac quaestione v. Goetz XIII.

30. M. Roever, Fragmentum veteris Iurisconsulti de iuris speciebus et de manumissionibus, quod servavit Dositheus magister [...], Lugduni Batavorum 1739.

31. Cf. F. A. Schilling, Dissertatio critica de fragm. iur. Rom. Dositheano, Lipsiae 1819; P. Krueger, Collect. lib. iur. anteiust. II, Berolini 1878, 149–157; Huschke 422–432; E. Seckel-B. Kuebler, Iurisprudentiae Anteiustinianae reliquiae I, Lipsiae 1908, 419–428; J. Baviera, Fragmentum incerti auctoris quod vulgo Dositheanum dicitur, FIRA, Florentiae 1940, 617–621; P. F. Girard-F. Senn, Textes de Droit Romain I, Toulouse 1967, 464–468.

32. A. van Staveren, Hygini genealogia e Dositheo, Misc. Obss. Critt. IX, 1738, 413–424.

33. M. Schmidt, Hygini Fabulae, Jenae 1872, de cuius editione hanc censuram effatur H. I. Rose, Hygini Fabulae, Lugduni Batavo-

contextui Graeco tantummodo vacavit, quod, ut eius fere verbis utar, interpretatio Latina ex Graecis non optime facta esset.[34]

7. ff. 33r–37v *de bello Troiano epitome* vel dicam Iliadis compendium occupat, quod primum a Valckenaerio editum[35] postea Rose Hygino adscribendum censuit.[36] Enarratio autem a libro Iliadis septimo, id est a libro littera H distincto, his verbis lacunosa incipit: *** Ἕλενος ὃς πάντοτε μαντικῆς πίστιν τοῖς Τρωσὶν παρεῖχεν / *Helenus qui semper divinitatis fidem Troianis praestabat*; dehinc autem usque ad extremum librum progreditur, qui ampla lacuna afficitur.

8. ff. 37v–39r *Cotidiana Conversatio* occupat, quae inscriptione *Incipit hermeneumata* jδ÷ *Libri XII* praedita est, cuius signa jδ÷ legenda esse *id est* recte censuit Lachmannus.[37] Quae vero verba haud dubie magnam quaestionem proponunt, ex quot libris vel partibus olim interpretamenta Pseudodositheana constiterint, quaeque igitur Leidensis recensionis antiquissima compages conformatioque fuerit. Nam, cum XII nota duodecimum librum significet atque VIII tantum libri in codice enumerentur, id est glossarium verborum ad litterarum ordinem digestum, lexicon ad rerum capitula ordinatum, Adriani Sententiae, Aesopiae Fabulae, Tractatus iuridicus, Hygini Genealogia, Iliadis brevis enarratio et Cotidiana Conversatio,[38] subducta ratione

rum 1967³; XIX: „Mauricius Schmidt [...], de quo nolim acerbius dicere, ne videar eius ruinis velle me altiorem tollere; sed mihi quidem videtur, dum omnia studet emendare, pleraque corrupisse. ego num melius fecerim, lectoribus iudicandum relinquo".

34. v. Rose 172.

35. Valckenaer 116 sqq.; hoc loco pretium operae est commemorare O. Jahn, Griechische Bilderchroniken, Bonn 1873, 102–111: et 121–122, qui Boeckingii epitomes editionem repetiit.

36. H. I. Rose, An unrecognized Fragment of Hyginus, CQ 23, 1929, 96–99.

37. v. Lachmann 198, n. 3.

38. De ceteris diversarum recensionum colloquiis v. Flammini 30.

fit ut IV libri desiderentur, quos Goetzius inter Hygini Genealogiae lacunam illam atque Iliadis epitomes initium ipsum quoque lacunosum interponendos putaverat.[39] Idem autem philologus eos quattuor tractatus, qui desiderantur, id est *Niciarii interrogationes et responsiones*, *Carfilidis interrogationes et responsa*,[40] *Responsa sapientum*, *Praecepta in Delphis ab Apolline in columna scripta*, apud Stephani recensionem invenit (cf. *CGL* 3, pp. 384–87) atque iisdem his lacunam codicis Leidensis supplendam suspicatus est. Equidem ab hac sententia quamvis subtiliter acuteque elucubrata ob hanc rem dissentio, quod, quamvis nonnulla Leidensium interpretamentorum argumenta eadem atque illa Stephani sint, attamen ad redintegrandum Leidensem codicem nullo modo Stephani recensionem valere iudico : etsi concesserim libros, qui a Stephano recensioneque Leidensi traditi sunt, alicui auxilio nobis fore, ut animo fingere possimus, quae compages conformatioque primitus interpretamentis Pseudodositheanis fuerit, quorum membra simili ratione ac Pentheus ille fabulosus, ut exemplo ficto utar, dilacerata videantur. Ceterum cum non modo lexici praefatio glossarii mentionem habeat, sed etiam Adriani Sententiae duos priores libros, id est glossarium et lexicon, memorent, hermeneumaton Leidensium argumenta in tres libros distribuenda puto; primus enim glossarium, alter lexicon, tertius sex reliquas partes continet. Itaque quae Goetzius coniecit, lacunam inter Hygini Genealogiam compendiumque Iliadis illis recensionis Stephani quattuor libris explendam esse, mihi nulli subsidio esse potuerunt, ut recensionem Leidensem proferrem augeremque.

39. v. Goetz XVI.

40. Interrogationes et responsa Carfilidis, cuius mentio tantum hic occurrit, B. E. Perry, Secundus. The Silent Philosopher, New York 1964, 5, cum Secundo illo neopythagoricae sectae sectatore coniungit. De hac re v. etiam Flammini 29.

Sangallensis 902

Hic ms., cuius Graecus textus uncialibus litteris, Latinus minusculis exaratus est, exeuntis noni ineuntisque decimi saec. est. Argumenta quae continet, haec sunt:

1. ff. 2r–19v *Ars grammatica Dosithei magistri.*

2. ff. 19v–27v *Hermeneumata Pseudodositheana*, quae hac ratione tradita sunt: a) ff. 19v–23v *Capitula rerum*; b) ff. 23v–27r *Divi Adriani sententiae*; c) ff. 27r–27v *Aesopiarum fabularum praefatio*, quam prima verba fabulae sequuntur, quae *De cervo* inscribitur.[41]

Quamquam ms. *S* ex aliqua parte, ut facile intellegi potest, eandem rerum materiam atque codex *L* exhibet, distincte tamen dicendum censeo primas Sangallensis glossas, id est μοσχτομος (1.: μοσχο –) *victimarius*, μάντις *divinus*, προφήτης *ariolus* e.q.s., capitulo subsignatas, quod *De officiis* inscribitur -quem titulum ceterum codex *L* non testatur-, eisdem respondere, quae apud *L* codicem in tertium capitulum congregatae sint, quod Περὶ ναῶν *De aedibus / templis* inscribitur. Quod autem ad ceteras capitulorum inscriptiones spectat, mss. *LS* inter se differunt, quod *S* omissa Graeca modo tantum Latinam dictionem exhibet (*De natura*: cf. 8*L*), modo tantum Graecam omissa Latina (Περὶ σκυτίνων: cf. 28*L*; Περὶ φιλοπονιῶν: cf. 29*L*; Περὶ γεωργίας: cf. 32*L*; Περὶ στρατιᾶς: cf. 33*L*; Περὶ ἀρχόντων: cf. 34*L*; Περὶ συγγενείας: cf. 35*L*; Περὶ ναυτιλίας: cf. 36*L*; Περὶ ἰατρικῆς: cf. 37*L*; Περὶ ζωδίων: cf. 38*L*); huc accedit, quod *S* has diversas lectiones exhibet: *De ferreis*: 26*L* *De ferro*; *De vestimentis*: 21*L* *De veste*; *De artificiis*: 30*L* *De artificibus.* Praeterea in lexico non modo in Sangallensi additamenta glossematica codicis Leidensis, quae supra percensuimus, sed etiam hae glossae desunt, quas Leidensis habet:

41. De ceteris argumentis, quae liber Sangallensis exhibet, v. G. Scherrer, Verzeichnis der Handschriften der Stiftsbibliothek von St. Gallen, Halle 1875, 316.

L		*S*
f. 8r : οὖλαι	crispi	f. 20r : crispi (post τρίχες capilli)
f. 11r : κύκνος	ansar / olor	desunt
f. 15v : φακῆ	lenticla	f. 23r : φακε (l. : – κῆ) pisum
πίσος	pisum	
f. 15v : ὕπατοι	consules	desunt
f. 16r : ἡγεμών	dux	f. 23r : ἡγεμών praefectus
ἔπαρχος	praefectus	

Ad summam praeter has differentjas ms. *S* non exhibet capituli primi et secundi glossas, id est eorum capitulorum quae Περὶ θεῶν *De diis* et Περὶ οὐρανοῦ *De caelo* inscribuntur, atque eas quoque, quae in capitulum tertium congregatae, quod inscribitur Περὶ ναῶν *De aedibus / templis*, inter initium huius et verba θύτης *poponarius / aruspex* comprehenduntur. Sangallensis autem interpretamenta, additis Adriani sententiis, usque ad fabulae exordium procedunt, quae *De cervo* inscribitur (f. 27v = *L* f. 22v) : Ἔλαφος εὐμεγέθης ὥρᾳ θέρους δίψῃ λειπόμενος παραγίνεται ἐπί τινα πηγὴν διαυγῆ καὶ βαθεῖαν, καὶ πιὼν ὅσον ἤθελεν, προσεῖχεν τῇ τοῦ σώματος <ἰδέᾳ> καὶ μάλιστα μὲν ἐπήνει τὴν φύσιν τῶν κεράτων ἀνατεταμένων τε εἰς πολὺν ἀέρα ***

Cervus bonae magnitudinis aestivo tempore siti deficiens advenit ad quendam fontem limpidum et altum, et cum bibisset quantum voluerat, adtendebat a<d> corpori<s> e<ffigiem> et maxime quidem laudabat naturam cornuorum excelsissimam in multo aere ***

Ex iis argumentis quae protuli iam liquere credo codices *LS* non ex eodem apographo manavisse; nihilominus duobus locis ita consentiunt, ut ab uno archetypo descendisse videantur; hoc enim persuadent hae glossarum inversiones, quae etiam ceteris recensionis Leidensis testimoniis communes sunt : σίελος *medulla* μυελός *saliva* in capitulo quod *De membris humanis* inscribitur; τοξότης *capricornus* αἰγοκέρως *sagittarius* in capitulo extremo lexici, quod *De signis* inscribitur.

Harleianvs 5642[42]

Ms. *H* eiusdem fere aetatis ac Sangallensis est. Argumenta quae continet, ut in Leidensi, in quattuor columnas distributa sunt. Haec sunt:

1. ff. 1r–4r verborum glossarium inscriptione *De oratore* praeditum occupat, quod voces Graecas in litteras notasque Latinas translatas et Latinas voces ad litterarum ordinem digestas exhibet. Cumque hoc glossarium Leidensi simile sit (cf. e.g. ff. 1r–2r *prasso ago prassis agis* [· · ·] *categoresis accusabis* [· · ·] *pino bibo* [· · ·] *ado canto adis cantas* [· · ·] *carizome dono* e.q.s.), attamen animadvertendum puto a diversa recensione profluxisse.

2. ff. 4r–9r grammaticas exercitationes continent; a f. 4r autem usque ad extremum Graecae voces litteras notasque suas habent.

3. ff. 9r–23v ars grammatica occupat, quae inscriptione *Incipit Grammatica Dosithei* praedita est.

4. ff. 24r–25v capitula rerum continent, quae ab undecima glossa ἄρουρα *seges* ad capitulum pertinente, quod Περὶ γεωργίας *De agricultura* (cf. 32*L*) inscribitur, initium sumunt; capitula autem sequuntur, quae in Leidensi numeris 33–38 signavimus, quorum 34–38 capp. omissis, ut in Sangallensi, Latinis inscriptionibus, Graecas tantummodo servant.

5. ff. 25v–28r Divi Adriani sententiae occupant, quae ante legem de parricidis lacunam exhibent, qua imperatoris rescripta 11–13 maximamque partem ipsius epistula ad matrem interciderunt (cf. *L* f. 20r υἱοῦ αὐτῆς *filii sui* – f. 21v ἵνα τάχιον *ut celerius* = *S* ff. 26r–26v).

42. De hoc ms. v. K. Krumbacher, Eine neue Handschrift der Grammatik des Dositheus und der Interpretamenta Leidensia (Codex Harleianus 5642), Aus d. Sitzb. d. philos.-philol. u. hist. Cl. d. kön. bayer. Akad. d. Wiss., Heft 2, 1883, 193–203 et Eine neuer Codex der Grammatik des Dositheus, RhM 39, 1884, 348–358.

6. ff. 28r–29r Aesopiarum fabularum praefatio occupat (= *LS* νῦν οὖν *nunc ergo* – μύθου ἄρχομαι ἀπὸ ἐλάφου *fabulam incipiam de cervo*); in Harleiano vero desideratur exordium huius fabulae, quod Sangallensis exhibet.

7. ff. 29r–33v : Περὶ ὁμιλίας καθημερινῆς *De sermone cotidiano* (cf. Goetzius *l.c.* pp. 108–116 = pp. 638–644). Hoc colloquium diversae recensionis est.

8. f. 34r exercitatio grammatica de accentu tractans occupat (cf. *GL* 7, 379, 8–830, 1).

9. ff. 35r–39r Dosithei grammatica, quae illius partis appendix est, quam ff. 9r–23v continent.

10. ff. 39r–47r capitula rerum continent, quae initium repetunt, ut in Sangallensi, a glossis μοσχοτόμος *victimarius* μάντις *divinus* e.q.s., capitulo illi subsignatis, quod *De officiis* inscribitur (= 3 L Περὶ ναῶν *De aedibus / templis*). Ceterorum autem capitulorum glossae quae sequuntur (= *L* 4. Περὶ ἑορτῶν *De diebus festis* – L 31. Περὶ δένδρων *De arboribus*) eaedem sunt ac codicum *LS*, adiuncto vero, ut alia capitula omisso Latino titulo Graecum vel omisso Graeco Latinum tantummodo exhibeant (f. 41r Περὶ βρωμάτων; f. 41v Περὶ ποτοῦ; f. 42r Περὶ κρέως, *ibid.* Περὶ λαχάνων; f. 42v Περὶ ἰχθύων; f. 43v Περὶ ἑρπετῶν; f. 44r Περὶ πόλεων; f. 44v Περὶ ἱματίων; f. 46r Περὶ σκυτίνων, *ibid.* Περὶ φιλοπονιῶν; f. 45r *De coloribus*), deinde alia cum Sangallensi consentiant (f. 45v *De ferreis*; f. 46v *De artificiis*), denique alia vel a Leidensi vel a Sangallensi discrepantes lectiones testentur (f. 42v Περὶ ὀρνέων *Nomina avium* : *LS* [· · ·] *De avibus*; f. 43v Περί οἰκήσεως *De aedificiis* : *LS* [· · ·] *De habitatione*). Praeterea animadvertendum puto post capitulum, quod Περὶ δένδρων *De arboribus* (= *L* 31) inscribitur, in f. 47r esse traditum illud, quod Περὶ γεωργίας *De agricultura* (= *L* 32) inscribitur, cum primis decem glossis ἀγρός *ager* – κοιλάδες (ms. κοιλεθες = *S*) *valles*, quas undecima ἄρουρα *seges* ceteraeque eiusdem capituli alio loco codicis (f. 24r), ut supra explanavimus, sequuntur.

Itaque ex interpretamentorum ordine, quae codex Harleianus exhibet, maximeque ex iis lectionibus, quae codices

HS devinciunt, hac ratione mihi concludendum videtur, cum mss. *HS* ducti ab eodem apographo essent, illud tamen tum ipsum non fuisse iam integrum, cum ab eo Harleianus describeretur -ceterum haud dubie id mutilum tum ipsum fuisse videtur, cum Sangallensis ipse dehinc describeretur, ut facile ex lacuna intelligi potest, qua libri secundi praefatio nec non glossae Περὶ θεῶν *De diis* – θύτης *poponarius aruspex* a Leidensi traditae interciderunt (cf. Goetzius *l.c.* pp. 8, 20–10, 4)–; in apographo deinde desiderata nonnulla alia folia esse, lacuna Harleiani persuadet, qua tres Adriani Sententiae ipsiusque epistula ad matrem exciderunt, quas vero Sangallensis continet. Praeterea apographum discerptum quoque esse, ex eo facile ostendi potest, quod Harleianus ordinem capitulorum perturbatum exhibet. Itaque ex iis argumentis quae protuli, haud absurdum inferre videtur ea, quae a Sangallensi tradita sunt, paulo antiquiora esse quam quae ab Harleiano.

Monacensis 601[43]

Hic ms. quoque, codicibus *SH* fere aequalis, hermeneumata Pseudodositheana in quattuor columnas distributa tradidit.

1. ff. 59r–61r capitula rerum occupant, quae a glossis ἄρουρα *seges* incipiunt et usque ad capitulum procedunt, quod omissa interpretatione Latina Περὶ ζωδίων (= 38 *L*) inscribitur. Pluribus igitur verbis mihi non opus esse liquet, ut probem codicem *M* eadem capitula atque *H* in ff. 24r–25v continere, sed non ea, quae ille liber in ff. 39v–47r exhibeat. Hos autem codices ab eodem apographo esse ductos, ex eo demonstrari potest, quod in utrisque, ut etiam in Sangallensi, Latinae capitulorum 34–38 inscriptiones omissae sunt atque ea glossa χιλίαρχος (*M* f. 59v = *H* f. 24r),

43. De hoc ms. v. praesertim G. Loewe, Prodromus corporis glossariorum Latinorum, Lipsiae 1876, 207 et Keil 366.

quae illius capituli est, quod Περὶ στρατιᾶς (= 33 L) inscribitur, sine Latina interpretatione extat- quae vero lacuna ad Sangallensem quoque pertinet-, cum Leidensis χιλίαρχος *tribunus* habeat (f. 16r). Quod igitur ms. *M* ea rerum capitula non servavit, quae liber *H*, argumento est iam nonnullis aliis foliis mutilatum illud apographum fuisse, ex quo ipse describeretur.

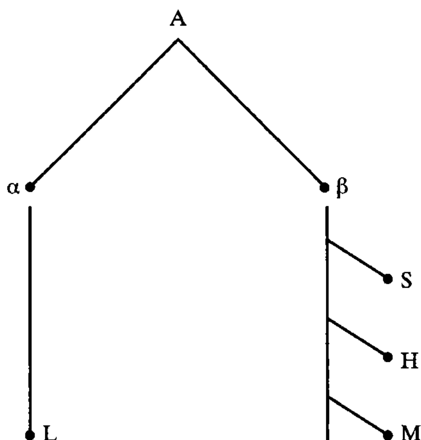
2. ff. 61r–66v Adriani Sententias cum Aesopiarum Fabularum praefatione continent. Huc addendum puto, quod Monacensis quidem omnia Adriani rescripta eadem ratione ac codices *LS* exhibet, sed ipsius epistula ad matrem post illa verba ἵνα τάχιον *ut celerius* (f. 66v) praecisa est, cum in Harleiano, ut edocuimus, lacuna ad Sententias quoque 11–13 pertineat.

3. ff. 67r–82v : ex Dosithei Grammatica excerpta.

Tempus est iam ut ad rationem concludendam pergam. Cum et ms. Leidensis hermeneumata Pseudodositheana, quae in tres libros divisimus, et mss. *SHM* eorum partem plus minusve amplam grammaticamque Dosithei tradiderint, me non longissime a vero abesse credo, si pro certo ponam non solum interpretamenta, sed etiam artem grammaticam in illo archetypo scriptam esse, ex quo duo apographa nunc deperdita ducta sint, quae litteris α et β signavimus. Quae autem argumenta haec exemplaria continuerint, facile expedire iis possumus, quae mss. *LSHM* exhibent; nam in apographum α hermeneumata tantummodo sunt transscripta, in alterum pars eorum atque Dosithei grammatica, quam unus codex *S*, qui inter ceteros optimum locum ad eam comparandam obtinet, integram restituit. Ex α exemplari igitur Leidensis ductus est, ex β mss. *SHM*, qui sunt ramus alter familiae Leidensis. Cum vero in mss. *SHM* illa hermeneumaton pars alia atque alia ratione tradita sit, si consideres quidem, quot sententiae Adriani Harleianus adversus Sangallensem, quotque capitula rerum Monacensis adversus Sangallensem et Harleianum exhibeat, quoque denique ordine perturbato ipsa in Harleiano servata sint, colligendum puto apographo β fortunam adversam variosque casus

contigisse, quippe quod deperditis etiam atque etiam nonnullis foliis non eandem formam faciemque iam exhiberet, quotiens subinde ex eo singuli mss. *SHM* describerentur.

Has tandem necessitudines vicissitudinesque liceat subiuncto stemmate depingere.

Restat iam solum ut de rationibus quas in textu constituendo secutus sim pauca commemorem. Primum omnium in Adriani Sententiis, in Fabulis et in Tractatu de manumissionibus saepe haec signa ( ) inusitata adhibui, quibus diversarum recensionum particulas inclusi, non textus integrandi gratia, sed potius ut subicerem, quomodo recensionis Leidensis loci corrupti a Stephano vel a fragmento Parisino traditi essent.

In apparatu autem instruendo silentio plerumque transii quae vocalibus aut diphthongis scribendis aut litterarum permutationibus peccata sunt. Hoc vero loco paucis exemplis Leidensis errores tantummodo commemorandos puto :

1. υ pro ι : f. 8r ηλυκια; f. 13r χυτων; f. 15r δυδασκαλια.
   ι pro υ : f. 7r ουρανοι; f. 10v κρομια; f. 17r τραιμα.
2. ι pro ει : f. 3r μιζον, πρασσις; f. 7v ποσιδωνια, νηστια, δρομις.
3. υ pro οι : f. 3r λυπα; f. 5r ρυζος.
   οι pro υ : f. 3r ποινθανεται; f. 10r καροια.

4. ε pro αι : f. 4v ξενι; f. 17r τριτεον, τεταρτεον.
αι pro ε : f. 3r επρασσεται, πιεται; f. 4v ουδεποται.
αι pro η : f. 12v κωμαι; f. 13v αιθμος; f. 15v ελαται.
αι pro ι : f. 11r κωλαιοι (l. : κολίοι).
5. ο pro ω : f. 3r πραξοσιν: f. 14v γλοσσιδες.
ω pro ο : f. 3r πωμπη; f. 9v περιφωρα; f. 16v υπατικως.
ου pro ω : f. 4r θυρουρος; f. 17v ουδιον (l. : ᾠδεῖον).
6. ε pro η : f. 10r κρετικον; f. 10v πεγανον, εδυοσμον, μινθε.
η pro ε : f. 5v ψιχης; f. 11v ληων; πηπλος.
η pro ι : f. 3r εξαυτης.
ι pro η : f. 3r πραξις, πραξι; f. 11v ιμερος.
ει pro η : f. 8r κεφαλει; f. 11v σαλπει.

Archetypum autem maiusculas olim litteras exhibuisse, haec exempla ostendunt, quibus liquet librarium Ν et Η, Α et Λ, Δ et Λ, Λ et Χ, Τ et Π, Τ et Γ, Ο et Θ, ΤΙ et Π confudisse : f. 7v παρασκευν; f. 8r πνον; f. 4v ολοκληροη; f. 15v υαν (l. : ὕλη); f. 3r τλλυ (l. : ταχύ); f. 12r καιμακες; f. 4r κατεδιψεν (l. : κατέλειψεν); f. 3r τιαλιν (l. : πάλιν); f. 6v σερατης (l. : σέραπις); f. 14r κρεατρα (l. : κρέαγρα); f. 3r ελευοεριωτερον (l. : ἐλευθε–); f. 3v εικοτιως (l. : εὐκόπως).

Quod autem ad errores scriptorios spectat, qui in textu Latino saepius occurrunt, haec exempla subicienda puto :

1. *b* pro *v* : f. 3v *cantabimus*; f. 4r *salutabit*, *nobum*, *labemus*, *solbe*;
f. 9v *olibae*; f. 10r *uba*; f. 11r *habes* (l. : *aves*).
v pro *b* : f. 8r *viga*; f. 14r *videns*.
2. *i* pro *e* : f. 6r *caelestis*, *terrestris*; f. 6v *herculis*; f. 7r *aedis*.
e pro *i* : f. 9v *panes*; f. 10v *pisces*; f. 12v *turres*; f. 17r *rates*.
i pro *u* : f. 6v *incibus*; f. 7r *matita*.

Denique, cum ad praefationis terminum pervenerim, extremum officium idque gratissimum restat, ut gratias quam maximas agam omnibus iis doctissimis viris, quorum liberalissimo consilio et auctoritate ad editionem comparandam fructus sum, praesertim professoribus clarissimis Antonino Scivoletto, Georgio Brugnoli et Carolo Santini, quos semper colet atque observabit memor gratusque discipulus.

Ex aedibus Universitatis Maceratensis mense Martio anni MCMLXXXXI / MMIII

Giuseppe Flammini

CONSPECTVS LIBRORVM

Baviera, J., Fragmentum incerti auctoris quod vulgo Dositheanum dicitur, (FIRA), Florentiae 1940, 617–621
Boecking, Ed., Dosithei Magistri Interpretamentorum Liber tertius, Bonnae 1832
Boucherie, A., Ἑρμηνεύματα καὶ καθημερινὴ ὁμιλία de Julius Pollux, Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque nationale et autres bibliothèques 23, 2, 1872, 277–613
–, Note additionelle sur les ἑρμηνεύματα et la καθημερινὴ ὁμιλία de Julius Pollux, ibid.; 27, 2, 1879, 457–475
Brugmann, O., Lateinische Etymologien, RhM 43, 1888, 399–404
Capponi, F., Ornithologia Latina, Genova 1979
Cuiacius, J., Observationum et Emendationum libri XXVIII, Venetiis 1758, XIII 31. XIV 33. XXI 5–7; 9–10
Dionisotti, A. C., From Ausonius' Schooldays? A Schoolbock and its Relatives, JRS 72, 1982, 83–125
Dirksen, H. E., Die römisch-rechtlichen Quellen des Magister Dositheus, Denkschriften der Berl. Akad. d. Wiss., philol.-hist. Kl. 2, 1857 = Hinterlassene Schriften II, Leipzig 1871, 392–411
Flammini, G., Prolegomeni alla Recensio Plenior degli ‚Hermeneumata Pseudodositheana', GIF 42, 1990, 3–43
Funck, A., Glossographische Studien, ALL 8, Leipzig 1893, 369–396
Getzlaff, E., Quaestiones Babrianae et Pseudodositheanae, Bonnae 1907
Girard, P. F.-Senn, F., Textes de Droit Romain I, Toulouse 1967, 464–468
Goetz, G., Corpus Glossariorum Latinorum, Lipsiae 1888–1923
–, Der liber glossarum, Leipzig 1893
Goldastus, M. H., Dosithei magistri liber III continens Divi Adriani Imp. sententias et epistolas, exc. P. de la Roviere 1601
Hagen, H., De Dosithei Magistri quae feruntur glossis quaestiones criticae, Bernae 1877
Hausrath, A., Untersuchungen zur Überlieferung der aesopischen Fabeln, Fleckeisens Jahrb., Suppl. XXI, 1894, 245–312
–, Fabulae Dosithei qui vocatur Interpretamentorum libro tertio insertae, Corpus Fabularum Aesopicarum I 2, Lipsiae 1959, 120–129
Heraeus, W., Die Sprache des Petronius und die Glossen, Offenbach 1899

–, Zur Kritik und Erklärung der Serviusscholien, Hermes 34, 1899, 161–173
–, Die Sprache der römischen Kinderstube, ALL 13, Leipzig 1904, 149–172
Honoré, A. M., The ‚Fragmentum Dositheanum‘, RIDA 12, 1965, 301–323
Huschke, Ph. E., Iurisprudentiae anteiustinianae quae supersunt, Lipsiae 1879[4], 422–432
Jahn, O., Griechische Bilderchroniken, Bonn 1873, 97; 102–111; 121–122
Keil, H.; Grammatici Latini VII, Leipzig 1880, 365–436
Krueger, P., Collect. lib. iur. anteiust. II, Berolini 1878, 149–157
Krumbacher, K., De codicibus quibus Interpretamenta Pseudodositheana nobis tradita sunt, München 1883, 1–68
–, Eine neue Handschrift der Grammatik des Dositheus und der Interpretamenta Leidensia (Codex Harleianus 5642), Aus d. Sitzb. d. philos.-philol. u. hist. Cl. d. kön. bayer. Akad. d. Wiss., Heft 2, 1883, 193–203
–, Ein neuer Codex der Grammatik des Dositheus, RhM 39, 1884, 348–358
Labbaeus, C., Cyrilli Philoxeni aliorumque veterum glossaria Latino-graeca et Graeco-latina [...], Lutetiae Parisiorum 1679
Lachmann, K., Versuch über Dositheus, Berlin 1837 = Kleinere Schriften zur Classischen Philologie II, Berlin 1876, 196–216
Loewe, G., Prodromus corporis glossariorum Latinorum, Lipsiae 1876, 205–209
Löfstedt, E., Syntactica. Studien und Beiträge zur historischen Syntax des Lateins II, Lund 1933 = 1956, 64
Oehler, F., Dositheus und Charisius, RhM 17, 1862, 55–65
Perry, B. E., Secundus. The Silent Philosopher, New York 1964
Pithou, P., Fragmenta quaedam Papiniani Pauli Ulpiani Gaii [...], Lutetiae, ex off. Rob. Stephani, 1573, 113–115
Roever, M., Fragmentum veteris Iurisconsulti de iuris speciebus et de manumissionibus, quod servavit Dositheus magister [...], Lugduni Batavorum 1739
Rose, H. I., Hygini Fabulae, Lugduni Batavorum 1967[3], 172–181
–, An unrecognized Fragment of Hyginus, CQ 23, 1929, 96–99
Savagnone, F. G., L'autore del cosidetto frammento dositeano, Ann. del Circolo giuridico di Palermo 27, 1896, 77–91; 201–216
Scherrer, G., Verzeichnis der Handschriften der Stiftsbibliothek von St. Gallen, Halle 1875
Schiller, A. A., ‚Alimenta‘ in the ‚Sententiae Adriani‘, Studi in onore di G. Grosso IV, Torino 1971, 401–415

–, Vindication of a repudiated Text ‚Sententiae et Epistolae Adriani', Atti del sec. Convegno Internaz. della Soc. ital. di Studi del Diritto, Firenze 1971, 717–727
Schilling, F. A., Dissertatio critica de fragm. iur. Rom. Dositheano, Lipsiae 1819
Schmidt, M., Hygini Fabulae, Jenae 1872
Seckel, E.-Kuebler, B., Iurisprudentiae Anteiustinianae reliquiae I, Lipsiae 1908, 419–428
Seek, O., Inpensae, Mörtel, ALL 4, Leipzig 1887, 421
Staveren van, A., Hygini genealogia e Dositheo, Misc. Obss. Critt. IX, 1738, 413–424
Stephanus, H., Glossaria duo e situ vetustatis eruta ad utriusque linguae cognitionem et locupletionem perutilia [...], Parisiis, ex off. Rob. Stephani, 1573, 237–305 = Goetz, G., Corpus Glossariorum Latinorum III, Lipsiae 1892, 347–390
Thielmann, Ph., Habere mit dem Infinitiv und die Entstehung des romanischen Futurums, ALL 2, Leipzig 1885, 48–89
Tolkiehn, I., Dosithei ars Grammatica, Lipsiae 1913
Väänänen, V., Introduzione al Latino Volgare, trad. it., Bologna 1974[2]
Valckenaer, J. C., De Hygini fragmento Dositheano schediasma, Misc. Obss. Critt. X, 1739, 108–123
Voigt, M., Die Lehre vom ius naturale, aequum et bonum und ius gentium der Römer, Leipzig 1856
Vulcanius, B., Thesaurus utriusque linguae [...], Lugduni Batavorum 1600
Wyss, B., Pseudo-Dositheus bei Reuchlin. Zur Basler Handschrift F VI 54, MH 27, 1970, 273–287

CONSPECTVS CODICVM

L	Codex Leidensis Vossianus Gr. Q. 7 saec. X
L_1	prima manus se ipsa corrigens
m. r.	manus recens codicis Leidensis, fortasse Salmasii
S	codex Sangallensis 902 saec. IX/X
H	codex Harleianus 5642 saec. X
M	codex Monacensis 601 saec. X

TABVLA SIGLORVM

FB	Fragmentum Bruxellense	(Goetz 3, 394–398)
FP	Fragmentum Parisinum	(Goetz 3, 94–108)
GAb	Glossae Abavus	(Goetz 4, 301–403)
GAff	Glossae Affatim	(Goetz 4, 471–581)
GAS	Glossarium Amplonianum Secundum	(Goetz 5, 259–337)
GB	Glossae Bernenses	(Goetz 3, 487–506)
GIuv	Glossae Iuvenalianae	(Goetz 5, 652–656)
GL	Glossarium Leidense	(Goetz 3, 398–421)
GLo	Glossae Loiselii	(Goetz 3, 474–487)
GN	Glossae Nominum	(Goetz 2, 563–597)
GNon	Glossae Nonii	(Goetz 5, 637–651)
GS	Glossae Stephani	(Goetz 3, 438–474)
GSc	Glossae Scaligeri	(Goetz 5, 589–614)
GSG	Glossae Servii Grammatici	(Goetz 2, 507–536)
GV	Glossae Vaticanae	(Goetz 3, 506–531)
GVerg	Glossae Vergilianae	(Goetz 4, 427–470)
HA	Hermeneumata Amploniana	(Goetz 3, 72–94)
HE	Hermeneumata Einsidlensia	(Goetz 3, 223–279)
HM	Hermeneumata Monacensia	(Goetz 3, 119–220)
HMp	Hermeneumata Montepessulana	(Goetz 3, 283–343)
HRC	Hermeneumata Reginae Christinae	(Goetz 3, 549–607)
HS	Hermeneumata Stephani	(Goetz 3, 347–390)
HSen	Hermeneumata Senensia	(Goetz 3, 542–548)
HV	Hermeneumata Vaticana	(Goetz 3, 421–438)

<Βιβλίον Α>	<Liber primus>
ἔτι πλέον	aut amplius
καὶ μεῖζον	et maius
καὶ ἐλευθεριώτερον	et liberius
καὶ πληρέστερον	et plenius
καὶ ὑπέρμεστον	et cumulatius
δαψιλέστερον γάρ	largius enim
καὶ προηλκυσμένως	et prolixius
ἄλλως	aliter
εὐθέως	statim/mox
ἐξαῦτις	continuo
παραχρῆμ<α>	protinus
πάραυτα	confestim
ἐσπουδασμένως	properantius
ὡρίμως	mature
θίξει	tactu
στιγμή	punctus
ταχύτερον	celerius
ταχύ	cito
πάλιν	iterum
ἄνωθεν	denuo
εὐκοσμία	decor
<Ἀφ> ροδίσια	Veneralia
πυνθάνεται	interrogat
πλούσιος	dives
πένης	pauper
ἀποδώσω οὖν	reddam ergo
τὰ λοιπά	cetera

20 Rufin. *Orig. in Rom.* 5, 8 quod enim nos Latini habemus ‚denuo', Graeci ἄνωθεν dicunt qui sermo utrumque significat et denuo et de superioribus [...] denuo dicimus, cum eadem quae gesta sunt, repetuntur. || **22** HM 3, 171, 58; HE 3, 239, 43; HMp 3, 295, 2; GV 3, 509, 38.

Βιβλίον Α Liber primus *suppl.* (*cf. infra* 354 *sq.*) || **5** cumulatium *L* || **6** largitus *L* || **11** παραχρημ *L* || **18** τλλυ *L* || **19** ταλινι *L* || **20** ιοθεν *L* || **22** ροδισια veneratim *L*

κατὰ στοιχεῖον	per litteras
πράσσω	ago
πράσσεις	ages
πράσσει	aget
πρᾶξον	age
ἔπρασσον	agebam
ἔπρασσες	agebas
ἔπρασσεν	agebat
ἔπρασσον	agebant
πράξω	agam
πράξῃς	agas
πράξῃ	agat
πράξωσιν	agant
ἐπράξαμεν	agebamus
ἐπράσσετε	agebatis
ἔπρασσον	agebam
ἐπράσσομεν	agebamus
πράσσετε	agetis
πράσσουσιν	agunt
πράξωμεν	agamus
πράξατε	agite
πραξάτωσαν	agant
κατηγορήσω	accusabo
κατηγορήσεις	accusabis
κατηγορήσει	accusabit
πίνω	bibo
πίνεις	bibes
πίνει	bibet
πίνωσιν	bibant
πίετε	bibete
ἔπινον	bibebam

28 GGL 2, 344, 11.

36 επρασσοαν *L* ‖ **41** agebamus L_1] agba- *L* ‖ **44** επραξομεν *L* ‖ **45** agetes *L* ‖ **49** πραξτατωσαν *L* ‖ **50** κατηγοριησω *L* ‖ **53** πειννω *L* ‖ **54** πειννις *L* ‖ **55** πιννι *L* ‖ **56** πιννωσιν *L* ‖ **58** επιννον *L*

ἔπινες	bibebas
ἔπινεν	bibebat
ἐπίνομεν	bibebamus
πεπώκειν	biberam
πεπώκεις	biberas
πεπώκει	biberat
πεπώκεσαν	bibebant
πίωμεν	bibamus
πίετε	bibetis
πίονται	bibent
ᾄδω	canto
ᾄδεις	cantas
ᾄδει	cantat
ᾄδουσιν	cantant
ᾆσον	canta
ᾖδον	cantabam
ᾖδες	cantabas
ᾖδεν	cantabat
ᾖσαν	cantabant
ᾔσαμεν	cantavimus
ᾔσατε	cantastis
ᾖσαν	cantarunt
χαρίζ<ο>μαι	dono
χαρίζη	donas
χαρίζεται	donat
χαρίζονται	donant
χάρ<ι>σαι	dona
ἐχαριζ<ό>μην	donabam
ἐχαρίζου	donabas
εὐκόπως	facile
ἐραστής	amator
ἐπιθυμεῖ	concupiscit/desiderat

59 επιννες *L* ‖ **60** επιννεν *L* ‖ **61** επιννομεν *L* ‖ **67** bibetes *L* ‖ **73** αδον *L* ‖ **77** ηδσαν *L* ‖ **78** cantabimus *L* ‖ **81** χαριζμαι *L* ‖ **85** χαρσε *L* ‖ **86** εχαριζμην *L*

ἐπιμέλως	diligenter
ἐπιθές	inpone
εἰκών	imago
εὐκόπως	facile
ζημία	damnum
ζυγόν	iugum
ζεύγη	paria
ζεῦξον	iunge
ζήτημα	quaestio
ζωγραφία	pictura
ζῶσιν	vivent
ζωμός	ius
ζώνη	semicin<c>tium
ζηλότυπος	zelotypus
ζητεῖται	quaeritur
σβέσον	extingue
ἠγόρασα	emi
ἠθέλησα	volui
ἠθέλησεν	voluit
ἡτοίμασα	paravi
ἠγέρθην	surrexi
ἦρα	sustuli
ἡμέτερον	nostrum
ἤδη	iam
ᾔτησεν	poposcit
ἦλθεν	venit
ἤνεγκεν	attulit
ἥρπασεν	rapuit
ἠσπάσατο	salutavit

102 Cf. falsam etymologiam ap. Isid. *Etym.* 20, 2, 32 Ius coquinae magistri a iure nuncupaverunt, quia est lex condimenti eius. Hanc Graeci zemam vocant; Char. GLK 1, 32, 10. || **103** Isid. *Etym.* 19, 33, 1. || **104** HM 3, 142, 43; HS 3, 373, 15; GS 3, 467, 9

94 ευκοτιως *L* || **101** uvibent *L* || **103** simicintium *L* || **106** ζβεσον etextingue *L* || **110** parabs *L* || **119** salutabit *L*

ἤκουσεν	audiit
ἥψατ<ο>	tetigit
θέλεις	vis
θιγγάνει	tangit
θορυβ<εῖ>ται	turbatur
θεωρεῖ	spectat
θεραπεύει	curat
θερμαίνει	calfacit
θεός	deus
θόρυβος	tumultus
θῶμεν	ponamus
θυρωρός	ostiarius
θυμαντικός	animosus
θάλλουσιν	florent
θηλυκόν	femininum
θαυμάζω	miror
ἵνα τί	ut quid
ἱκανοδότης	satisdator
ἰξευτής	aucupator
ἰχνευτής	vestigato<r>
ἰξός	viscum
ἴχνος	vestigium
ἱδρώς	sudor
ἱκεσία	supplicatio/praefatio
ἰδεῖν	videre
ἴσος	aequalis
ἰδέ	vide
ἴδιον	suum/proprium

127 GLG 2, 96, 25. || **132** HM 3, 145, 19; 174, 32; HE 3, 279, 24. || **137** GLG 2, 179, 2; GGL 2, 331, 46; HA 3, 75, 59; HM 3, 146, 64. || **138** GN 2, 569, 13 Aucupator auceps qui retibus prendit aves. || **143** Scil. de cultu rebusque sacris : Liv. 45, 5, 4 cum omnis praefatio sacrorum eos, quibus non sint purae manus, sacris arceat; Suet. *Claud.* 25, 5; Macr. *Sat.* 1, 9, 3; Cypr. *domin.orat.* 31.

121 ηφατ *L* || **123** θινσανει *L* || **124** θορυβται *L* || **131** θυρουρος *L* || **137** satisdatus *L* || **139** vestigato *L*

καλῶς	bene
κακῶς	male
κρατεῖ	tene<t>
κράζει	clamat
κλαίει	plorat
κλάννει	frangit
κνήθε<ι>	scalpit
κλείει	claudit
κωλύει	vetat
κλέπτης	fur
κοιμᾶται	dormit
κέρδος	lucrum
κυβευτής	stlactarius
κερδαίνει	lucratur
κατέλειψεν	reliquit
καινόν	novum
λαλῶ	loquor
λαμβάνω	accipio
λά<χ>ωμεν	micemus
λουώμεθα	lavemus
λῦσον	solve
λέγει	dicit
λόγος	verbum
λοιδορεῖ	maledicit
λίαν	valde
λαμπρόν	limpidum / clarum
λησταί	latrones
λίθος	lapis

153 HM 3, 147, 70 sqq. ‖ **154** GGL 2, 351, 25; HA 3, 76, 16. ‖ **160** HMp 3, 335, 3 stactarius = GV 3, 528, 2. ‖ **166** Scil. de ludo quodam, qui ferme apud totas Italiae regiones ‚morra' vel ‚mora' nuncupatur (cf. Schneider *RE* 15, 1516 sq.); Non. 2, 550; Aug. *de trin.* 8, 5, 8; Ptolom. Chenn. Καινὴ ἱστορία 4,1 ὡς Ἑλένη πρώτη ἐπενόησε τὸν διὰ δακτύλων κλῆρον καὶ Ἀλεξάνδρῳ λαχοῦσα ἐνίκησε

148 κατως *L* ‖ **150** tene *L* ‖ **154** κνηθε *L* ‖ **157** κλειτγης *L* ‖ **162** κατεδιψεν *L* ‖ **166** λαωμεν *L* ‖ **172** λαιν *L*

μανθάνει	discet
μέλλει	incipet / futurum <est>
μολύνει	inquinat
μένει	habitat / manet
μαίνεται	insanit
μισεῖ	odet
μῦθος	fabula
μήνυσον	nuntia
μένομεν	<m>anemus
μνημεῖον	monumentum
μάγειρος	cocus
νύξ	nox
νικῶ	vinco
νικᾷ	vincit
νοεῖ	intellexit
ναυαγός	naufragus
νεκρός	mortuus
νωθρός	infirmus
νουνεχής	sensatus
νόμος	lex
ξένος	hospes
ξενίζεται	hospitatur
ξενία	hospit<i>um
ξύλα	ligna
ξῦσον	rade
ξένοι	hospites
ξαίνει	carminat

177 Matth. 2, 13 μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον: *Itala* incipit enim Herodes quaerere puerum/*Vulgata* futurum est enim ut Herodes quaerat puerum. (cf. Thielmann ALL 2, 85 sqq.; Löfstedt *Synt.* 2, 64). || **190** GL 3, 408, 20. || **193** GGL 2, 377, 41; GS 3, 451, 68. || **194** GGL 2, 377, 18; HM 3, 177, 43; HS 3, 374, 58; GS 3, 463, 45. || **202** GS 3, 441, 25; 468, 4; GLo 3, 477, 10.

177 est *suppl.* || **182** μυθος *L* || **183** nuntiat *L* || **184** anemus *L* || **191** ναυαγος L_1] ναυγος *L* || **198** hospitum *L*

ξυλοκοπεῖ	defustat
οὐκ οἶδα	nescio
οὐδέν	nihil
οὐδέποτε	numquam
ὀφείλω	debeo
ὀρθόν	rectum
ὄνομα	nomen
οὐκοῦν	ergo
οὐδέπω	necdum
ὁμοῦ	pariter
οὐκ ἀκούω	non audio
ὁλόκληρον	integrum
οὐκ ἔξεστιν	non licet
περιπατεῖ	ambulat
πράσσει	agit
ποιεῖ	facit
παλαίει	luctatu<r>
παίζει	ludet
πλύνει	lavat
πειράζει	temptat
πίσσα	pix
πισσοῖ	picat
πρωί	mane
πιστός	fidelis
πόλις	civitas
πατεῖ	calcat
προάγει	antecedet
πολλά	multa
πρόνοια	providentia
προβλέπει	providet
ῥίπτω	proicio
ῥιγῶ	algeo

203 GLG 2, 41, 13; GS 3, 445, 27; GLo 3, 475, 40. || **224** GLG 2, 150, 27.

219 luctatu *L*

ῥαίνω	spargo
ῥήσσω	adlido
ῥάπτω	cuso
ῥυφῶ	sorbeo
ῥοῖζος	ictus
ῥέγχω	sterto
ῥύομαι	exuo
ῥῆμα	verbum
σιῶπα	tace
σῆσον	cerne
σεῖσον	move
σύρισον	sibila
στρῶσον	sterne
σῦρον	trahe
σφῖγξον	stringe
συνδοῦλος	conservus
συνελεύθερος	conlibertus
σύγκλητος	senatus
συμφωνεῖ	convenit
σύγκοινος	communis victor
σποδός	cinis
συνστρατιώτης	conmilito
σιγή	silentium
συκοφάντης	calumniator
τηρεῖ	servat
τρυπᾷ	pertundit
τρίβει	fricat
τύπτει	ferit

237 GS 3, 444, 75. ‖ **244** HM 3, 158, 13; GS 3, 441, 60; GLo 3, 475, 46. ‖ **250** GGL 2, 444, 51; HMp 3, 304, 61. ‖ **251** alias modo συναπελευθερικός (e.g. HMp 3, 304, 63), modo συναπελεύθερος (e.g. HS 3, 375, 30) ‖ **254** Tantum hic occurrit, scil. qui ‚communiter vivit'. ‖ **261** GLG 2, 73, 40; GS 3, 449, 22. ‖ **262** Plut. *Marcell.* 8, 4 τὸ γὰρ τύπτειν φερῖρε οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν.

248 trahe L_1] trae *L* ‖ **262** foedit *L*

τορύνη	tudicula
τρέφει	pascit
τρώγει	manducat
τίκτει	parit
τροφή	cibus
τοιουτότροπον	hocmodis
τοῦτο μέντοι	hoc tamen
τοσούτῳ	tanto
τί ἐστιν	quid est
τότε	tunc
ταῦτα	ista
τεθήτω	ponatur
ὕπαγε	duc te
ὑγιής	integer
ὑγιαίνει	valet
ὑλακτεῖ	lat<r>at
ὑφαίνουσιν	texent
ὑπηρετοῦσιν	ministrant
ὑπόδησον	calcia
ὑπόλυσον	exculcia
ὑπὲρ τὸ δέον	superfluum
ὑμεῖς	vos
ὑποκάθισον	subsede
ὑπέστρεψεν	redivit
ὑπήκοος	dicto obaudiens
ὑποκάτω	subter
ὑποτεθῇ	supponatur
ὑψηλόν	altum

263 Cf. infra 1166 (sub inscrip. De supellect.); GLG 2, 202, 54; GGL 2, 457, 31; HA 3, 79, 53; HS 3, 366, 25. ‖ **265** HM 3, 159, 56. ‖ **268** Tantum hic. ‖ **276** GLG 2, 88, 46. ‖ **281** GGL 2, 466, 5. ‖ **282** Tantum hic occurrit. ‖ **287** GLG 2, 48, 47; GAb 4, 330, 46 sqq.; GVerg 4, 438, 20; GAff 4, 506, 47.

273 icta *L* ‖ **276** υπαγς *L* ‖ **278** latat *L* ‖ **279** texuent *L* ‖ **282** υπαυσον *L* ‖ **287** dicta *L*

ὑποφέρω	suffero
φρόνιμος	sapiens
φρονεῖ	sapit
φίλος	amicus
φίλη	amica
φιλεῖ	amat
φίλησον	basia
φθονεῖ	invidet
φροντίζει	curat
φροντιστής	curator
φεύγει	fugit
φοβεῖται	timet
φυσᾷ	sufflat
φθειρίζει	peduculat
φρίσσει	horret
φείδεται	parcet
φήμη	fama
φιλοπονία	studium
χαίρει	gaudet
χωλαίνει	clodicat
χρᾶται	utitur
χρηννύει	commodat
χρονίζει	tardat
χυλός	sucus
χυτόν	fusile
χῶμα	rudera
Χάριτες	Gratiae
χρηστός	suavis
χρήσιμον	utile
χωρεῖ	capet

297 Tantum hic. ‖ **304** GS 3, 459, 54; Serv. *in georg.* 3, 564. ‖ **305** GLG 2, 69, 20. ‖ **310** HM 3, 163, 23; GL 3, 402, 52. ‖ **312** HA 3, 80, 58. ‖ **316** Sing. pro plur. tantum hic occurrit; HM 3, 191, 26 chomata rudera. ‖ **320** HA 3, 80, 67; GS 3, 441, 16.

298 φεονι *L*

χρῆσον	commoda
ψῆφοι	calculi
ψηφιστής	calculator
ψηφίζει	computat
ψευστής	mendax
ψεύδεται	mentitur
ψοφεῖ	crepat
ψέγει	vituperat
ψάλλει	nablizat
ψύλλος	pulix
ψυλλίζει	pulicat
ψυχή	anima
ψωμός	buccilla
ψῖχες	micae
ὧραι	horae
ὧδε	hic
ὡς θερμόν ἐστιν	dum calidum est
ὠφελεῖ	prodest
ὡς ἄρτι δύναμαι	quomodo modo possum
ὡς δοκεῖ	quomodo putat
ὡς ἂν καθίσῃ	quomodo sederit
ὡπλισμένος	armatus
ὠμόν	crudum
ὤμοσεν	iuravit
ἕως ὧδε	usque hic
ὠλίσθησεν	lapsus est
ὠδίνει	parturit

321 GLG 2, 106, 7; GGL 3, 478, 44; HM 3, 212, 53; HE 3, 228, 49. || **322** GS 3, 440, 57. || **329** GGL 2, 480, 1; GS 3, 457, 21; GLo 3, 486, 3. || **330** cf. infra 1009 (sub inscrip. De avibus). || **331** GGL 2, 481, 23; HA 3, 81, 16; HM 3, 164, 50 sqq.; GS 3, 461, 50. || **333** GS 3, 467, 50. || **337** GS 3, 446, 65. || **339** Tantum hic occurrit; GS 3, 462, 2 quomodo possum ὡς δύναμαι_ || **340** aliter ap. GL 3, 404, 71 dum putat os doci. || **341** GL 3, 411, 49 mox sederit os cathise. || **345** GS 3, 466, 72.

321 commodat *L* || **329** nabegat L_1] nave- *L* || **330** ψυαλλος *L* || **331** ψαλλιζει *L* || **344** iurabit *L*

ὠργίσθη	indignatus est
ὠνήσατο	emit
ὡσαύτως	identidem
ὥπλισεν	armavit
ὠνομάσθη	nominatus est
ὤμοσαν	iuraverunt
ἐπληρώθη τὸ <α'>	impletum est primum
μετὰ τῶν ἑρμηνειῶν	interpretament<orum>
<Βιβλίον Β>	<Liber secundus>
Ἐμῇ ἐπιμελείᾳ	Mea diligentia
καὶ φιλοπονίᾳ	et studio
μετέγραψα	transscripsi
τοῦτο τὸ βιβλίον	hunc librum
πᾶσιν	omnibus
<ἀ>ξιολογώτατον·	dignissimum.
ἐν τῷ πρώτῳ	In primo
γάρ	enim
βιβλίῳ	libro
τῶν ἑρμηνευμάτων	interpretamentorum
ὡς	quomodo
πρῶτα	priora
συνηνέγκαμεν	contulimus
ῥήματα	verba
καὶ τούτων	et eorum
ἐκ μέρους	ex parte
ἀναγκαῖα	necessaria
εἰς κλ<ί>σιν	in declinatione
ῥημάτων,	verborum,
ὅπως εὐκόλως	uti facilius
τῆς ὁμιλίας	sermoni
τῶν ἀνθρώπων	hominum

348 ωγρισθη *L* ‖ **354** α' *suppl. Boeck.* (*cf. Praef.* p. XVII) ‖ **355** interpretament *L* ‖ Βιβλίον Β Liber secundus *suppl.* (*cf. infra* 1718 *sq.*) ‖ **357** φιλοπονα *L* ‖ **361** ξιολο- *L* ‖ **373** κλσιν *L* ‖ **375** ουτως *L*

εὐχρησ<τ>ία ἔσται,	proderit,
νῦν οὖν	nunc ergo
ἐν τῷ δευτέρῳ	in secundo
βιβλίῳ	libro
ἐροῦμεν	dicemus
ὧν καί	quorum et
θελήσει	vult
πρόνοια.	providentia.
Ἡμεῖς γάρ	Nos enim
οἱ ἄνθρωποι	homines
πάντες	omnes
ζῶμεν	vivimus
ἀπὸ θεοῦ.	a deo.
1. Περὶ θεῶν	1. De diis
θεῶν ὀνόματα	deorum nomina
θεοὶ ἵλεοι	dii propitii
οὐράνιοι	caelestes
ἐπ<ί>γειοι	terrestres
θαλάσσιοι	marini
θεοὶ καταχθόνιοι	dei inferni
Δαίμονες	Daemones
Σκιά	Umbra
Κρόνος	Saturnus
Ζεύς	Iovis
Ζεὺς βροντῶν	Iovis tonans
Ζεὺς ἀστράπτων	Iovis coruscans
Ζεὺς κεραύνιος	Iovis fulminans
Ζεὺς μέγιστος	Iovis maximus
Ζεὺς κτήσιος	Iovis pecul<i>arius

391 Cap. inscr. tantum hic occurrit. || **399** Notione divina tantum hic. || **401** HA 3, 72, 28/29; HS 3, 348, 11; FB 3, 393, 31. || **406** HA 3, 82, 63: Iovis [s]pecularis; HMp 3, 290, 10 : pecunialis.

378 ευχρησια *L* || **382** dicimus *L* || **395** επγιοι *L* || **397** deinferni *L* || **406** specularis *L*

Πύλαιος	Ianus geminus
Ὀρθώσιος	Stator
Στρόφιος	Vulturnus
Ποσειδῶν	Neptunus
Ἥλιος	Sol
Χάρων	Orcus
Πλούτων	Ditis Pater
Σέραπις	Serapis
Διόνυσος	Liber Pater
Ἀπόλλων	Apollo
Ἀσκληπιός	Aesculapius
Ἡρακλῆς	Hercules
Ἑρμῆς	Mercurius
Πάν	Silvanus
Διόσκοροι	Castores
Πρίαπος	Priapus
Ἄρης	Mars
Βαίτυλος	Abaddir
Ἔρως	Cupido
Καρποφόρος	Frugifer
Ἐφιάλτης	Incubus
Αἰών	Aeternus
Δαίμων	Genius
Σιληνός	Nysigena
θεάων ὀνόματα	dearum nomina
Ῥέα	Opis
Ἥρα	Iuno

407 HMp 3, 290, 20 : θυραῖος Ianus pater. || **420** HA 3, 83, 2; HMp 3, 290, 48; HE 3, 236, 54 : ὁ Σίλβανος Silvanus. || **424** HA 3, 83, 6; HMp 3, 289, 53; GSc 5, 589, 4 : Abadir lapis (= 632, 1); Exc. ex gloss. Ayn. 5, 615, 37 : Abadir est lapis quem devoravit Saturnus pro Iove filio suo. || **426** HA 3, 83, 8; HM 3, 167, 54; HE 3, 236, 51; HMp 3, 289, 58. || **427** HA 3, 83, 9; HE 3, 286, 53; HMp 3, 290, 23; Serv. *ad Aen.* 6, 775 Ἐφιάλτης Graece, Latine Incubo. || **430** Catull. 64, 152 Cum nysigenis Silenis.

409 bulturnus *L* || **414** σερατης *L* || **424** βαιπυλος abaldir *L* || **430** ingenis *L* inuus *adscr. m.r.*

Ἀθηνᾶ	Minerva
Ἀφροδίτη	Venus
Γῆ	Terra
Τύχη	Fortuna
Ἄρτεμις	Diana
Σελήνη	Luna
Δημήτρα	Ceres
Λητώ	Latona
Ἶσις	Isis
Κόρη	Proserpina
Μοῦσαι	Musae
Ἑκάτη	Trivia
Μνήμη	Memoria
Ἠώς	Aurora
Νίκη	Victoria
Χάριτες	Gratiae
Μοῖραι	Fata
Ἐρινύες	Furiae
Ἀνθοφόρος	Flora
Ἐλπίς	Spes
Ἐνυώ	Bellona
Ἑστία	Vesta
Εὐσέβεια	Pietas
Εὐτυχία	Felicitas
Ὁμόνοια	Concordia
Ὑγεία	Salus
Ἡμέρα	Dies
Δι' ἡμέρας	Interdies
Νύξ	Nox
Χθών	Tellus
Εἰλήθυια	Nixa
Ἀνδρεία	Virtus

452 HM 3, 168, 19; 124, 30:anthusa; Exc. ex libr.gloss 5, 201, 23 : dea paganorum quam florentibus frumentis pagani praefecerunt. || **461** HMp 3, 338, 4; GS 3, 452, 58. || **464** HM 3, 168, 24.

Περσεφόνη	Proserpina
Μήτηρ θεῶν	Mater deum
Ἀμφιτρίτη	Salacia
Δικαιοσύνη	Iustitia
Νηρείδες	Nereidae
Πραξιδίκη	Laverna
Λευκοθέα	Mater Matuta
Πολυστέφανος	Feronia
Πίστις	Fides
Ἀξία	Dignitas
Πρόνοια	Providentia
Ἠώς	Aurora
Ἥβη	Iuventas
Μαῖα	Maia
Σωφροσύνη	Pudicitia
Ἐντροπή	Reverentia
Χαρά	Gaudium
Φήμη	Fama
2. Περὶ οὐρανοῦ	2. De caelo
οὐρανός	caelum
ἀστῆρες	stellae
ἀχλύς	caligo
νέφη	nubes
ἐπινέφελον	nubilum
εὐδία	serenum
ὀμίχλη	nebula

468 GLG 2, 177, 21; Exc. ex libr. gloss. 5, 242, 12 : dea paganorum quasi maritima; Fest. 437, 6 sqq. : Salaciam dicebant deam aquae, quam putabant salum ciere, hoc est mare movere. || **471** GLG 2, 121, 52; HM 3, 168, 22; Hor. *epist.* 1, 16, 60. || **473** GLG 2, 71, 30; HMp 3, 290, 72; Verg. *Aen.* 8, 564. || **478** Serv. ad Aen. 5, 134 Hebe Graece est Iuventas. || **484** HA 3, 82, 11; 83, 34; HM 3, 166, 31; 168, 58; HE 3, 235, 20 (= 241, 17) : περὶ τῶν ἐν οὐρανῷ de iis quae in caelo; HS 3, 347, 1; 27; FB 3, 393, 4; GL 3, 404, 73; HV 3, 424, 73.

468 salacia L_1] solatia *L* || **470** veneriae *L* || **471** taberna *L*

δρόσος	ros
βροχετός	pluvia
χάλαζα	grando
παγετός	gelu
χιών	nix
σταγόνες	guttae
ψῦχος	frigus
καῦμα	aestus
ἔαρ	ver
θέρος	aestus
φθινόπωρον	autumnum
χειμῶν	hiemps
ἐνιαυτός	annus
μῆνες	menses
ἡμέραι	dies
ὧραι	horae
βροντή	tonitruum
ἀστραπή	coruscum
κεραυνός	fulmen
πρωί	mane
ὀψέ	sero
δείλη	vesper
3. Περὶ ναῶν	3. De aedibus/templis
ναοί	aedes/templa
ἱερόν	sacrum
βωμός	ara
θυσία	sacrificium
θῦμα	hostia

501 HM 3, 146, 6; 169, 27; HS 3, 347, 51. || **502** GGL 2, 470, 52; HMp 3, 294, 51; genere neutro ap. GN 5, 637, 20; Varr. ap. Non. 1, 99, 15 sq. : Etesiae diutius et uberius flabant et autumnum ventosum fuerat. || **509** HV 3, 425, 61. || **514** HA 3, 83, 47; HE 3, 238, 29; HMp 3, 301, 26; HS 3, 362, 5; (addit. glossematicum tantum hic).

506 *post* dies pluraliter *L* || **515** ναων *L*

θυμιατήριον	turibulum
στέφανοι	coronae
ξόανα	Lares
εἰκόνες	imagines
ἀναθέματα	dona
ἱερεύς	sacerdos
θύτης	popinarius/aruspex
μοσχοτόμος	victimarius
μάντις	divinus
προφήτης	ariolus
νεωκόρος	aedituus
λίβανος	thus
οἰωνοσκόπος	augur
Πυρεῖς	Flamines
ἱερομνήμων	pontifex
Σπονδοφόροι	Fetiales
Κορύβαντες	Salii Palatini
Κουρῆτες	Collini

4. Περὶ ἑορτῶν	4. De diebus festis
ἑορτή	dies festus
εὐχή	votum/oratio
ἀργίαι	feriae

520 Cf. infra 1171; 1279 : λιβανωτρίς turibulum. || **522** Scil. : simulacra lignea, quae numina tutelaria vel domestica vel familiaria vel privata vel patria effingebant. Hac autem notione tantum hic. || **533** HA 3, 83, 65; GLG 2, 72, 35. || **535** HA 3, 83, 67; HMp 3, 302, 8; HS 3, 362, 27; Plut. *aet. Rom.* 62, 279b τῶν λεγομένων, φιτιαλέων, Ἑλληνιστὶ δ' οἷον εἰρηνοποιῶν σπονδοφόρων. || **536** HA 3, 83, 68; HMp 3, 302, 9. || **537** HA 3, 83, 69; HMp 3, 302, 10. || **538** HE 3, 235, 15; 239, 23; HMp 3, 294, 53; HS 3, 371, 52. De quibusdam diebus festis cf. Char. GLK 1, 34, 3 sqq.

526 post θυτης R̄ *L* poponarius *L* || **527** *A glossis* μοσχοτομος divinus *accedunt mss. SH*, *qui titulum* De officiis, non De aedibus templis *servaverunt* || **531** tus *SH* || **533** flamineus S_1H -neis *S* || **535** σπονδοφορος *LSH* || **536** soli *LSH* || **537** κουρρητες *LSH* || **538** dibus *H* || **540** oratio *om. SH* || **541** *post* αργιαι feriae *falso* oratio *transp. L*

Κρόνια	Saturnalia
Διονύσια	Liberalia
Παναθήναια	Quinquatria
Ποσειδώνια	Neptunalia
Ἡφαίστια	Vulcanalia
<Χαρίστια>	cara cognatio
Ὁροθέσια	Terminalia
νηστεία	ieiunium
παρασκευή	coena pura
Νεκύσια	Parentalia
Ἑστίαια	Vestalia
ἐννεάς	nundinae
Γενέθλια	Natalicia

5. Περὶ θεωριῶν	5. De spectaculis
θεωρίαι	spectacula
θεωρηταί	spectatores
θέατρον	theatrum
ᾠδεῖον	odium
σκηνή	scena
σαλπισταί	tubicines
κήρυκες	curiones
πυθαῦλαι	pythaulae

543 Paul. Fest. 103, 11 : Liberalia. Liberi festa, quae apud Graecos dicuntur Διονύσια. || **544** GLG 2, 167, 31; HA 3, 83, 76; HM 3, 171, 45; HMp 3, 294, 59; GSc 5, 614, 49; Idiom. nomin. 2, 543, 9 : Quinquatrus Παναθήναια; Char. GLK 1, 548, 35; Exc.Cass. 5, 577, 22 [...] nomen ponderis vel dii qui adorantur in atriis quinque. || **546** Exc. ex libr.gloss. 5, 255, 12 : Vulcanalia festivitas erat paganorum quod Graeci efestia vocaverunt. || **553** HS 3, 371, 62, ubi forma depravata ενιαι exhibetur. || **555** HA 3, 82, 13; 84, 9; HM 3, 166, 38 ὅσα ἐν τῷ θεάτρῳ quae in theatro (= HE 3, 235, 16; 239, 56).

542 κρονιαι *LSH* || **544** circuatria *LSH* || **545–7** ποσιδωνια ulganalia neptunalia *L* ποσι – (προσι-*H*) vulcanalia *SH* neptunalia *om. SH* ηφεστια(-οπα *SH*) cara cognatio *LSH* || **550** παρασκευν *L* -σκεν *SH* || **552** αιστιαια *LS* διστι – *H* || **553** εννεως *LSH* || **554** natalitia *L* || **557** θωρηται *SH* || **559** ουδιον *L* -ovo *SH* dium *SH* || **562** cunones *SH* || **563** pythaula *LSH*

χοραῦλαι	choraulae
κωμῳδοί	comoedi
τραγῳδοί	tragoedi
κιθαρῳδοί	citharoedi
ὀρχηστής	saltator
χορός	chorus
ᾀσταί	cantores
συριστής	fisculator
ὑδραύλης	organarius
ψηφοπαίκτης	praestigiator
κρότος	<p>l<a>usus/manibulus
συριγμοί	sibilus
στάδια	stadia
δρομεῖς	cursores
παλαισταί	luctatores
παγκρατιασταί	pancratiastae
πύκται	pugiles
ἱππόδρομος	circus
ἱπποδρόμια	circenses
πομπή	pompa
ἱππαφίδες	carceres
καμπτῆρες	metae
λευκή	creta
ἔξοδοι	vomitoria
βαθμοί	gradus
ἡνίοχοι	agitatores
διίππιν	biga
τριίππιν	triga
ἅρμα	quadriga

571 GN 2, 580, 22. ‖ **587** HE 3, 240, 41; HM 3, 173, 15. ‖ **590** GGL 2, 277, 11. ‖ **591** GGL 2, 459, 11

564 charaulae *LSH* ‖ **565** κωλλωδοι *SH* ‖ **571** συπιστης *SH* ‖ **572** υδραυληασι *LSH* ‖ **574** lusus *LSH* manibulus *om. SH* ‖ **575** sibilis *L* ‖ **584** ιπ-παφιτης *SH* -φυτης *L* ‖ **587** ευσοδοι area *LSH* ‖ **589** ηνιοχαι *H* ‖ **590** di, ιππιν *L* ιππιν *SH* viga *LS*

ἑξάιππον	sexiuges
ἀμφιθέατρον	amphitheatrum
θηρία	bestiae ferae
κυνηγοί	venatores
μονομάχοι/ξιφήρεις	gladiatores
πυκτεύουσιν	pugnant

6. Περὶ ἀνέμων	6. De ventis
ἄνεμος	ventus
πνοή	aura
βορέας	aquilo
λίψ	Africus
νότος	auster
ἀπαρκίας	septentrio
ἀπόγειος	a terra
εὖρος	vulturnus
ἀφηλιώτης	desolanus
χῶρος	aqualis
ἶλιγξ	turbor

7. Περὶ μελῶν ἀνθρωπίνων	7. De membris humanis
ἄνθρωπος	homo
πόσις	maritus

593 Tantum hic. || **599** HA 3, 82, 14; 84, 50; HM 3, 166, 37; 172, 5; HE 3, 235, 32; 245, 30; HMp 3, 295, 10; HS 3, 354, 6; FB 3, 395, 66; HV 3, 426, 42 sq. : τῶν ἀνέμων τὰ ὀνόματα ventorum nomina. De ventorum nominibus cf. Sen. *NQ* 5, 16, 1 sqq.; Isid. *Etym.* 13, 11. || **606** HMp 3, 295, 26; GB 3, 489, 8; GV 3, 508, 32. || **607** GLG 2, 212, 42; HS 3, 354, 12; GS 3, 474, 48. || **608** Nuncupatur quoque subsolanus : GVerg 4, 437, 55; GSc 5, 596, 71; Isid. *Etym.* 13, 11, 2 || **609** Tantum hic et ap. HS 3, 354, 27 hac forma : equalis χῶρος. || **611** HA 3, 82, 15 sq.; 84, 65 sq.; HM 3, 166, 42 sq.; 174, 17; He 3, 235, 35; 246, 45; HMp 3, 310, 5; HS 3, 349, 7; 350, 12; FB 3, 394, 11sq.

595 bestias *LSH* fere *LS* feras *H* || **597** ξιφηρεις *post* gladiatores *L* : *om. SH* || **601** πνον *LH* || **607** ουριος bulturnus *LSH* || **608** desolarius *LSH* || **609** aqualis *adscr. m.r. L*] aequalis *LSH* || **611** humanus *LSH* || **613** ποσις maritus *om. SH*

γυνή	mulier
ἄλοχος	uxor
γαμέτις	uxor
παῖς	infans/puer
νεανίσκος	iuvenis
γέρων	senex
γραῦς	anicula
ἡλικία	aetas
θνητός	mortalis
ζωτικός	vitalis
ζωή	vita
ψυχή	anima
πνεῦμα	spiritus
ἆσθμα	alitus
φωνή	vox
σῶμα	corpus
μέλη	membra
αἷμα	sanguis
χολή	fel
σίελος	saliva
μυελός	medulla
μύξαι	mucci
νεῦρα	nervi
φλέβες	venae
κεφαλή	caput
τρίχες	capilli
οὖλαι	crispi
μέλαιναι	nigri
πολιαί	cani

639–643 HS 3, 350, 17.

615 αλοχος uxor *om. SH* || **616** γαμετις uxor *om. SH* || **617** puer *om. SH* || **618** νεαινισκος *SH* || **620** annicula *SH* || **633–4** σιελος medulla μυελος saliva (-ba *L*) *LSH* || **635** mucci *om. SH* μυξαι πωσσι *SH* || **636** νειρα *H* || **637** φιλεβες *H* beene *L* || **638** κεφαλει *LSH* || **640** ουλαι *om. SH* || **642–3** cani *om. H* πολιαι rufi *H* πυρραι *om. H*

πυρραί	rufi
κρανίον	calvaria
ἐγκέφαλος	cerebrum
βρέγμα	o<c>cipitium
κορυφή	vertix
ὑμήν	membranum
μέτωπον	frons
ὀφρύες	supercilia
ὀφθαλμοί	oculi
κανθοί	palpebrae
κόραι	pupillae
παρειαί	genae
ὄψις	facies
ῥυτίδες	rugae
ῥώθων	nasus
γνάθοι	buccae
σιαγόνες	maxillae
γένειον	mentum
χνοῦς	lanugo
πώγων	barba
χείλη	labra
στόμα	os
ὀδόντες	dentes
μύλαι	molae
οὖλα	gingivae
γλῶσσα	lingua
οὐρανίσκος	palatum
κιονίς	columella
τράχηλος	collum

652 HA 3, 85, 35; HE 3, 247, 24 et HMp 3, 310, 30 : βλέφαρα [...]. || **670** GGL 2, 349, 47.

645 εγκαφαλος *H* || **646** βρειμαος *SH* ocipitium *L* cipi- *SH* || **655** οφις *SH* || **656** πιτιδες *SH* || **657** ρωτων *L* πω- *SH* || **658** γηαθοι *SH* || **660** γενυ-ον *LSH* || **661** χηους *SH* || **667** ουλαι *LSH* gingibae *L*

ὦμοι	humeri
νῶτος	dorsum
μασχάλαι	alae
κατακλείς	iugulum
φάρυγγες	fauces
λάρυγξ	gurgulio
βραχίονες	brachia
ἀγκῶνες	cubiti
μύες	lacerti
ἄρθρα	articuli
χεῖρες	manus
δάκτυλοι	digiti
ἀντίχειρ	pollix
ὄνυχες	ungues
δεξιά	dextra
ἀριστερά	sinistra
στῆθος	pectus
μαστοί	mammae
ζείζιν	dida
βίζιν	ubera
πλευραί	latera
ὀσφύες	lumbi
λαγόνες	ilia
κερκίδες	costae
ῥάχις	spina
κοιλία	venter
ἔντερα	intestina
ἐπίπλους	omentum
σπλήν	lien

690–1 Soran. *Gynaec.* 1, 44 neque pectoralibus fasciis didas constringere, ut e lacte impleri possint. Cf. Heraeus ALL 13, 165.

672 umeri *L* ‖ **677** λαριυγξ *SH* ‖ **678** brachium *SH* ‖ **682** κειρες *SH* ‖ **684** pollex *SH* ‖ **690** ζειζιν dida *om. SH* ‖ **691** βιζιν ubera *om. SH* ‖ **699** επιπλοις *S* θπι- *H* ‖ **700** liens *L*

ἧπαρ	iecor
καρδία	cor
πλεύμων	pulmo
ὀμφαλός	umbilicus
γλουτοί	clunes
πρόσθεμα	natura
ἀκροβυστία	praeputium
πυγαί	nates
πρωκτός	culus
ἀρχός	stalis
ὄρχεις	colei
σάρκες	pulpae
κύστις	vessica
νεφροί	renes
μηροί	femora
γόνατα	genua
ἀγκύλαι	concavae/popl<it>es
σκέλη	crura
ἀντικνήμια	tibiae
γαστροκνήμια	surae
πόδες	pedes
ἀστράγαλοι	tali
πτέρναι	calcanea
ταρσοί	plantae
ἴχνος	vestigium
μεσοδάκτυλα	inter digitos

706 HA 3, 86, 19; HS 3, 351, 45; GS 3, 457, 30; GLo 3, 475, 5. || **720** HM 3, 176, 30.

703 pulmon *SH* || **706** προσθεσμα *LS* -τεσμα *H* || **709** προστος *L* || **712** καρχες *SH* || **715** foemora *L* || **717** concabae *LSH* poples *om. SH* || **722** αστραγολοι *SH* || **723** calcania *L* || **725** ιχηος *SH*

8. Περὶ φύσεως	8. De natura
φύσις	natura
μῆκος	status
τύπος	forma
ὡραῖος	tempestivus
καλός	bonus
κομψός	bellus
κακός	malus
μακρός	longus
μικρός	pusillus
νᾶνος	humilis
ἁδρός	grossus
λεπτός	gracilis
καθάριος	mundus
λιπαρός	pinguis
ἀκάθαρτος	inmundus
ὠχρός	pallidus
κυλλός	mancus
χωλός	clodus
τυφλός	caecus
πηρός	orbus
γλαυκός	caesius
σιμός	silus
φαλακρός	calvus
κομήτης	comatus

727 Ha 3, 82, 17; 86, 40; HM 3, 166, 45 : peri physeos anthropinis de natura humana (180, 8 de natura hominis) HE 3, 235, 38 (= 252, 24) et HMp 3, 328, 39 : Περὶ φύσεως σώματος ἀνθρωπίνου De natura corporis humani. || **729** Gloss.Cod.Sang. 4, 282, 44. || **737** HA 3, 86, 50; HM 3, 178, 41, HE 3, 250, 72, GS 3, 450, 54 : ταπεινος [...]; GGL 2, 476, 68 : χθαμαλὸς [...]_ || **751** HA 3, 86, 66; HM 3, 180, 58 : comatus catakomos.

727 φισις *H tit. Gr. om. S* || **731** tempestibus *LS* || **737** μανος *H* || **744** κιλλος *S* κιλος *H* macus *L* || **745** claudus *H* || **748–9** γλαυκος (γλαιρος *SH*) silus σιμος caesius *LSH post* silus R̄ *L* || **750** φμακρος *H* carbus *SH*

ἀνάθριξ	reburrus
εὐνοῦχος	spadon
λεῖος	levis
πωγωνιάτης	barbatus
ψελλός	balbus
κωφός	surdus
κυρτός	gibberosus
πτίλλος	lippus
δραπέτης	fugitivus
μέθυσος	ebriacus
κλέπτης	fur
δίκαιος	iustus
ἀσθενής	inbecillis
κραύγασος	clamosus
προγάστωρ	ventrosus
αἰσχρός	turpis
δασύς	pilosus
πλούσιος	dives
μέτριος	modicus
πένης	pauper
ἐπαίτης	mendicus
9. Περὶ βρωμάτων	**9. De escis**
φαγεῖν	manducare
ἐπιμήνια	cibaria

752 HA 3, 86, 67. || **755** HMp 3, 329, 59. || **759** GGL 2, 425, 14; GLG 2, 123, 45; HA 3, 86, 62, HM 3, 180, 39, HMp 3, 330, 5; 339, 40 : μυλφός. || **761** GS 3, 446, 71 : ebriacus μεθυστής. || **765** GGL 2, 354, 54; HA 3, 87, 1; HM 3, 179, 26; HMp 3, 335, 1; HS 3, 373, 56. || **766** GGL 2, 416, 38; HA 3, 87, 2; HMp 3, 330, 8; HM 3, 180, 40 et HE 3, 252, 60 : πρόκοιλος. || **773** HA 3, 82, 18; 87, 9; HM 3, 166, 47; 182, 61; HE 3, 235, 41; 254, 32; HMp 3, 313, 65. || **775** HA 3, 87, 11

752 rebursus *SH* || **754** leves HS_1 -bes *LS* || **761** ibriacus *SH* || **765** κραικασος *SH* || **766** προγαστορ *L* -στως *H* || **772** επετης *LS* -τηις *H* || **773** *Tit.Lat. om. H* || **774** mandurae *SH* || **775** cybaria *L*

τροφεῖα	alimenta
ἀκράτισμα	iantaculum
ἄριστον	prandium
δεῖπνον	cena
ἄρτος	panis
σιλίγνιον καθαρόν	siligium candidum
κιβάριον	cibarium
ψῖχες	micae
ἄλευρον	farina
ἄλφιτα	pulenta
ῥόφημα	sorbitium
ἠρτυμένον	conditum
ζωμός	ius
ζύμη	fermentum
κρέας	carne
ὠμόν	crudum
ἑφθόν	coctum
ὀπτόν	assum
ὑπογάστριον	abdomen
ὑπόπλευρον/ἀκρώμιον	armum
ψιλόπλευρον/ὀφλάριν	ofella
ἡμικεφάλιον	semicipium
κωλεός	colyphium
κοπάδια	copadia

790 HA 3, 87, 27; HM 3, 187, 33; FB 3, 397, 74. || **795** Tantum hic. || **796** ὀφλάριν tantum hic; HMp 3, 314, 42; HS 3, 379, 52; GGL 2, 390, 47 : ὀφέλλιον ofella. || **798** Plac. 5, 12, 5 Coliphium genus carnium quod athletae vescuntur ad corporis sanitatem ut fortes sint; Plaut. *Pers.* 92; Juv. 2, 53. || **799** Exc. ex libr.gloss. 5, 185, 19 Copadia particulae carnis quod Graeci κοπάδια dicunt.

776 τροφια *SH* -φυα *L* || **777** lanticulum *H* || **780** panes *LSH* || **782** cybarium *L* || **793** ωβτων *SH* || **795** υποπλευριον armum ακρωμιον *L* ακρωμιον *om. SH* || **796** ψιλοπλευρον ofella οφλαριν *L* : -πλειρον *S* υλοπλει- *H* οφλαριν *om. SH* || **797** ειμικεφαλιον *LS* -κεφμιον *H* semipitium *LSH* || **798** colusium *L* colo- *SH*

σκελίς	perna
ὀνύχιν	ungella
χορδή	corda
κοιλίδιν	ventricellus
μήτρα	vulva
ο<ῦ>θαρ	sumen
ἀλλάντια	lucanicla
φυσκία	botellus
περιφορά	mattia
ἐγκέφαλος	cerebellus
τυρός	caseum
ἐλαῖαι	olivae
ᾠά	ova
βολβοί	bulbi
κοχλιοί	cochliae
ἔλαιον	oleum
γάρος	liquamen
ὄξος	acetum
ἅλας	sale
γάλα	lacte
μέλι	mel
ὀπός	lasar
σίλφιον	lasaris radicem

801 HMp 3, 287, 42 (= 658, 17); HM 3, 218, 30 (= 653, 11). ‖ **803** Tantum hic. ‖ **808** HMp 3, 314, 52; Plac. 5, 115, 46 Matia intestina quae sordes emittunt, unde matiarii dicuntur qui eadem tractant aut vendunt. ‖ **809** De genere masc. cf. Orib. *syn.* 4, 2; 6, 27; HA 3, 85; 28; 87, 44 et HM 3, 174, 53 : cerebellum. ‖ **818** HA 3, 87, 52; HM 3, 184, 12; HMp 3, 314, 59; HSen 3, 543, 23; 545, 67. ‖ **819** HA 3, 87, 53; HM 3, 175, 68; 184, 55; HS 3, 364, 12; GS 3, 470, 27.

800 penna *H* ‖ **803** ventricellu *L* -lum *SH* ‖ **805** οθαρ *LSH* ‖ **806** αλλαντxα *S* αμαντια *H* locanicla *LS* -nida *H* ‖ **807** φοσκια *LSH* botellius *L* ‖ **811** ελεαι olibae *LSH* ‖ **812** μα *SH* ‖ **813** βοαλβοι *L* bolbi *LSH* ‖ **814** cocliae *SH* ‖ **821** laser S_1H ‖ **822** lassaris *SH*

10. Περὶ ποτοῦ	10. De potione
ποτόν	potio
πεῖν	bibere
πιέ	bibe
ὕδωρ	aquam
ψυχρόν	frigidum
χλιαρόν	tepidum
νεαρόν	recentem
συγκεραστόν	temperatum
ζεστόν	ferventem
οἶνον	vinum
παλαιόν	vetus
ἄκρατον	merum
ὑδαρές	aquatum
γλυκύ	dulce
χρηστόν	suave
γλεῦκος	mustum
γαλακτῶδες	egelidum
Καμπανόν	Campanum
Βιθυνόν	Bithynum
Σικελόν	Siculum
Κρητικόν	Creticum
Ἄφρον	Afrum
ἄγροικον	rusticum
ἕψημα	defritum

823 Ha 3, 82, 19; 87, 57; HS 3, 364, 50; HM 3, 166, 48 (= 184, 23), HE 3, 235, 42 (= 255, 23), HMp 3, 315, 21, HS 3, 364, 50 : Περὶ ποτῶν De potionibus. || **837** GLG 2, 131, 58; HM 3, 184, 44; 192, 51; Geopon. 9, 20 γλεύκους τουτέστι τοῦ καλουμένου μύστου. || **841** HA 3, 87, 71; HMp 3, 315, 51; HS 3, 364, 65; GV 3, 526, 29. || **842** Tantum hic. || **843** HA 3, 87, 73; HMp 3, 315, 53; HS 3, 364, 67. || **844** HA 3, 87, 74; HMp 3, 315, 54; HS 3, 364, 68. || **845** HA 3, 87, 75; HMp 3, 315, 57; HS 3, 364, 69. || **847** HMp 3, 315, 42; GIuv. 5, 653, 21 (cf. Serv. *in georg.* 2, 93; Isid. *Etym.* 20, 3, 14).

823 ποτοι *LSH* || *tit.Lat. om. H* || **828** φυχρον *SH* || **831** temperamentum *SH* || **834** παλλιον *LSH* || **835** αγρατον *LSH* || **838** σρηστον *H* || **839** τλεικος *SH* || **840** egilidum *H* || **846** ακροικον *SH*

11. Περὶ δευτέρας τραπέζης	11. De secunda mensa
πλακοῦς	placenta
ἐγχυτοῦς	libus
ἐντυρίτης	subitillus
μελίτωμα	melitomata
τηγανίτης	lucunculus
κοπτή	copta
ὀπώρα	poma
σταφυλή	uva
σταφίς	uva passa
στροβίλια	nuclei
σῦκα	ficus
σχάδες	caricae
φοίνικες	palmae
τραγήματα	bellaria
κάρυα	nuces
λόπιμα	castaneae
συκάμινα	morae
κοκκύμηλα	pruna
ἄπιοι	pira
μῆλα	mala
ῥόα	granata
κυδώνια	cotonea
ἀχλάδες	mespila

12. Περὶ κρέως	12. De carne
κρέας	caro
χοίρειον	porcina

848 HA 3, 82, 20 sq.; 87, 79 sq.; HM 3, 166, 49; 184, 64; HE 3, 235, 44; 256, 1; HMp 3, 315, 70; HS 3, 372, 20 : de bellariis περὶ τραγημάτων. ‖ **849** HA 3, 87, 81. ‖ **851** HS 3, 372, 25. ‖ **872** HA 3, 82, 22 : περὶ κρεῶν [...] (88, 22 περὶ κρέως [...]); HM 3, 166, 52; 187, 32; HE 3, 235, 43 : περὶ κρέατος [...] (255, 56 [...] de carnibus); HMp 3, 316, 36 : περὶ κρέους [...]; HS 3, 363, 78 [...] περὶ κρεῶν FB 3, 397, 73.

849 placuntaria *LSH* ‖ **851** simitillus *LSH* ‖ **853** iucunculus *L* ‖ **855** ορωρα roma *SH* ‖ **856** σταφηλη *H* uba *LSH* ‖ **857** uba *SH* ‖ **863** καροια LS_1H_1 καραια *SH* ‖ **867** pyra *L* ‖ **872** *Tit.Lat. om. H*

δελφάκειον	porcellina
αἴγειον	caprina
ἐρίφειον	aedina
προβάτειον	vervecina
ἄρνειον	agnina
βόειον	bubula
μόσχειον	vitellina
συάγρειον	apruna
ἐλάφειον	cervina
λάγειον	leporina
χήνειον	anserina

13. Περὶ λαχάνων	13. De oleribus
λάχανα	olera
καυλία	colicula
μαλάχαι	malvae
σεῦτλα	beta
ἕλειον	asparagum
κινάραι	cardi
λόβια	fasioli
ἀπαρίνη	lappa
κολοκύνθαι	cucurbitae
σικύδια	cucumeres
πέπων	pepo
θρίδακες	lactucae
σέρις	intiba
ῥάφανοι	radices

882 Tantum hic. ‖ **886** HA 3, 82, 23; 88, 36; HM 3, 166, 50; 184, 32; HE 3, 236, 2; 265, 23; HMp 3, 316, 67; HS 3, 359, 12; 30; FB 3, 397, 55; HV 3, 430, 14.

875 δελφακιον *L* δεαφα- *SH* ‖ **876** αιγιον *L* απον *SH* ‖ **877** αιριφιον *L* διρι – *SH* ‖ **878** προβατιον verbecina *LSH* ‖ **881** μοσχιον *L* -σκιον *SH* ‖ **882** συακριον *LSH* ‖ **886** holeribus *S tit.Lat. om. H* ‖ **889** μαλαχε *LSH* malbae *SH* -be *L* ‖ **892** κιναπαι *H* ‖ **893** fasiola *SH* ‖ **894** απωρινον *LSH* ‖ **895** κολοκινθαι *LS* -κιφνια *H* cocorbitae *SH* ‖ **898** θριλλκης *H* ‖ **899** σθεϱις *LSH* intibia *SH* ‖ **900** padices *H*

ῥαφανίδες	armoracia
βουνιάδες	napi
γογγύλαι	rapae
σταφυλῖνοι	pastinacae
<ἀμπελόπρασον>	aretillum
μάραθρον	<feniculum>
πράσα	porri
κρόμυα	cepae
σκόρδα	alium
ἀνδράφαξ	atriplex
τρώξιμα	escariolae
εὔζωμα	eruca
πήγανον	ruta
ἡδύοσμον	menta
σέλινον	apium
μίνθη	nepeta
ἱπποσέλινον	olisatrum
ἄνηθον	anethum
γλήχων	puleium
θρύμβα	satureia
κνίδες	urticae

905 HA 3, 88, 54; HM 3, 186, 17; HE 3, 266, 14; HMp 3, 317, 48. || **906** GLG 2, 71, 21; GGL 2, 364, 55; HA 3, 88, 55; HM 3, 185, 59; HMp 3, 317, 51; HS 3, 359, 68 (359, 24 fenuclum); FB 3, 397, 67; GL 3, 407, 6; HV 3, 430, 61. || **908** Diosc. 2, 151 κρόμυον [...] Ῥωμαῖοι κήπαμ. || **911** Exc.cod.Cass. 5, 552, 51. || **912** HMp 3, 317, 38; GB 3, 493, 30; GV 3, 518, 39. || **917** HRC 3, 575, 60; Plin. *N.h.* 19, 162 olusatrum [...] hipposelinum Graeci vocant.

901 armoratia *LS* aromatia *H* || **902** papi *H* || **903** γονγιλαι *LS* -γιαλι *H* rape *L* || **904** pastinace *L* || **905–6** μαραθρον apetillum *LSH* || **909** aleum *LS* || **910** αναραφαξ *LH* || **913** πεγανον *L* πετα- *SH* || **914** εδυοσμον *LS* ελυο- *H* || **916** nepete *LS* || **918** ανινθον *LSH* || **919** poleium *LSH*

14. Περὶ ἰχθύων	14. De piscibus
ἰχθύς	piscis
σκάρος	scarus
τρῖγλαι	mulli
καρίδες	squillae
κέφαλοι	mugiles
ὀνίσκος	aselli
λάβραξ	lupus
βούγλωσσον	solea
χρύσοφοι	aurata
συνόδους	dentix
ἐρυθρῖνος	rubellio
μελάνουρος	oculata
σάλπη	salpa
κάραβος	locusta
ἔγχελυς	anguilla
ζμύραινα	murena
γόγγρος	gongrus
βελόνη	acus
τρυγών	pastina<ca>
παλαμίς	palamis
κολίοι	lacertae
θρῆσσαι	sardinae
τευθίς	lolligo
πολύπους	polipus
σηπία	sepia
ἀφύδιν	mel marinum

922 HA 3, 82, 24; 88, 71; HM 3, 166, 51; 186, 25; HE 3, 235, 45; HMp 3, 317, 52, HS 3, 355, 24; 39; FB 3, 396, 33; HV 3, 436, 28. ‖ **938** HMp 3, 317, 63; HM 3, 186, 56; HS 3, 355, 45; HV 3, 436, 52. ‖ **939** Char. GLK 1, 84, 23 κόδρος et γόγγρος, Latine codrus gongrus dicuntur, non coder et gonger. ‖ **941** HM 3, 186, 64; HV 3, 436, 56; GLG 2, 142, 48.

922 *Tit.Lat. om. H* ‖ **926** καριλες *H* scuillae *LSH* ‖ **928** οπισκος *LSH* ‖ **929** luppus *SH* ‖ **933** bubellio *H* ‖ **935** σαλπει *LSH* ‖ **938** ζαυρενα *L* ζαψρε- *SH* ‖ **941** pastina *LSH* ‖ **943** κωλαιοι *LS* κωλαοι *H* ‖ **946** πολυποις *L*

τελλῖνοι	mituli
δελφίς	urtica
σκιά	umbra
δελφίν	delfinus
θύννος	thynnus
βατίς	reza
νάρκα	torpedo
κωβιός	gobio
μαινίδες	maenae
γαλεοί	catelli
φυκίδες	saxatiles
δράκων	araneus
χαλκίδες	gerriculae
φῦκος	alga

15. Περὶ ὀρνέων	15. De avibus
ὄρνεα	aves
ἀλέκτωρ	gallus
ὄρνιξ	gallina
χήν	ansera
κύκνος	ansar/olor
ταῶς	pao
ἀετός	aquila
ἰκτίν	milvus
πέρδιξ	<perdix>

950 De piscibus tantum hic occurrit; GLG 2, 211, 56 Urtica marina ἀσκαλάφη. || **952** GLG 2, 42, 4; HE 3, 241, 49 (sub inscrip. De signis caelestibus). || **954** reza tantum hic. || **959** HM 3, 186, 67; GLG 2, 179, 19. || **963** HA 3, 82, 25; 89, 51; HM 3, 166, 53; 187, 51; HMp 3, 318, 59; HS 3, 360, 9; HV 3, 435, 22; FB 3, 397, 26; HE 3, 235, 46 : περὶ πετεινῶν de volatilibus (= 257, 25). || **971** HMp 3, 319, 16; HRC 3, 565, 34.

953 θιννος thinnus *SH* || **954** peza *H* || **955** turpedo *LSH* || **956** κωβες *LSH* gubio *LS* || **957** menae *SH* || **960** ar.... *H* || **961** χλακιδες *H post* gerriculae R̄ *adscr. L* || **963** ορνεον *SH* Nomina avium *H* || **964** habes *L* || **967** χηη *SH* || **968** κυκνος ansar olor *om. SH* || **972–3** περδιξ(-ραιξ *H*) acceptor *LSH*

<ἱέραξ>	acceptor
κορώνη	cornicula
κολοιός	graulus
στρουθός	passer
βασιλίσκος	gregnariolus
κάνθαρος	zimzario
σπίννος	fringuillus
συκαλλός	ficedula
αἰγίθαλλος	parra
χελιδών	erundo
σεισοπυγίς	motacilla
φάσσα	columbus
περιστερά	columba
τρυγών	turtur
νυκτερίς	vespertilio
ὀλολυγών	uluccus
κόκκυξ	cuculus
νῆσσα	anates
αἴθυια	mergulus
ἀηδών	querquedula
κόσσυφος	merulus
κίχλα	turdus
νυκτικόραξ	bubo

975 HA 3, 89, 69, HM 3, 188, 32, HMp 3, 319, 19, HS 3, 360, 50 : gragulus; HE 3, 258, 15 : graculus; GLG 2, 35, 52 : graulus. || **977** Cf. infra 1064 : regnariolus; HA 3, 89, 71, HS 3, 360, 32, Suet. *Caes.* 81 : regaliolus; HMp 3, 319, 10 : regariolus (= HV 3, 433, 1; GV 3, 510, 73); FB 3, 397, 49 : gregariolus. De his autem formis cf. Capponi p. 278 et 443. || **978** Tantum hic; Exc.ex gloss. 5, 448, 48 Culiculare tzintzalario. || **984** Tantum hic; cf. Capponi, p. 184, n. 1. || **988** HA 3, 89,60. || **991** HM 3, 319, 6; GV 3, 518, 43; HS 3, 361, 22 : mergulae αἴθυια. || **992** Cf. Capponi p. 440 sqq.

975 κωλυος *LS* κωλι- *H* || **980** ficetulas *LSH* || **981** αιγιθλλος *H* || **982** κελιδων *H* irundo S_1 arando *H* || **986** τρικων *SH* || **988** ulucus *SH* || **991** διθυια *SH* || **992** ανθον *SH* || **993** mergulus *LSH*

κορυδαλλός	parrula
δρυοκόλαψ	picus
μυῖα	musca
μέλισσα	apis
σφήξ	vespa
ψυχή	papilio
ἀκρίς	locusta
οἶστρος	tabanus
κώνωψ	culex
κάνθαρος	scarabeus
σίλφη	blatta
κόρις	cimex
φθείρ	peduculus
ψύλλος	pulex
16. Περὶ τετραπόδων	**16. De quadrupedibus**
ἵππος	equus
ὁλκάς	mula
ἡμίονος	mulus
ὄνος	asinus
βοῦς	bovis
φορβάς	equa
φοράδια	equae
δάμαλις	vacca
γρομφάς	scrofa
μόσχος	vitulus
κάπρος	verrus

996 Cf. Capponi p. 384. ‖ **1010** HA 3, 82, 26; 90, 28 sq.; HM 3, 166, 54; 188, 57; HE 3, 235, 47; 258, 35; HMp 3, 320, 1 : Περὶ θηρίων τετραπόδων De bestiis quadripedibus; HS 3, 361, 25 : de bestiis περὶ θηρίων; HV 3, 431, 1 περὶ τῶν θηρίων de bestiis. ‖ **1015** HMp 3, 320, 19; GV 3, 511, 37.

996 parrumla *LS* paru- *H* ‖ **1001** papilio *adscr. m.r. L*] paeellio *LSH* ‖ **1003** tubanus *SH* ‖ **1007** κοριξ S_1 (-ριχ *S*) σοριξ *H* ‖ **1008** φερειρ *LSH* ‖ **1009** pulix *SH* ‖ **1015** bobis *SH* ‖ **1017** φοραδια equae *om. SH* ‖ **1021** verres *SH*

τράγος	hircus
αἴξ	capra
ἔριφος	aedus
πρόβατον	ovis
ἀμνός	agnus
ἀρνίον	agnus
προβατάγριον	ovifera
αἰγάγριον	caprifera
λέων	leo
ἄγριος	ferus
ἥμερος	mansuetus
λέαινα	lea
πάρδαλις	pardus
τίγρις	tigris
ἄρκος	ursus
σύαγρος	aper
ἔλαφος	cervus
κύων	canis
ἀλώπηξ	vulpes
ὕαινα	belua
νεβρός	inuli
δορκάς	caprea
αἴλουρος	gattus
ἀσφάλαξ	talpa
ἐχῖνος	ericius
λαγώς	lepus
πίθηκος	simius
ἐλέφας	elefantus

1028 Tantum hic; cf. Brugmann, Rhein.Mus., 43, 1888, p. 404 || **1029** Tantum hic. || **1042** HA 3, 90, 60; HM 3, 189, 33; HE 3, 259, 26; HV 3, 431, 30; GB 3, 500, 68.

1022 γραγος *LS* -ρος *H* || **1025** προβτον *L* || **1026** αμνος agnus *om. SH* || **1028** obifera *L* || **1030** leon *SH* || **1031** fegrus *L* || **1035** tygris *L* || **1036** αρκτος *H* || **1040** αλωπιξ *S* -νιξ *H* || **1041** belba *LSH* || **1042** aenuli *LSH* || **1045** αλφαλαξ *SH* salpa *LSH* || **1048** semius *L* || **1049** ελαφας *SH*

κάμηλος	camelus
βούτραγος	bison
γαλῆ	mustela
μυωξός	gliris
μῦς	mus
βάτραχος	rana
φρῦνος	rana rubeta
χελώνη	testudo
σαύρα	lacerta
ἀσκαλαβώτης	stilio
μύρμηξ	formica
σκορπίος	scorpio

17. Περὶ ἑρπετῶν	17. De serpentibus
ἑρπετόν	serpens
βασιλίσκος	regnariolus
δράκων	draco
ἀσπίς	aspis
κεράστης	cornuta
ὄφις	anguis
ἔχις	vipera
ἀκοντίας	iaculus
μυολόγος	muraria
νάρκη	boa

1051 HMp 3, 320, 48, cf. Goetz CGL 7, 274 s.v. sisu. || **1053** Char. GLK 1, 42, 3 gliris nominativo dicitur; HM 3, 189, 44; HV 3, 431, 48; GS 3, 469, 42. || **1056** GGL 2, 473, 35; GLG 2, 168, 52; HA 3, 90, 74; HM 3, 189, 47. || **1062** HA 3, 82, 27; 90, 78; HM 3, 166, 56; 189, 66; HMp 3, 305, 13; HS 3, 376, 25; HV 3, 432, 62 : περὶ ἑρπετῶν de reptilibus; HE 3, 235, 49 (= 259, 57) : περὶ ἑρπετῶν καὶ σκωλήκων de serpentibus et vermibus.

1051 boisos *LSH* || **1055** βατρανος *S* -τρογος *H* || **1056** robeta *LS* re- *H* || **1057** χελαωνη *H* || **1062** ερνετων *H tit.Lat. om. H* || **1063** ερπετων *LS* ερνε- *H* || **1069** anguis vipera *SH* || **1072** ναρκει *SH*

ὕδρος	aquatica
διψάς	siticula
τυφλίς	caecilia
σκώληξ	vermis
ἕλμιγξ	lumbricus
βδέλλα	sanguisuga
ἀράχνη	araneus

18. Περὶ οἰκήσεως — 18. De habitatione

οἰκία	domus
πύλη	atrium
παράθυρος	posticium
θεμέλιος	fundamentum
τοῖχος	paries
ὀροφή	camara
ἔδαφος	pavimentum
φάτνωμα	lacunaria
ἄσβεστος	calx
γῆ	terra
ἄμμος	arena
χάλιξ	lateres/cimentum
ὄστρακα	testae
φύραμα	<massa vel impensa>

1073–74 HA 3, 91, 11; HV 3, 433, 12 : ὕδρος ἡ διψάς aquatica, sitiuncula; GLG 2, 185, 15; HA 3, 91, 12; HM 3, 190, 8; HS 3, 376, 34. ‖ **1075** Tantum hic; HE 3, 260, 3 caecula τυφλ [ε] ίας; Isid. *Etym.* 12, 4, 33. ‖ **1080** HA 3, 82, 28; 91, 17; HM 3, 166, 57; 190, 14; HE 3, 236, 6; 268, 20; HMp 3, 312, 29; HS 3, 364, 73. ‖ **1086** Exc. 5, 174, 40. ‖ **1092** Tantum hic; HM 3, 190, 30 et HMp 3, 312, 41: πλίνθοι lateres. ‖ **1093** HE 3, 268, 43; HS 3, 365, 9. ‖ **1094** HS 3, 365, 5: inpensa; cf. Seeck ALL 4, 421.

1075 cecilia *SH* ‖ **1076** bermis *L* ‖ **1078** sanguisfuga *H* ‖ **1080** De edificiis *H* ‖ **1081** οικα *SH* ‖ **1082** πιλη *LS* πη- *H* ‖ **1086** οροφν *H* ‖ **1087** εϑαφος *SH* ‖ **1088** οαγνωμα *H* ‖ **1089** ασβεστες calix *SH* ‖ **1092–4** χαλιξ lateres *LSH* οστρακα cimentum *LSH* φυραμα *LSH* testae *adscr. m.r. L* tertae *H* -te *LS* massa vel impensa *con. Goetz* (*cf. CGL* 6, 683 *s.v.* massa)

πηλός	lutum
ἄχυρα	palea
δοκοί	materiae
στρωτῆρες	assares
σανίδες	tabulae
κάμακες	perticae
ῥῖπας	cannae
κέραμος	tectum
κεραμίδες	tegulae
καλυπτῆρες	imbrices
θύρα	ostium
οὐδός	limen
στροφεύς	cardo
θυρίς	fenestra
κλίμακες	scalae
καπνοδόχη	fumarium
οἴκημα	cella
γωνίαι	anguli
φάτνη	praesepium
μεσαύλιον	conpluvium
ὑπερῷον	cenaculum
κοιτών	cubiculum
ἡλιαστήριον	solarium
στοά	porticus
στῦλοι	columnae
ἀνδριάντες	statuae
ὑπόνομος	cloaca
ἄμφοδον	vicus

1097 Tantum hic. || **1101** HA 3, 91, 39. || **1104** GAS 5, 301, 44 (= 635, 17) : Imbrices qui ponuntur super tegulas contra imbrem; Exc. 5, 255, 22 (cf. Isid. *Etym.* 19, 10, 15).

1095 πειλος *SH* || **1106** limea *H* || **1107** στροεφις *SH* || **1109** καιμακες *L* || **1114** conplubium *L* conclubium *SH* || **1122** αμφωδον *LS* -δος *H* bicus *LSH*

κρήνη	lacus
κονίαμα	tectorium
μαγειρεῖον	cocinatorium
ταμιεῖον	cellarium
ἀφεδρών	conclavis
τάφος	sepulchrum
19. Περὶ πόλεων	19. De civitatibus
πόλις	civitas
κώμη	castellum
νῆσος	insula
πύλη	porta
τεῖχος	murus
περίβολος	moenia
πύργος	turris
ἀγορά	forus
βασιλική	basilica
βῆμα	tribunal
βαλανεῖον	balneum
κουρεῖον	tonsorium
καπηλεῖον	cauponium
ἐργαστήριον	taberna
πανδοχεῖον	stabulum
κατάλυμα	devorsorium
πορνεῖον	fornix

1129 HM 3, 167, 6; 196, 2; HS 3, 353, 23; HA 3, 82, 29 et FB 3, 395, 50: περὶ πόλεως de civitate; HE 3, 236, 5 (= 267, 4) : περὶ πόλεων καὶ ἰδίων αὐτῆς de civitate et proprietatibus eius; HMp 3, 305, 37 : περὶ πόλεων de civitate. || **1137** GSG 2, 511, 2.

1125 cocinatorium *S* cocianorum *H* || **1127** conclabis *LSH* || **1129** *Tit.Lat. om. H* || **1131** κωμαι *LSH* || **1134** τιχος *L* -χοος *SH* || **1136** turres *L* || **1137** fatus *LSH post* fatus R̄ *adscr. L* || **1139** βηλια *S* -λιια *H* || **1142** καπηλιον *L* -πειλιον *SH* || **1145** divorsorium *HS*1 debor- *LS*

20. Περὶ ἐνδομενίας	20. De supellectile
ἐνδομενία	supellex
κλίνη	lectus
ἐνήλατον	sponda
παράθεμα	pluteum
φορεῖον	lectica
δίφρος	sella
ὑποπόδιον	scabellum
βάθρον	scamnum
γλωσσόκομον	loculum
κάμπτρα	capsa
τράπεζα	mensa
ἄβαξ	caliclare
πυργίσκος	armarium
κιβωτός	arca
ἱστός	tela
στόποδες	peditelae
σκάφη	alveum
ἁλατρίβανος	pistillus
τορύνη	tudicula
ζωμάλιστρος	trulla
μύλη	mola
ὅλμος	pila
ὑσσός	pilus
κόσκινον	<cribrum>
<θυμιατήριον>	turibulum

1147 HA 3, 82, 30; 92, 8; HM 3, 167, 7; 196, 65; HE 3, 236, 7; 269, 28; HMp 3, 320, 61; HS 3, 365, 76. || **1159** HA 3, 92, 20. || **1163** GGL 2, 333, 33; GLG 2, 144, 23; HM 3, 146, 31.

1147 *Tit.Gr. om. H* supellectile *L* (*ante tit.Gr. iterum* supellectili) -tili *S* De reliquis sppellectilibus *H* || **1148** ενδομενιας *SH* suppellex *S* || **1149** καινη *L* || **1150** ονηλατον *LSH* (*post* sponda *glossam palaeotheodiscam* bettibret *adscr. L*) || **1151** παρθεμα *H* || **1157** kapsa *H* || **1159** calidare *H* || **1160** πιρσισκος *SH* || **1161** archa *H* || **1164** albeum *L* || **1166** *post* tudicula R̄ *adscr. L* || **1170** οισσος *LSH* || **1171–2** κοσκινον turibulum (toriblum *L*) *LSH*

φανός	lanterna
σφυρίς	sporta
κάλαθος	quasillum
ῥιπίς	flabellum
σάρος	scopa
ψίαθος	teges
ἄτρακτος	fusum
σφόνδυλος	verticellum
κερκίς	radium
κτένιον	pectinis
ἀκόνη	coticula
στία	focus
ἠλεκάτη	colus
χώνη	infidibulum/traiectorium
χαράδρα	cancellum

21. Περὶ ἱματίων	21. De vestimentis
ἱμάτια	vestimenta
καινά	nova
παλαιά	trita
ῥάκκος	pannum
καθαρά	munda
ῥυπαρά	sordida
ἄκναφα	rudia

1175 HM 3, 198, 12 ‖ **1180** HS 3, 366, 45; HA 3, 92, 40; HMp 3, 322, 5. ‖ **1182** Cf. Väänänen p. 196; HM 3, 150, 40 : pectine; HMp 3, 322, 6 : pectis. ‖ **1184** HA 3, 92, 44. ‖ **1186** HM 3, 164, 19; HA 3, 92, 46; HS 3, 366, 22; quod ad traiectorium glossam spectat, cf. HMp 3, 326, 44. ‖ **1188** HA 3, 92, 48; HM 3, 166, 61; 192, 55; HE 3, 236, 10; 272, 11; HS 3, 369, 51; Ha 3, 82, 31 et HMp 3, 322, 28 : de vestibus. ‖ **1192** GGL 2, 427, 23.

1173 laterna *H* ‖ **1174** ισφυρις *LSH* ‖ **1175** castillum *L* caste- *SH* ‖ **1178** ψιαδος *SH* seges *LS* seies *H* ‖ **1180** σφηδιλος *SH* berticellum *L* ‖ **1184** σπια *SH* ‖ **1186** treiectorium *L* : *om. SH* ‖ **1187** χαρδρα *SH* ‖ **1188** ιματιον *L* τιμα- *H* τμα- *S* de veste *L tit.Lat. om. H* ‖ **1192** πακκος *SH* ‖ **1194** ρπαρα *SH*

πλατυπόρφυρον	laticlavius
ζωστός	subarmale
γεγναμμένα	polita
πλατύσημον	laticlavium
στενόσημον	angusticlavium
χιτών	tunica
πάλλιν	palliolum
φελόνης	paenula
ἐφεστρίς	lacerna
σημείωσις	clavatura
στολή	stola
πέπλος	palla
φοῦνδα	ventralis
φασκία	fascia
ζώνη	semicin<c>tium
καρπόδεσμος	fasciolae/articlare
κροσσοί	fimbriae
ἁρπεδόνες	pedani
περιβόλαιον	copertorium
ὑπόστρωμα	substratorium
στρώματα	stragula
ἔριον	lana
ἀκαθίς	globus

1196 Graeca glossa tantum hic exhibetur. || **1197** HMp 3, 284, 48 (= 655, 4). || **1199** GGL 2, 409, 6; HA; 3, 92, 61; HMp 3, 322, 50. || **1200** HA 3, 92, 60; HMp 3, 322, 52. || **1203** HA 3, 92, 57. || **1204** HA 3, 92, 65; HS 3, 370, 19. || **1205** HA 3, 92, 66. || **1208** GLG 2, 206, 3; HA 3, 92, 70. || **1209** HA 3, 92, 71. || **1211** Tantum hic. || **1212** HM 3, 193, 14. || **1213** Tantum hic. || **1216** HMp 3, 286, 1 (= 656, 12). || **1218** HA 3, 93, 3 : glomus; HM 3, 209, 55 : glomos.

1196 laticlabius *LS* || **1198** τευγναμμενα *H* || **1199** laticlabium *L* || **1200** στηφανωσιμον *LS* στιφανωμον *H* angusticlabium *L* || **1202** paliolum *L* || **1205** clabatura *L* || **1207** pallium *SH* || **1208** ventrales HS_1 ben- *LS* || **1210** simicinthium *LSH* || **1211** fascioliae *LSH* articlare *om. SH* || **1212** fimbiriae *L* || **1216** στραματα HS_1 στρμα- *LS* || **1218** ακατις *LSH* glovus *H*

μίτος	licium
πηνίον	panucula
ῥάμμα	acia
στήμων	stamen
ῥοδάνη	tramen
ὀθόνια	linteamina
ἐπικάρσιν	amiclum
κολόβαξ	colobium
σαβάνια	sabana
ἐκμαγεῖον	mantile
χειρεκμαγεῖον	mappa
τύλη	culcita
προσκεφάλαιον	pulvinum
ὑπαυχένιον	cervical
γνάφαλλα	tomentum
μνοῦς	pluma
ἐνείλημα	involuclum
22. Περὶ χρωμάτων	**22. De coloribus**
χρῶμα	color
πορφυρά	purpura
πορφυροῦν	purpureum
λευκόν	album
μέλαν	nigrum
ποικίλον	varium
ἰδιόχρωμον	sui coloris
ἐλάϊνον	oleagineum

1226 HA 3, 93, 10. ‖ **1228** HA 3, 93, 12. ‖ **1229** HA 3, 93, 13; HM 3, 193, 31. ‖ **1235** HA 3, 93, 19. ‖ **1236** HA 3, 82, 33; 93, 20. ‖ **1239** HA 3, 93, 23; HMp 3, 322, 65. ‖ **1244** GGL 2, 294, 1; HA 3, 93, 27.

1219 licinium *SH* ‖ **1222** stame *L* ‖ **1223** trame *L* ‖ **1224** οϑνα *S* οφνα *H* lenteamina *L* ‖ **1225** επικαρσις *H* ‖ **1226** cabania *H* ‖ **1228** ερμαγιον *L* εκματιον *SH* ‖ **1231** pulbinum *L* bulbi- *SH* ‖ **1232** cerbical *L* ‖ **1233** τναφαλλα *S* -φαλα *H* ‖ **1235** inbuluclum *L* incubiculum *SH* ‖ **1236** *Tit.Gr. om. H* ‖ **1238** purpora *L* ‖ **1239** purporeum *L* ‖ **1244** ελαιινον olearinum *LSH*

φιλύρινον	corticatum
ἰξοειδές	viscineum
κροκύς	floccus
23. Περὶ χρυσέων	23. De aureis
χρυσοῦν	aureum
χρυσοῦς	aureus
δακτύλιος	anulus
κόσμια	ornamenta
στέφανος	corona
διάκριμα	discriminale
ἁλυσίδιον	catena
ἀσπίδιον	clipeum
μανιάκης	torques
πομφόλυξ	bulla
ἐνώτια	inaures
περιαυχένιον	liliolum/liliocatena
περίσφυρα	periscelides
περιχέρια	dextralia
κλανία	viria
καθετήρ	redimiculum

1245 HS 3, 370, 24. || **1246** HMp 3, 323, 1 (= GV 3, 523, 56) : viscinum; HM 3, 146, 51 : viscidum; cf. Funck ALL 8, 388. || **1247** GGL 2, 355, 36; HA 3, 93, 30; HMp 3, 323, 61; GV 3, 527, 17. || **1248** HA 3, 82, 34; 93, 31; HM 3, 167, 12; 202, 56; HMp 3, 323, 72; HS 3, 367, 38. || **1260** Liliocatena glossa tantum hic exhibetur; HS 3, 367, 62 : liliolum; HM 3, 202, 63 : perithema liliolum. || **1261** HA 3, 93, 44; Isid. *Etym.* 19, 31, 19. || **1262** HA 3, 93, 45. || **1263** HA 3, 93, 46 : viriae.

1245 φυλιρινον *SH* φυλιρον *L* porticatum *LSH post* porticatum R̄ *adscr. L* || **1246** ιξοιδες *L* ιξιδες *SH* || **1247** fucus *LSH* || **1249** χρυσοιν *LSH* || **1250** χρυσοις *S* -σοιν *H* || **1256** clippeum *LH* || **1257** μανιακις *H* -κη *L* || **1260** lilialium *LSH* liliocatena *om. SH* || **1261** pediscelides *LSH* || **1263** beria *L* benia *SH*

24. Περὶ ἀργυρέων	24. De argenteis
ἄργυρος	argentum
σκεύη τορευτά	vascella tornata
ξύστρα	strigilis
γεγλυμμένα	caelata
σκύφος	sciphus
μαζονόμος	lanx
πινάκιον	catillum
τρούβλιον	parapsis
ὀξύβαφον	acitabulum
κοχλιῶρυξ	ligula/linguella
κάτοπτρον	speculum
κόγχη	concha
ἠθμός	colum
λιβανωτρίς	turibulum
ἀρυτεγχύτης	arutaena
ἀκρατοφόρον	mericulum
25. Περὶ χαλκέων	25. De aereis
χαλκώματα	aeramenta
χαλκός	aes
λεκάνη	pelvis

1265 HA 3, 82, 35; 93, 49; HM 3, 167, 13; 203, 14; HMp 3, 324, 35; HS 3, 367, 70. || **1267** HS 3, 367, 73 (ad pocula ποτήρια pertinens); HA 3, 93, 52 : scebe tormema (scil. σκεύη <τε> τορευμένα) vasa tornata. || **1272** HA 3, 93, 57. || **1275** Tantum hic. || **1280** Cf. Goetz CGL 6, 100 s.v. arutaena. || **1281** Cf. Funck ALL 8, 380. || **1282** HM 3, 167, 14; 203, 47; HS 3, 368, 17; HA 3, 82, 36; 93, 68; HMp 3, 325, 1 : de aeneis.

1265 αρριρεον *L* αργεον *SH* || **1266** argenteum *S* || **1267** κσευη *SH* bascella *LS* || **1268** ξυστρωτα *LSH* strigiles *L* sterilis *H* || **1269** γαγλυμμενα *SH* || **1270** σκυθος *H* scifus *LS* || **1271** παζωνομος *L* παζο- *S* παξο- *H* || **1273** parabsis *LSH* || **1274** οξιυβαφον *L* οξυι- *SH* || **1275** linguella *om. SH* || **1276** καθοπτρον *LS* -θοντρον *H* || **1277** conca *H* || **1278** αιθμος *L* διθ- *SH* || **1279** λιβονοτρις *SH* || **1280** αιωτενχυτης *L* αυωτενχυθης *SH* arugene *LSH* || **1281** mergulum *LS* ακρα- mergu- *om. H* || **1284** χαλκως *SH* -κω *L* || **1285** pelves *L* belbes *SH*

κούκουμος	cucumma
ξέστης	orciolum
λυχνία	candelabrum
λύχνος	lucerna
κώδων	tintinnabulum
κρίκελλος	circellus
ἄγκιστρον	hamus
ἀμίς	amula
τήγανον	sartago
ξύστρα	strigile

26. Περὶ σιδηρέων	26. De ferreis
σίδηρον	ferrum
σιδήρια	ferramenta
ἄκμων	incude
σφῦρα	malleum
σφυρίον	martellum
μυλοκόπον	acisclum
ὑπήτιον	subla
σμιλίον	scalpellum
γράφιον	grafium
παράγραφος	praeductal

1286 GGL 2, 354, 19; Idiom.cod.Harl. 2, 492, 64; HA 3, 93, 72 : cuccumas cuccuma. || **1287** HM 3, 203, 42. || **1291** Tantum hic. || **1293** Tantum hic. || **1295** GS 3, 473, 34. || **1296** HA 3, 82, 37; 94, 5; HM 3, 195, 41 : περὶ ἐργαλείων ἀγροίκων de ferramentis rusticis; HM 3, 167, 5 et HE 3, 235, 51 (= 262, 26) : περὶ ἐργαλείων de ferramentis; HMp 3, 325, 35 : περὶ σιδηρέων De ferreis; HS 3, 368, 50 : de ferramentis περὶ σιδηρῶν. || **1299** HA 3, 94, 7/8. || **1301** Tantum hic; HS 3, 368, 57 et GB 3, 503, 76 : martellus σφύρα. || **1302** Tantum hic; cf. Buecheler, Rhein. Mus., 46, 1891, p. 234. || **1303** GLG 2, 190, 38. || **1306** GLG 2, 156, 3; HMp 3, 327, 37; cf. Dionisotti, Journ. of Rom. Studies, 72, 1982, p. 99.

1286 κουκκουμους *LSH* || **1287** ortiolum *LS* || **1291** κρικεμος *H* urcellus *SH* || **1295** strigele *L* || **1296** σιδηαρον *LSH* ferro *L* || **1297** σιδηαρον *L* συ- *SH* || **1298** συδηαρον *H* || **1299** ακμως *L* -μος *SH* || **1302–3** μιλωκοπον subla (subula *H*) *SH* acisclum *om. SH* υπεπον *L* : *om. SH* || **1304** scalbellum *S* || **1305** τραυον *H* crafium *L* -phium *H* || **1306** producta *LSH*

μαχαίριον	cultellum
ὠτογλύφιον	aurescalpium
καρκίνος	forfex
ψαλίδες	forfices
ῥίνη	lima
σκέπαρνον	ascia
ἀξίνη	securis
πέλεκυς	bipennis
πρίων	serra
τρύπανον	terebra
δρέπανον	falx/runcilio
ἄμμη	<r>utrum/marra
δίκελλον	bidens
ὕ<ν>νη	vomer
πέδαι	compedes
σχάρα	craticula
πυρίστατον	tripes
μοχλός	vectis/serratorium
ἧλος	clavus
κλειδίον	clidion
κλεῖθρον	clostrum
ἅλυσις	catena
βελόνη	acus
ὀβελίσκος	veru/subula

1308 HM 3, 203, 35. ‖ **1313** Tantum hic; GLG 2, 181, 8 et HMp 3, 325, 57 : πέλεκυς ‖ **1317** De glossis δρέπανον runcilio cf. HMp 3, 299, 71. ‖ **1319** HMp 3, 326, 1. ‖ **1320** Cf. Aes. *Fab.* 42 H. ‖ **1321** HMp 3, 326, 9. ‖ **1322** HM 3, 215, 28. ‖ **1323** HM 3, 197, 27. ‖ **1324** Serratorium glossa tantum hic exhibetur (cf. e.g. HM 3, 204, 27); HE 3, 269, 1 μοχλός vectis, sera. ‖ **1326** Tantum hic. ‖ **1330** HM 3, 204, 35 : subla obeliscos veru.

1310 υαλιδες *SH* ‖ **1316** τριπανον *SH* derebra *H* iere- *L* ‖ **1317** flax *H* runcilio *om. SH* ‖ **1318** αλαμη *SH* utrum *LSH* marra *om. SH* ‖ **1319** videns *L* ‖ **1320** υνη *LSH* ‖ **1322** graticula *L* ‖ **1323** μυριστατον *LSH* ‖ **1324** bestis *LSH* serratorium *om. SH* ‖ **1325** clabus *LSH* ‖ **1326** κλιδιον *L* κλυ- *S* καυδιον *H* ‖ **1327** κλιθρον *L* κλυ- *S* καυθρον *H* ‖ **1330** beru *L* subula *om. SH*

ξίφος	gladium
σπάθη	spatha
λόγχη	lancea
ὀϊστός	sagitta
περικεφαλαία	galea
ἀσπίς	scutum
κνημῖδες	ocreae/tibiales
κρέαγρα	carnaplum

27. Περὶ ὀστρακίνων	27. De fictilibus
ὀστράκινα	fictilia
πίθον	doleum
ἐπίπιθον	seria
κεράμιον	amfora
λάγυνος	laguna
ἴγδις	mortarium
κύθρα	olla
λοπάς	patena
πῶμα	coperculum
βῖκος	fidelia/doliolum

28. Περὶ σκυτίνων	28. De pellibus
δέρμα	pellis
βύρσα	corium

1339 HA 3, 82, 38; HM 3, 167, 2; 193, 60; HMp 3, 326, 27; HS 3, 369, 8 : de vasis fictilibus; HE 3, 236, 8 (= 270, 41) : περὶ σκευῶν καὶ ὀστρακίνων de vasis et fictilibus. || **1341** De glossa Latina cf. App. Probi GLK 4, 198, 2. || **1342** Tantum hic; GGL 2, 407, 46 : πιθάκνη seria. || **1344** GGL 2, 357, 65; HMp 3, 326, 31. || **1349** Tantum hic. || **1350** HS 3, 370, 27 : περὶ δερμάτων; HA 3, 82, 39, HM 3, 167, 3 (= 194, 12), HMp 3, 326, 48: de scorteis; HE 3, 236, 11 : de scorteis .i. de rebus ex corio factis (= 273, 1).

1332 spata *H* || **1335** gelea *S* || **1337** κνηδες *H* tibiales *om. SH* || **1338** κρεατρα *L* || **1343** anfora *L* || **1344** λαγινος lagaina *SH* || **1347** λονας *SH* || **1349** fidellia *LSH* doliolum *om. SH* || **1350** Pe.... *H tit.Lat. om. S*

ἱμαντῆρες	corrigiae
μολγός	culleus
ἀσκὸς φυσηθείς	uter inflat<us>
θύλακος	follis
κωρυκίς	pera
σφαιρία	pilae
ὑποδήματα	calciamenta
καλίγια	caligas
κρηπῖδες	crepides
κάσσυμα	solum
γλωσσίδες	lingulae
σκιάδιν	umbrale
μάστιξ	flagellum
κατάγαστρα	cingla
ἡνίαι	habenae/retinacula
διφθέραι	membranae/pelles
τύμπανον	campanum
φῦσαι	vesicae
ζωστήρ	balteum
σκῦτος	habena
φορβεά	capistrum

29. Περὶ φιλοπονιῶν	29. De studiis
ῥήτωρ	orator
γραμματικός	grammaticus

1353 Tantum hic. || **1361** Tantum hic. || **1364** HMp 3, 326, 62 : σκιάδιον umbrella. || **1366** HM 3, 194, 27 : zostra gingla. || **1370–71** Tantum hic. || **1374** HA 3, 82, 40; HS 3, 375, 50 : de institutione artis grammaticae περὶ εἰσαγωγῆς τέχνης γραμματικῆς; HE 3, 236, 17 : περὶ γραμμάτων διδασκαλείου de ludo litterarum (= 277, 27, cf. HM 3, 167, 8; 198, 17); HMp 3, 327, 7 : περὶ διδασκαλείου De ludo litterario.

1353 corrigia *H* || **1354** μολσος *LSH* || **1355** φυσοθις *L* φισδις *SH* inflat *LSH* || **1360** καλλιγια *LS* ιλαλιγια *H* || **1363** γαοσσιδες *LSH* || **1364** σκυαδιν umbralae *L* || **1366** ungla *SH* || **1367** ηνιλι *H* retinacula *om. SH* || **1368** pelles *om. SH* || **1374** φιλοπονων *SH* -νον *L tit.Lat. om. SH* || **1375** ρητω *SH* horator *LSH* || **1376** γραμματιγος *SH* -ματσος *L*

ἀναφώνησις	declamatio
ἀπόφασις	sententia quae reis datur
διήγησις	enarratio
ἀνάγνωσις	lectio
μῦθος	fabula
διάλεκτος	disputatio
ἀκροατήριον	auditorium
ἀκροαταί	auditores
ὄνομα	nomen
προσηγορικόν	appellativum
ποσότης	quantitas
εἶδος	species
τύπος	forma
πτῶσις	casus
χρόνος	tempus
ἁπλοῦς	simplex
ὁμοιότης	similitudo
ἀριθμός	numerus
ῥῆμα	verbum
σύνδεσμος	coniunctio
ἑνικόν	singulare
ἀμφίβολον	anceps
σημεῖον	signum
βιβλίον	librum
τεῦχος	volumen
στίχον	versum
ἅμιλλα	dictatum
σελίδες	paginae
ἑλληνικόν	grecum

1378 quae reis datur : tantum hic. || **1386** GGL 2, 421, 23; HMp 3, 328, 38; HS 3, 376, 7. || **1397** GLG 2, 184, 43. || **1398** Tantum hic. || **1400** HM 3, 198, 31; HS 3, 352, 20. || **1403** Idiom.cod.Harl. 2, 503, 34; HMp 3, 327, 30

1378 quae reis datur *om.* *SH* || **1386** appellativuum *S* -tibum *L* || **1388** ειθος *SH* || **1390** πιοσις *SH* || **1393** ολλοιοτης *H* || **1401** τευχον *H*

ῥωμαικόν	latinum
ὀρθόν	rectum
μεταφορά	translatio
δίκη	causa
κρίσις	iudicium
ὅρος	terminum
διάθεσις	dispositio
τόπος	locus
μνήμη	memoria
γεῦσις	gustum
ἀκοή	auditus
καθηγητής	praeceptor
διδάσκαλος	magister
μαθηταί	discentes/discipuli
συμμαθηταί	condiscipuli
διδαχή	doctrina
διδασκαλία	eruditio
ἐπιστήμη	disciplina
διόρθωσις	emendatio/correctio
στοιχεῖα	elementa
μέλη	membra
πύξον	buxum
ἔλεγχος	titulus
λόγος	ratio
30. Περὶ τεχνιτῶν	30. De artificibus
τεχνῖται	artifices
γραφεύς	scriptor

1422 Tantum hic; HM 3, 198, 56 : paideia; GGL 2, 392, 8 : παίδευσις. || **1427** i.q. capsella discipulorum : HM 3, 198, 40; HMp 3, 327, 38; Colloq.Harl. 3, 640, 7. || **1430** HA 3, 82, 41; HM 3, 167, 10; 200, 64; HMp 3, 306, 71; HS 3, 366, 69; HE 3, 236, 9 : de opificibus.

1415 γεισις *S* τευσις *H* gustus *H* || **1416** ακον *LSH* || **1419** discipuli *om. SH* || **1424** mendatio *L* correptio *L* : *om. SH* || **1425** στοιχια *L* -λια *SH* || **1430** artificiis *SH*

κολλητής	glutinator
κοπεύς	malleator/incisor
διφθεράρι<ο>ς	membranarius
ζωγράφος	pictor
ἰατρός	medicus
χρυσοχόος	aurifex
σκυτεύς	lorarius
τέκτων	faber
βαφεύς	tinctor
ποικιλτής	plumarius
ῥάπτης	sartor
κουρεύς	tonsor
μάγειρος	cocus
κρεοπώλης	lanio
στεφανοπλόκος	coronarius
ἰξευτής	auceps
ἰχνευτής	vestigator
ἁλιεύς	piscator
θηρευτής	venator
τραπεζίτης	nummularius
ἱπποιατρός	mulomedicus
ἀκονητής	cotiarius/samiator
σημειογράφος	notarius

1433 GGL 2, 352, 23; HE 3, 271, 37; HS 3, 367, 27. || **1434** Tantum hic. || **1435** Tantum hic; HS 3, 371, 28 : διφθεροποιός. || **1438** Tantum hic; HM 3, 201, 42 : iniorafos; 3, 164, 23 : chalinurgos. || **1442** HS 3, 367, 9. || **1443** HM 3, 157, 29. || **1454** GLG 2, 117, 22.

1433 gluttinator *L* cluti- *S* || **1434** incisor *om. SH* || **1435** διφθεραρις *L* -σις *SH* membrenarius *H* || **1440** τεκτως *L* -ος *SH* || **1441** tinctoris *SH* || **1442** plomarius *L* || **1445** kocus *H* || **1447** στηφανηπλοκος *LSH* || **1449** ιχνητης *H* || **1452** numolarius *L* || **1454** cocliarius *LH* cocliariarius *S* samniator *L* : *om. SH*

31. Περὶ δένδρων	31. De arboribus
δένδρον	arbor
δάφνη	laurus
κλάδοι	rami
ῥάβδοι	virgae
φύλλα	folia
ὄζοι	nodi
ῥίθαι	radices
μυρσίνη	myrta
κλήθρη	<alnus>
λιβανωτίς	ros marinum
κορμός	<truncus>
<ἐ>λελίσφακος	<salvia>
νεάδες	novellae
κυπάρισσος	cupressum
πίτυς	pinus
πεύκη	sappinus
πλάτανος	platanus
σφένδαμνος	acer
φιλύρα	tilia
συκῆ	ficus
οὖα	sorba
μελάνδρυς	robus
κεράσιον	cerasium

1456 HA 3, 82, 42; HM 3, 166, 58; 191, 28; HE 3, 235, 52; 263, 23; HMp 3, 300, 30; HS 3, 358, 10; 37; FB 3, 396, 76; HV 3, 427, 39. || **1465** HE 3, 264, 49. || **1466** HE 3, 264, 64; HRC 3, 592, 18 (cf. Cod.Vat. 4417 : 3, 625, 64). || **1467** Cf. infra 1494. || **1468** Cf. Goetz CGL 6, 634. || **1469** Tantum hic; HE 3, 263, 52 : νεόφυτα. || **1477** GLG 2, 186, 28; HS 3, 358, 79.

1457 δενδρων *L* δεναρον *H* || **1458** λαφνη *H* || **1460** ραρδον *S* ραπδον *H* || **1464** μιρσινη *LSH* mirta *H* || **1465–6** κληθρη libanotis *LSH* rosmarinum *L* : *om. SH* || **1467–8** κορμος lelisfacos *LSH post* lelisfacos R̄ *adscr. L* || **1469** novelle *H* -bellae *LS* || **1470** κυπαριστος *SH* cypressum *L* || **1471** pynus *L* || **1472** sapinus *H* || **1474** aceru *L* acerra *SH* || **1475** tila *SH* || **1479** cesarium *S* -rius *H*

μῆλον	malum
ἑσπερίς	citreum
φοῖνιξ	palma
πτελέα	ulmus
πρῖνος	ilex
ἄμπελος	vitis
κλῆμα	sarmentum
ἀναδενδράς	arbustum
ἄκανθαι	spinae
λευκέα	spartum
σχῖνος	lentiscum
αἴγειρος	populum
μυρίκη	tamaricium/myrice
ἐλάτη	abies
κορμός	truncus
συκαμινέα	morum
βάτος	sentis/rubus

32. Περὶ γεωργίας	32. De agricultura
ἀγρός	ager
ὑγεινός	salubris
δρυμοί	saltus
ὕλη	silva
πλέθρα	iugerum
πέρας	finis
βουνός	acervus/collis

1481 HS 3, 358, 75; HSen 3, 545, 71. || **1488** HMp 3, 301, 1. || **1492** Serv. *ad ecl.* 4, 2. || **1495** Tantum hic; HMp 3, 301, 4 : συκάμινος. || **1497** HS 3, 356, 12; FB 3, 396, 48; HA 3, 82, 43: de aratura; HE 3, 235, 50; 260, 14 : περὶ ἀγροικίας de rusticatione (= HM 3, 167, 9; 199, 25); HMp 3, 299, 26 : περὶ γεωργίας sine inscrip.Lat. || **1503** GGL 2, 401, 64.

1480 μεληαν *LSH* || **1485** vites *L* || **1490** σιχινος *L* || **1491** αιγιρος *LS* αιπρος *H* pupulum *L* || **1492** μιρικε grammaritium *LSH* larice *om. SH* || **1494** trunco *LS* || **1496** rubus *om. SH* || **1497** *Tit.Lat. om. S* || **1498** αγρως *L* || **1500** δρυμου *SH* || **1501** υαν *L* || **1503** fines *LSH* || **1504** acerbus *L* colles *L* : *om. SH*

ἄλσος	lucus
κρημνός	praeceps
κοιλάδες	valles
ἄρουρα	seges
στάχυς	spica
πυρός	frumentum
σῖτος	triticum
κριθή	hordeum
κύαμος	faba solida
ἐρεγμός	faba fracta
πτισάνη	tisana
φακῆ	lenticla
πίσος	pisum
χόνδρος	alica
ἐρέβινθος	cicer
θέρμοι	lupini
φασίολοι	fasioli
κέγχρος	milium
μήκων	papaver
τῆλις	fenogrecum
χόρτος	fenum
δέσμαι	mannae
ἄλω<ν>	area
ἀλοητός	tritura
τρύγητος	vindemia
ὥριμον	maturum
ῥώξ	acinum

1507 Tantum hic; HV 3, 427, 30 sine interpr.Graeca. || **1517** HE 3, 266, 62. || **1521** Tantum hic; GLG 2, 70, 41 : λοβοί; HA 3, 88, 44 : lobia. || **1526** HS 3, 356, 73. || **1527** GLG 2, 23, 25–6; HMp 3, 299, 66. || **1528** HMp 3, 299, 67.

1507 κοιλεθες *SH* || **1508** *Ab his glossis accedit ms. M* || **1509** σταχις *L* -σις *SHM* || **1512** κριτη *LSM* -ση *H* ordeum *LS* || **1514** ερεσμος *SHM* || **1515** tesana *L* || **1516–7** φακε pisum *SHM* lenticla *om. SHM* πισος *om. SHM* || **1519** ερεβινδος *SHM* || **1521** φασιολι *L* -οιλοι *SHM* || **1523** papaber *L* || **1526** manae *H* || **1527** αλω *LSHM*

στέμφυλα	vinacia
γίγαρτον	granillum
ληνός	torculare
σιτοβολών	granarium
κῆπος	ortus
παράδεισος	pomarium
οἰκονόμος	vilicus
ἄγροικοι	rustici
ἐργάται	operarii
σκαφεῖς	fossores
κλαδευταί	putatores
τρυγηταί	vindemiatores
μισθωταί	mercennarii
ποιμήν	pastor
ποίμνη	grex
ἀγέλη	grex
καρποί	fructus
πίτυρα	furfures
ἄγρωστις	gramen
στιβή	stipa/bolumaca
καλύβη	casa
φραγμός	sepis
ἄροτρον	aratrum
ἀγρονόμος	vilicus
ἀγροφύλαξ	saltuarius
κυκλευτής	circitor

1532 GLG 2, 208, 51; Exc.cod.Leid. 5, 637, 20 : quod exiit de vino. || **1533** Tantum hic; quod autem ad glossam tittiri (scil γίγαρτον tittiri granillum) a recensionis Leidensis codicibus servatam spectat, medii aevi additamentum videtur. || **1543** HS 3, 357, 47. || **1544** Tantum hic. || **1546** Tantum hic || **1551** Tantum hic; cf. Heraeus, Hermes, 34, 1899, p. 169, || **1553** HM 3, 199, 48.

1532 vinatia *SHM* || **1533** γιγαρτον tittiri granillum *L* γι- tit- *SHM* granillum *om. SHM* tittiri *exp.* (*cf. Praef. p.* XII) || **1534** torcolare *L* || **1539** rustiti *S* || **1541** σκεφαις *SHM* || **1544** mercenarii *H* || **1546** πυννη *L* : *om. SHM* grex *om. SHM* || **1551** bolumaca *om. SHM* || **1554** αρατρον *SHM*

33. Περὶ στρατιᾶς	33. De militia
παρεμβολή	castra
στρατιώτης	miles
ἡγεμών	dux
ἔπαρχος	praefectus
χιλίαρχος	tribunus
ἑκατόνταρχος	centurio
ταξίαρχος	evocatus
πρωτοστάτης	princeps
σημειοφόρος	signifer
ναύαρχος	navarchus
δεκαδάρχης	decurio
πεζοί	pedites
ἱππεῖς	equites
τοξόται	sagittarii
φύλακες	custodes
κατόπται	speculatores
πολέμιοι	hostes
αἰχμάλωτοι	captivi
πόλεμος	pugna
εἰρήνη	pax
τάγμα	legio
εἴλη	turma
ὅπλα	arma
δόρυ	hasta
γραμματεύς	tesserarius
στόλος	classis

1558 HA 3, 82, 44; HM 3, 167, 19; 208, 5; HMp 3, 298, 16; HS 3, 352, 43; FB 3, 395, 32. || **1566** GGL 2, 425, 13. || **1568** HMp 3, 298, 52. || **1569** GGL 2, 267, 33.

1558 στραπας *SM* milicia H *tit.Lat. om. S* || **1561–2** ηγεμον prefectus (perfe- *H*) *SHM* || **1563** tribunus *om. SHM* || **1564** εκατονταρχου *L* || **1565** ebecatus *SHM* || **1580** turma L_1] -ae *LSHM* || **1581** επλα *LS* || **1583** tessaranus *SHM* || **1584** cilassis *H* calassis *M*

λάφυρα	spolia
φρούριον	praesidium
34. Περὶ ἀρχόντων	34. De magistratibus
βασιλεύς	rex
αὐτοκράτωρ	imperator
ἄναξ	imperator
σεβαστός	augustus
δήμαρχος	tribunus plebis
σύγκλητος	senatus
ὕπατοι	consules
στρατηγός	praetor
πρεσβευτής	legatus
ταμίας	quaestor
ἀγορανόμος	aedilis
ὑπατικός	consularis
ἀνθύπατος	proconsul
ἐπαρχία	provincia
συγκάθεδροι	assessores
35. Περὶ συγγενείας	35. De cognatione
συγγένεια	cognatio
γονεῖς	parentes
τέκνα	liberi
πατήρ	pater
μήτηρ	mater
ἀδελφός	frater
ἀδελφή	soror

1585 HMp 3, 298, 63. || **1587** HA 3, 82, 45 : de magistratis; HM 3, 166, 46; 182, 22; He 3, 236, 15; 275, 37; HMp 3, 297, 33; HS 3, 362, 28. || **1590** Tantum hic. || **1603** HA 3, 82, 48; HE 3, 235, 40; 253, 64; HMp 3, 303, 5 : de adfinitate.

1587 *Tit.Lat. om. SHM* || **1590** αναξ imperator *om. SHM* || **1592** plebis *om. SHM* || **1594** υπατοι consules *om. SHM* || **1595** praeceptor *SHM* || **1596** πρεσβευστης *SHM* || **1601** provintia *LSM* || **1603** *Tit.Lat. om. SHM* || **1606** liber *SHM*

ὑιός	filius
θυγάτηρ	filia
πατρὸς ἀδελφή	amita
<μητρὸς ἀδελφή>	matertera
τήθη	<avia>
πάππος	avus
τροφός	nutrix
τροφεύς	nutritor
πενθερός	socer
γαμβρός	gener
πρόγονος	privignus
φίλος	amicus
φίλη	amica
ἐχθρός	inimicus
μητρυιά	noverca
θρεπτός	alumnus
ἀνεψιός	consobrinus
πατρὸς ἀδελφός	patruus
θυγατριδοῦς	neptis
ὑιοποίητος	adoptivus
σύντροφος	conlactaneus
χήρα	vidua
στεῖρα	sterilis
αὐτόχθων	patricius
ὀρφανός	pupillus
κύριος	dominus
κυρία	domina
εὐγενής	ingenuus
ἐλεύθερος	liber

1613 HMp 3, 303, 63. || **1614** GLG 2, 127, 51; GGL 2, 371, 22. || **1615** HE 3, 254, 5. || **1629** Tantum hic; HE 3, 254, 14 : θυγατριδῆ neptis filiaster. || **1630** HMp 3, 303, 48.

1614–5 τιθθη matertera *LSHM* || **1621** προτονος *HM* || **1623** φυλη *S* || **1625** noberca *L* || **1627** consubrinus *L* || **1630** υιοποιντος *LH* || **1633** στιρα *L* σγι- *SHM* sterelis *LH*

δοῦλος	servus
δούλη	ancilla
πάρθενος	virgo
παλλακή	concubina
νόθος	spurius
ἀγχιστεύς	adfinis
δίδυμοι	gemini
πρόσφυξ	cliens

36. Περὶ ναυτιλίας	36. De navigatione
θάλασσα	mare
γαλήνη	tranquillum
κύματα	fluctus/undae
ἀφρός	spuma
λιμήν	portus
αἰγιαλός	litus
διαπέραμα	traiectus
πλοῖον	navis
τρόπις	carina
ἱστός	arbor
κέρας	antemna
σχοινίον	funes
κῶπαι	remi
ἱστία	vela
κόλπος	sinus
ὅρμος	accessus
σχεδία	rates
πρύμνα	puppis
πρῷρα	prora
ἀντλία	sentina

1645 HE 3, 253, 42; HS 3, 375, 8. || **1648** HA 3, 82, 46; HM 3, 167, 16; 204, 59; HMp 3, 296, 63; HS 3, 354, 30. || **1662–63** Tantum hic.

1640–1 *Inverso ordine SHM* || **1648** *Tit.Lat. om. SHM* || **1651** undae *om. SHM* || **1654** αιγιλλος *SHM* || **1657** τροπος *SHM* || **1660** funeus *H* funus *SM* || **1661** κωτιαι *HM*

πηδάλια	gubernacula
ἐπιβάται	vectores
ἔ<μ>ποροι	mercatores
ὄχθαι	ripae
κλύδων	unda/dilutio
βυθός	profundum
γόμος	onus
κυβερνήτης	gubernator

37. Περὶ ἰατρικῆς — 37. De medicina

ἰατρός	medicus
κλινικός	clinicus
ὀφθαλμικός	ocularius
βοτανικός	herbarius
μαῖα	obstetrix
ἄρρωστος	aeger
πυρετὸς καθημερινός	febris cottidiana
αὐχμοῦν	squalidum
σύντονον	validum/non remissum
τριταῖον	tertiana
τεταρταῖον	quartana
ἴκτερος	aurugo
πόνος	dolor
οἴδημα	tumor ex aqua
φλεγμονή	tumor
κεφαλαλγία	capitis dolor
ἕλκος	ulcus
τραῦμα	vulnus

1673 Dilutio tantum hic. ‖ **1677** HA 3, 82, 47; HM 3, 167, 17; 205, 49; HMp 3, 296, 27; HS 3, 362, 77. ‖ **1686** Tantum hic. ‖ **1687** HS 3, 363, 39. ‖ **1688** HS 3, 363, 40. ‖ **1689** GGL 2, 331, 61. ‖ **1691** Tantum hic. ‖ **1692** HM 3, 206, 15; HMp 3, 296, 45.

1671 εποροι *L* εποποι *SHM* ‖ **1673** dilutio *om. SHM* ‖ **1677** *Tit.Lat. om. SHM* ‖ **1680** οφδαλμικος *SHM* oculariis *L* ‖ **1682** obsetrix *L* ‖ **1683** eger *L* ‖ **1685** αυχμειν squalidam *LSHM* ‖ **1686** non remissum *om. SHM* ‖ **1690** πονο *H* ‖ **1692** κλεκμονη *L* : *om. SHM* tumor *om. SHM*

ψυγμός	perstrictio
ἐσφιγμένος	constipatus
ἀκόνη	cotis
σπόγγος	spungia
φάρμακον	medicamentum
καλόν	bonum
ὑγεινόν	salubre

38. Περὶ ζωδίων ιβ'	38. De signis XII
κριός	aries
ταῦρος	taurus
δίδυμοι	gemini
καρκίνος	cancer
λέων	leo
πάρθενος	virgo
ζυγός	libra
σκορπίος	scorpio
τοξότης	sagittarius
αἰγοκέρως	capricornus
ὑδρηχόος	aquarius
ἰχθύες	pisces

1696–97 Tantum hic. ‖ **1698** HA 3, 92, 43. ‖ **1703** HA 3, 82, 49 sq.; HM 3, 166, 33; 170, 16; HE 3, 235, 22; 241, 67; HMp 3, 291, 54.

1696 ψυφμος *LSHM* pertrictio *H* ‖ **1697** σφιρομενος *L* : *om. SHM* constipatus *om. SHM* ‖ **1702** salubrae *L* ‖ **1703** ιβ' De signis XII *om. SHM post* XII παραπλησιον *L* ‖ **1711** scorpia *SHM* ‖ **1712–3** τοξοτης capricornus αιγοκερως sagittarius *LSHM* ‖ **1714** aaquarius *H* ‖ **1715** αχθυες *SHM*

<Βιβλίον γ΄>

I. <Θείου Ἀδριανοῦ ἀποφάσεις καὶ ἐπιστολαί>.

Θαυμαστόν ἐστιν καὶ ἐπαινετὸν τοσαύτῃ εὐφυείᾳ τούτῳ τῷ βιβλίῳ ἔργον μαθήσει διερμηνευμένον· πρὸ τούτου γὰρ δυσὶν βιβλίοις συνέγραψα πάντα τὰ ῥήματα, ἃ ἠδυνήθην τῇ ἡμετέρᾳ ἑρμηνείᾳ, ὅσα ἀναγκαῖα ὑπολαμβάνω, καὶ ὅλως ὅσα ὠφελεῖ ἀνθρώποις φιληταῖς τῆς λαλίας Ῥωμαικῆς· οὐκ ἐδίστασα καὶ ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ προσθεῖναι, ἵνα ἔχῃς ὅπου σεαυτὸν γυμνάσῃς, ἀλλὰ καὶ εὐτυχῶς τέκνοις σοῖς καταλίπῃς μνημόσυνον καὶ ὑπόδειγμα φιλοπονιῶν σῶν. Ἤδη οὖν ἀρξώμεθα ἑρμηνεύειν, καθὼς δυνάμεθα διδάσκειν κάλλιστα· ἀλλὰ τὰ κεφάλαια τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἑνὸς ἑκάστου *** ταῦτα ἔσονται θείου Ἀδριανοῦ ἀποφάσεις καὶ ἐπιστολαί, ἐξ ὧν μείζων εὐχρηστία ἀκολουθεῖ ἀνθρώποις, ἀπὸ τούτου τοῦ ἄρχοντος ἐγένετο καὶ λαλιότης, διὸ ἀναγκαίως εἰσὶν ἀναγνωστέα καὶ μνήμῃ παραδοτέα, εἰ μέντοι θέλομεν Ῥωμαιστὶ λαλεῖν ἢ Ἑλληνιστὶ χωρὶς αἰτίας· οὕτως ἀρξώμεθα.

<Liber tertius>

I. <Divi Adriani sententiae et epistulae>.

Mirandum est et laudandum tanto ingenio hoc in libro opus doctrinae interpretatum. Ante hoc enim duobus libris conscripsi omnia verba, quae potui nostra interpretatione, quae necessaria arbitror, et omnino quae prosunt hominibus amatoribus loquellae Latinae; non dubitavi et in hoc libro adice-

Βιβλίον γ *add. Boeck.* ‖ **1716** *Cf. infra 1727* ‖ **1718** μαθήσεως *Gold.* | διερμενευομενον *SHM* – μηνευόμενον *Gold.* ‖ **1719** βιβλιοσις *L* | ρειματα *SM* ρειμτα *H* ‖ **1721** ὀφείλει *Gold.* | ρωμαικη *SHM* ‖ **1722** βιβλιοω *SHM* | ὅπου σεαυτόν *Boeck.* : οπωσεαυτον *LSHM* ὅπως ἑαυτόν *Gold.* ‖ **1723** ευτυχων *SHM* | ωις *SHM* ‖ **1724** σω *S* σου *HMS₁Boeck.* ‖ **1725** ερμηνευριν *H* | καθαως *SHM* καθ'ὡς *Gold.* ‖ **1726** τα *om. HM* | ἑνὸς ἑκάστου *Boeck.* : ως εκαστοι *LSHM post* ἑκάστου *lac. posui* ‖ **1727** θεου *LSHM* | επιστολας *LSHM* ‖ **1728** ευχρ... *SHM post* ἀκολουθεῖ *lac. posuit Boeck.* ‖ **1729** *post* ἄρχοντος *lac. posuit Boeck.* | αλλιοτης *L* ‖ **1730** θελωμεν *L* ‖ Liber tertius *add. Boeck.* ‖ **1732** *Cf. infra 1742* ‖ **1733** in *om. SHM* ‖ **1734** doctrinae *LSM Boeck.* : -ne *H* ‖ **1736** omnia *S* | omnibus *LS* ‖ **1737** loquelae *SHM Boeck.*

re, ut habeas, ubi te ipsum exerceas, sed et feliciter liberis tuis relinquas memoriam et exemplum studiorum tuorum. Iam ergo incipiamus interpretari, sicut possumus docere optima; sed capitula nominum et verborum unius cuiusque *** haec erunt divi Adriani sententiae et epistolae, ex quibus maior utilitas sequitur hominibus; ab eo principe fuit et loquella, propterea necessario sunt legenda et memoriae tradenda, si tamen volumus Latine loqui vel Graece sine vitio. Sic incipiamus.

1. Αἰτοῦντός τινος, ἵνα στρατεύηται, Ἀδριανὸς εἶπεν·, Ποῦ θέλεις στρατεύεσθαι;‘ Ἐκείνου λέγοντος· ‚Εἰς τὸ πραιτώριον,‘ Ἀδριανὸς ἐξήτασεν· ‚Ποῖον μῆκος ἔχεις;‘ <Λέγοντος ἐκείνου>· ‚Πέντε πόδας καὶ ἥμισυ,‘ Ἀδριανὸς εἶπεν· „Ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν πολιτικὴν στρατεύου, καὶ ἐὰν καλὸς στρατιώτης ἔσῃ, τρίτῳ ὀψωνίῳ δυνήσῃ εἰς τὸ πραιτώριον μεταβῆναι.“

1. Petente quodam, ut militaret, Adrianus dixit : ‚Ubi vis militare?‘ illo dicente: ‚In pretorio,‘ Adrianus interrogavit : ‚Quam staturam habes?‘ <dicente illo>: ‚Quinque pedes et semis,‘ Adrianus dixit : „Interim in urbanam milita, et si bonus miles fueris, tertio stipendio poteris in pretorio transire.“

2. Δι᾽ ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος, ἵνα τὸν ἴδιον ἀπελεύθερον ἀπολέσῃ, ὃν πρὸ χρόνου κελεύσει ἐπάρχου γαζοφυλα-

I. 1. HS 3, 387, 10–21. || **2.** HS 3, 387, 22–33.

1740 possimus *L* || **1741** *post* cuiusque *lac. posui* || **1742** hae *L* || **1743** *post* sequitur *lac. posuit Boeck.* | omnibus *L* | principe *Boeck.* : -pi *LSHM post* principe *lac. posuit Boeck.* | loquela *SHM Boeck* || **1744** preterea *HM* || **1745** latinae *SM* -na *L* | loqui *Boeck.* : eloquia *LSHM* || **1747** αδρνο *SM* ααρνο *H* || **1749** ἐξήτασεν *Boeck.* : ἐζήτη- *Cuiac.* -τασεν *Gold.* σεξηταζεν *L* -ζε *SHM* | εχει *LSHM* | λέγοντος ἐκείνου *suppl. Gold.* || **1750** ποδας *Cuiac.* : -ες *LSHM* || **1751** πολιτικήν *Cuiac.* : -κη *LSHM* || **1752** πραιτώριον *Cuiac.* : -ριο *LSHM* || **1756** futuram *SHM* | habes *Boeck.* : -et *LSHM Cuiac.* | dicente illo *suppl. Gold.* || **1757** semis *LSHM* : dimidium *Gold.* | urbananam *M* || **1761** γαζοφυλδκιου *H*

κίου κατὰ νόμον Αἴλιον Σεντίον εἰς λιθοτομίας βεβλήκει, καὶ νῦν τὴν ἐπίδοσιν αὐτοῦ ᾔτει, Ἀδριανὸς εἶπεν· „Τί ζητεῖς ἀπολέσαι ἄνθρωπον, καὶ τὴν ἐπίδοσιν ἀφαιρεῖσθαι, ἀφ᾿ οὗ ἤδη ἐξεδικήθης; ἀναιδὴς εἶ."

2. Per libellum petente quodam, ut suum libertum perderet, quem ante tempus iussu praefecti aerari secundum legem Aeliam Sentiam in lautumias miserat, et modo <cum> congiarium huius peteret, Adrianus dixit : „Quid quaeris perdere hominem et congiarium auferre, ex quo iam vindicatus es? Improbus es."

3. Αἰτοῦντός τινος περὶ ἰδίου υἱοῦ, ὅτι αὐτὸν ἠμέλει, ἀσθενῆ ὄντα καὶ πενόμενον, καὶ τρέφειν μὴ θέλοι, ἐν ᾧ ἁπάσας τὰς οὐσίας αὐτοῦ δεδαπανήκει, Ἀδριανὸς εἶπεν τῷ νεανίσκῳ·" Φύλασσέ σου τὸν πατέρα, διὰ τοῦτο γάρ σε ἐγέννησεν· φρόντισον οὖν μὴ πάλιν περὶ σοῦ πρός με μέμψηται."

3. Petente quodam de suo filio, quoniam eum neglegeret valetudinarium et pauperem, et pascere nollet, in quo omnes facultates suas expenderat, Adrianus dixit iuveni : „Custodi patrem tuum, ideo enim te genuit; cura ergo ne iterum de te apud me queratur."

4. Κωδικίλλους τίς ποτε Ἀδριανῷ παρέδωκεν, πλείονας εἶναι δανειστάς, οἵτινες ἀδίκους τόκους ἐξέπραξαν εἰς χρυσίνους χιλίους, ἐξ αὐτῆς ἡμέρας δηνάρια ἑκατὸν ὑποστεῖλαι,

3. HS 3, 387, 34–46. || **4.** HS 3, 387, 47–388, 10.

1762 λιθοτομίας *Cuiac.* : -αν *LSHM* || **1763** αὐτοῦ ᾔτει *Boeck.* (αυτουητι *LSHM*) : αἰτοῦντι *Cuiac.* ἠτεῖτο *Gold.* || **1764** αφυ *SHM* || **1765** αναδιες *HM* || **1766** liberium *SHM* || **1767** iussu *Boeck.* : iussa *LSHM* || **1768** sentiam L_1 : sententium LSHM | cum *suppl.* || **1769** Adrianus dixit *om. SHM* || **1770** iudicatus *Gold.* || **1772** υδιουιου *L* || **1773** θελαι *HM* -λει *Gold.* | ω απασας *SHM* : μαπασας *L* || **1774** δεδπανηκι HM || **1775** εγενησεν *HM* || **1776** μεμφηται *SHM* || **1777** eum *LS* : enim *HM* | negle…ret *L* || **1778** valetudinarum *SHM* || **1779** iubeni *S* || **1781** iterum *LSHM* : igitur *Gold.* || **1783** ἀδίκους *Cuiac.Boeck.* : ατουκους *LSHM* | ἐξέπραξαν *Boeck.* : -ξεον *LSHM Gold.* -ξουν *Cuiac.* | *post* χρυσινους ρ̄ *L* : *om. SHM* | χρυσίνους χιλίους *Gold.* : δηνάρια χίλια *Cuiac.Boeck.* || **1784** ἡμέρας *Cuiac.Boeck.* : -ων *LSHM* | *post* ημερων ρ̄ *L* : *om. SHM* | δηνάρια

καὶ παρεκτὸς ἑκατοστὰς λαμβάνειν, καὶ τὸ αὐτὸ πάλιν δανείζειν, Ἀδριανὸς εἶπεν· „Ὁ ἐπισημότατος ἔπαρχός μου περὶ τούτου πράγματος ἐκτινάξει καὶ ἀπαγγελεῖ μοι.“

4. Codicillos aliquis Adriano tradidit, plures esse feneratores, qui iniustas usuras exigebant in denariis mille, ex ipsa die denarios centum subducere, et extrinsecus centesimas accipere, et eadem iterum fenerari; Adrianus dixit : „Vir clarissimus, praefectus meus, de ea re excutiet et renuntiato mi.“

5. Δι' ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος εἶναι αὐτῷ περιουσίαν ἱππικῆς ἀξίας, ἀλλ' ὅτε ἵππον δημόσιον ᾐτεῖτο, παραλελειμμένον αὐτὸν εἶναι, πρὸ διετίας ἀποφάσει ἐπάρχου ἐνὶ ἐνιαυτῷ πολυδρίῳ ἐκχωρεῖται ***, ἐπειδὴ διαβολὴ παρεισεληλύθει, ἣν δοῦλοι παρώξυναν, Ἀδριανὸς εἶπεν· „Ὅστις ἵππον αἰτεῖ δημόσιον, ἐξημαρτημένος εἶναι ὀφείλει· τὰ λοιπὰ δὲ ζωῇ σῇ δοκιμάσεις.“

5. Per libellum petente quodam esse sibi facultatem equestris dignitatis, sed cum equum publicum peteret, praeteritum eum fuisse, ante biennium decreto praefecti uno anno municipio excedere ***, quoniam crimen intervenerat quod

5. HS 3, 388, 11–21.

Cuiac.Boeck. : -ριων *LSHM* | *post* δηναριων ρ̄ *L* : *om. SHM* | υποστιλε *LSHM* -στέλλειν *Cuiac.* || **1785** παρεκτας *LSHM* || **1787** ἐκτινάξει *Boeck.* : -νασσι *LSHM* εκτίνασε *Cuiac.* | ἀπαγγελεῖ *scripsi* : -λι *SHM* -έλλει *Cuiac.* αναγγελι *L* -λεῖ *Boeck.* | μου *SHM* || **1788** codicellos *L* | aliquisqui *LSHM* || **1789** iniustas *scripsi* : inusuras *LSHM* iniquas *Boeck.* | denariis *LSHM* : -rios *Gold.Boeck.* | mille *Gold.Boeck.* : centum *LSHM* | ipsa *Gold.Boeck.* : -sis *LSHM* || **1790** die *Boeck.* : dierum centum *LSHM* | centecimas *LSHM* || **1791** easdem *Boeck.* || **1792** perfectus *H* | renuntiato *scripsi* : -te *LSHM* -tiabit *Boeck.* || **1793** mihi *Boeck.* || **1794** αιναι *HM* || **1796** αποφασι *L* αποασι *SHM* || **1797** *post* ἐκχωρῆσαι *lac. posuit Boeck.* | παρισελελυϑι *L* -ελεαυϑι *SHM* || **1798** δουλου *SHM* | παρώξυναν *Boeck.* : παροξυνκισᾱ *L* -ωξυνκισαμ *SHM* || **1799** ἐξημαρτημένος *Boeck.* : -τησϑαι *LSHM* || **1800** δοκιμασης *LSHM* || **1801** aequestris *LSHM* || **1802** ecum *SHM* || **1804** escedere *LSHM* | *post* excedere *lac. posuit Boeck.* | intervenerant *LSHM*

servi concitaverant, Adrianus dixit : „Qui equum petit publicum, emendatus esse debet, cetera autem vitae tuae probabis."

6. Αἰτοῦντός τινος ἐπιτραπῆναι αὐτῷ πατέρα ἑαυτοῦ ἀπὸ ἐξορίας μετακαλέσασθαι, Ἀδριανὸς εἶπεν· „Ἄφες ὄψωμαι τὰ ὑπομνήματα, σὺ δὲ φρόντισον ἐπανελθεῖν πρός με."

6. Petente quodam permitti sibi patrem suum ab exilio revocari, Adrianus dixit : „Sine videam commentarios; tu tamen cura reverti ad me."

7. Λέγοντός τινος ἑαυτὸν ὑπονοθευθῆναι ὑπὸ ἰδίων ἀπελευθέρων, καὶ ἔχειν ἴδια ἐργαστήρια, ἐν οἷς πραγματεύονται ἐκ τῶν αὐτοῦ χρημάτων, καὶ μηδὲν ἀπ' ἐκείνων λαμβάνειν, ὁ οὖν συνήγορος τῶν ἀπελευθέρων ἀπεκρίθη, ἐπὶ πολλῷ χρόνῳ αὐτοὺς τῷ πάτρωνι αὐτῶν ἕν' ἕκαστον παρεσχηκέναι ***, εἰ αὐτοῖς *** πραγματεύεσθαι· Ἀδριανὸς εἶπεν· „Φροντίσατε οὖν, μὴ μέμψηται· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς νοῦν κοινὸν ἔχῃ."

7. Dicente quodam se circumventum a suis libertis, et habere suas tabernas, in quibus negotiantur de suis pecuniis, et nihil ab illis accipere, ergo advocatus libertorum respondit, multo tempore eos patrono suo unumquemque praestare ***, si eis *** negotiari; Adrianus dixit : „Curate ergo, ne queratur, sed et ipse sensum communem habeat."

8. Διὰ βιβλιδίου λέγοντός τινος πατέρα ἴδιον ἀποπεφισκῶσθαι, καὶ αὐτῷ δικουρίαν ἀφῃρῆσθαι, ἣν ἀπῄτει, καὶ εἴ τινα ἄλλα γεγόνεισαν δίκαια· αἰτοῦντός τινος, Ἀδριανὸς ἐζήτησεν· „Πότε ὁ πατήρ σου ἀποπεφισκωμένος εἴη;" λέγοντος

6. HS 3, 388, 22–29. || **7.** HS 3, 388, 30–47. || **8.** HS 3, 388, 48–389, 8.

1805 servi *Boeck.* : emerui *LSHM* | petet *SHM* || **1806** probabilis *SHM* || **1809** οψομαι *L* σψομαι *SHM* || **1810** σοι *LSHM* || **1811** permittit *SHM* | se ibi *L* se sibi *SHM* || **1816** αὐτοῦ *Boeck.* : αυτον *L* -ων *SHM* | χρηματω *SHM* || **1817** σινητορος *H* || **1819** *post* παρεσχηκέναι *et post* αὐτοῖς *lac. posui* | πρατματευεσθαι *HM* || **1820** μεμψεται *L* | ουτος *SHM* || **1821** εχει *LSHM* || **1822** a suis a libertis *LSHM* || **1823** negociantur *H* || **1826** *post* praestare *et* eis *lac. posui* || **1827** quaeratur *L* | habeat *Boeck.* : -et *LSHM* || **1830** εξητησε *HM* || **1831** πατερ *SHM*

ἐκείνου πρὸ ἐτῶν δέκα· „Ἐὰν ἀρξώμεθα πράγματα ἢ καλῶς ἢ κακῶς κεκριμένα μετακαλεῖν, οὐδὲν τετελευσμένον ἔσται· αὐτὸς σαυτῷ."

8. Per libellum dicente quodam patrem suum confiscatum esse, et sibi decuriam ablatam esse, quam petebat, et si qua alia fuissent iusta; petente quodam, Adrianus inquisivit : „Quando pater tuus confiscatus esset?" dicente illo ante annos decem, „si coeperimus res aut bene aut male iudicatas revocare, nihil consummatum erit; ipse tibi."

9. Οὐρβικοῦ λέγοντος Πριμίτιβον ἐλευθερῶσαι θέλοντα δοῦλον ἴδιον, (κεκωλυσμένον εἶναι) ἀπὸ Ῥεστούτης, μητρὸς ὀρφανῆς· εἰς ἀδικίαν γὰρ τῆς ὀρφανῆς (τοῦτο γίνεσθαι· εἶναι γὰρ αὐτὸν πραγματευτὴν αὐτῆς), καὶ δι' αὐτὸν <πάντα> τὰ πράγματα τῆς ὀρφανῆς διοικούμενα. Ἀδριανὸς ἐζήτησεν, ποίας ἡλικίας ἡ ὀρφανὴ εἴη· λέγοντος τοῦ συνηγόρου, δέκα εἶναι ἐτῶν, Ἀδριανὸς εἶπεν· „Πεῖσον τοὺς κριτὰς μὴ ὀφείλειν τοῦτον περὶ ταύτην προσηγορίαν ἐλευθεροῦσθαι."

9. Urbico dicente Primitivum manumittere volentem servum suum, (vetitum esse) a Restuta, matre pupillae; in fraudem enim pupillae (hoc fieri; esse enim eum actorem) eius, et per eum res omnes pupillae administratas, Adrianus inquisivit, cuius aetatis pupilla esset. Dicente advocato, decem

9. HS 3, 389, 9–23.

1832 αρχωμεθα *HM* || **1833** ἢ κακῶς *Boeck.* : η καλως *L om. SHM* || **1834** σαυτῷ *Boeck.* : εαυτω *LSHM* || **1837** αδριανος *S* || **1838** suus *SHM* || **1839** coeperimus *Boeck.* : quae perimus *LSHM* | aut male *om. SHM* || **1840** tibi *Boeck.* : sibi *LSHM* || **1841** ελευθερωσσαι *HM* | θελοντος *LSHM* || **1842** ιδιον *LSHM* : *exp. Boeck.* | κεκωλυσμένον εἶναι *ex rec. Steph.* || **1843** ἐις – ὀρφανῆς *om. SHM* || **1843–4** τοῦτο – αὐτῆς *ex rec. Steph.* | τοῦτο – γάρ *om. LSHM* || **1844** ο πραγματευτης *LSHM* | πάντα *suppl. Boeck. ex Lat. interpr., qui post* πράγματα *posuit* || **1846** ποια *L* || **1850** suum *LSHM* : *exp. Boeck.* | vetitum esse *ex. rec. Steph.* | refuta *HM* || **1850–1** in – pupillae *om. SHM* || **1851** hoc – actorem *ex rec. Steph.* | hoc – enim *om. LSHM* | actor L auctor *SHM*

esse annorum, Adrianus dixit : „Suade iudices non debere eum circa eam appellationem manumitti.“

10. Λεγούσης τινός (γυναικός) τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφῃρῆσθαι ὑπό τινος, καὶ λέγοντος <ἐκείνου> υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ Ῥωμαικὴν αὑτὴν γεγονέναι, καὶ δέλτους μόνον συγγεγραφέναι, γάμους δὲ μὴ γεγονέναι· (ἠρνήσατο ἄλλος), ὅστις (ἑαυτόν) ἔλεγεν πατέρα αὐτοῦ εἶναι· Ἀδριανὸς εἶπεν· „Ὅτε οὖν μὴ ᾖ υἱὸς σός, τὴν ἐπίδοσιν αὐτοῦ *** ἀφαιρεῖσθαι.“ Μὴ δυνηθένθος οὖν (αὐτὸν ἀποδεῖξαι υἱὸν ἴδιον εἶναι), περὶ οὗ ἤγετο, Ἀδριανὸς ἐκέλευσεν πρὸς ἑαυτὸν τὸν παῖδα καὶ ἐπηρώτησεν, παρὰ τίνι διατρίβοι· <λέγοντος δὲ τοῦ παιδὸς παρὰ μητρί>, Ἀδριανὸς τῷ ἀνθρώπῳ εἶπεν· „Ἀναιδέστατε, ἀπόδος τὴν ἀλλοτρίαν ἐπίδοσιν.“

10. Dicente quadam (muliere) congiarium sui filii ablatum esse a nescio quo, et dicente <illo> filium suum esse et ad se pertinere congiarium, respondit mulier Latinam se fuisse, et tabulas solum conscripsisse, nuptias autem non fuisse; (negavit alius), qui se dicebat patrem eius esse. Adrianus dixit : „Cum ergo non erit filius tuus, congiarium eius *** auferri.“ Non potente ergo (eum ostendere filium suum esse), de quo agebatur, Adrianus iussit apud se puerum et

10. HS 3, 389, 24–45.

1854 suuvade *SHM* ‖ **1856** λεγοντος (-γου- *L*) *SHM* | τινα *LSHM* | γυναικός *ex rec. Steph.* ‖ **1857** *post* τινος *lac. posuit Boeck.* | ἐκείνου *suppl.* ‖ **1859** ρωμαικηλι *SHM* | αυτη *SHM* ‖ **1860** ἠρνήσατο ἄλλος *ex rec. Steph.* | ἑαυτόν *ex rec. Steph.* ‖ **1861** εναι *SHM post* εἶπεν *iterum adscr.* αδριανος M_1 ‖ **1862** *post* αὐτοῦ υποτινος *LSHM* : *exp. Boeck. ibidemque lac. posuit* ‖ **1863** αὐτόν – εἶναι *ex rec. Steph.* ‖ **1865–6** λέγοντος – μητρί *suppl. Boeck.* ‖ **1868** quadam *Boeck.* : quo- *LSHM* | muliere *ex rec. Steph.* | ablatam *SM* ‖ **1869** *post* quo *lac. posuit Boeck.* | illo *suppl.* ‖ **1870** latinum *LSHM* ‖ **1872** negavit alius *ex rec. Steph.* ‖ **1873** *post* eius a nescio quo *LSHM* : *exp. Boeck. ibidemque lac. posuit* ‖ **1874** potenti *LSHM* | eum – esse *ex rec. Steph.*

interrogavit, apud quem moraretur; <dicente autem puero apud matrem>, Adrianus homini dixit : „Improbissime, redde alienum congiarium."

11. Αἰτούσης τινὸς γυναικὸς περὶ φροντιστοῦ υἱοῦ αὐτῆς, ὃς αὐτῷ τριετίαν οὐ παρεσχήκει τροφεῖα, καὶ σήμερον τὴν ἐπίδοσιν αὐτοῦ ἀφῄρηκεν, Ἀδριανὸς τὸν φροντιστὴν ἐξήτασεν, πότε εἴη ἐπίτροπος δεδομένος, καὶ εἴ τι παρεσχήκει τῷ ὀρφανῷ· ὁ φροντιστής <εἶπεν> ὅτι ὁ κοινωνὸς αὐτοῦ ἀπὼν εἴη, καὶ μηδὲ δυνῆσθαι τί ποτε μόνος παρέχειν· Ἀδριανὸς εἶπεν τῷ φροντιστῇ· „Διὰ τοῦτο οὖν ἐδόθης, ἵνα λιμῷ πνίξῃς τὸν ὀρφανόν; κατὰ δύναμιν οὖν τῆς ὑποστάσεως τροφεῖα αὐτῷ πάρεχε."

11. Petente quadam muliere de curatore filii sui, qui ei triennium non praestiterat alimenta, et hodie congiarium eius abstulit, Adrianus curator<em> interrogavit, quando esset procurator datus, et si quid praestitisset pupillo. Curator <dixit>, quoniam socius eius absens esset, et non potuisset aliquid solus praestare; Adrianus dixit curatori : „Propter hoc ergo datus es, ut fame neces pupillum? pro modo ergo facultatis alimenta ei praesta."

12. Ἐν τοσούτῳ δὲ ἐνέτυχέν <τις> Ἀδριανῷ λέγων· „Οἱ υἱοί μου, Κύριε, ἐστρατολογήθησαν·" Ἀδριανὸς εἶπεν· ‚Ἐπ' ἀγαθῷ·' ἀπεκρίθη· „Ἀλλὰ ἰδιῶταί εἰσιν, καὶ φοβοῦμαι μή τι παρὰ τὸ καθῆκον ποιήσουσιν καὶ ἔρημόν με καταλίπωσιν·"

11. HS 3, 389, 46–390, 6.

1876–7 dicente – matrem *suppl. Boeck.* || **1877** reddae *SHM* || **1879** αἰτούσης *Boeck.* : αιτουντος *LSHM* | *post* φροντιστοῦ *usque ad verba* ἵνα ταχιον (*infra* 1935) *lac. exhibet H* || **1883** εἶπεν *suppl. Boeck.* || **1884** παρεσχειν *L* || **1885** ειπε *SM* | ινα *SM* : ρια *L* | πνίξῃς *Boeck.* : -ξεις *Cuiac.* πνξης *L* τινξης *SM* || **1888** quadam *Boeck.* : quo- *LSHM* | muliere *Boeck.* : -ris *LSHM* | *post* curatore *usque ad verba* ut celerius (*infra* 1944) *lac. exhibet H* || **1889** prestiterit *SM* | odie *SM* || **1890** curator *LSM* || **1892** dixit *suppl. Boeck.* | sotius *L* || **1893** Adrianus dixit *om. SM* || **1894** necesses *SM* || **1896** τις *suppl. Boeck.* | Ἀδριανῷ *Cuiac. Boeck.* : -ου *L* -ος *SM* | λεγω *SM* || **1898** *post* ἀπεκρίθη ἐκεῖνος *suppl. Boeck.* || **1899** ποισουσιν *SM*

Ἀδριανὸς εἶπεν· „Μηδὲν εὐλαβοῦ, ἐν εἰρήνῃ γὰρ στρατεύονται.“ Ὧι ὁ πατὴρ εἶπεν· „Ἐπίτρεψον οὖν μοι, Κύριε αὐτοκράτορ, κἂν ὑπηρέτην αὐτῶν εἶναι, ἵνα αὐτοὺς ἐπέχω·“ Ἀδριανὸς εἶπεν· „Μὴ ποιήσειαν οἱ θεοί, ἵνα σε ὑπόδουλον τοῖς τέκνοις σοῦ ποιήσω, ἀλλὰ κλῆμα λαβὼν ἑκατοντάρχης αὐτῶν γενοῦ.“

12. Interea autem interpellavit <quis> Adriano dicens : „Filii mei, Domine, militiae capti sunt.“; Adrianus dixit : ‚Feliciter!‘ respondit : „Sed inscientes sunt et timeo ne quid extra ordinem faciant et miserum me relinquant.“ Adrianus dixit : „Ne quid timeas; in pace enim militant“, cui pater dixit : „Remitte ergo me, Domine imperator, vel ministrum eorum esse, ut eos adtendam.“ Adrianus dixit : „Ne id faciant dii, ut te obsequentem filiis tuis faciam, sed vite accepta centurio eorum esto.“

13. Ἀδριανοῦ ἐπίδοσιν διδόντος γυνή τις ἐξεβόησεν· „Δέομαί σου, Κύριε αὐτοκράτορ, ἵνα κελεύσῃς τοῦ υἱοῦ μου δοθῆναι μοί τι, ἐπεὶ αὐτός μου ἀμελεῖ.“ Καὶ υἱὸς αὐτῆς παρεστὼς λέγει· „Ἐγώ, Κύριε αὐτοκράτορ, οὐκ ἐπιγιγνώσκω ταύτην μητέρα·“ Ἀδριανὸς εἶπεν· „Εἰ σὺ ταύτην οὐκ ἐπιγιγνώσκεις μητέρα, οὐδὲ ἐγώ σε πολίτην Ῥωμαῖον.“

13. Adriano congiarium dante mulier quaedam exclamavit : „Rogo te, Domine imperator, ut iubeas filio meo dare mihi aliquid, quoniam ipse me neglegit.“ Et filius eius adstans dicit : „Ego, Domine imperator, non agnosco eam matrem;“

1900 ειπε *S* | εἰρήνῃ *Cuiac. Boeck.* : ιρηλιη *L* ιρι- *S* ιριλη *M* || **1901** αυτοκρατωρ *SM* || **1902** υπερετη *L* πε- *SM* || **1903** ποιήσειαν *Cuiac. Boeck.* : ποτησιαν *LM* ποyη- *S* || **1906** quis *suppl. Boeck.* | adrianos *S* -us *M* || **1907** fili *LS* || **1908** *post* feliciter in bono *LSM* : *exp. Boeck.* | *post* respondit ille *suppl. Boeck.* | nequit *SM* || **1910** nequit *SM* || **1911** remitte *LSM* : permitte *Gold. Boeck.* || **1912** id faciant *Boeck.* : deficiant *LSM* || **1913** vitae acceptae *LSM* || **1915** αδριανου L_1 : -ος *LSM* || **1916** αυτοκρατωρ *LSM* | υιου *L* : ου *SM* || **1917** αμελι *SM* εμε- *L* | υιος *L* : ος *SM* || **1918** αυτοκρατωρ *LSM* || **1919** σου *SM* σοι *L* | ἐπιγιγνώσκεις *Boeck.* : -σκω *LSM* || **1920** ρωμηον *LSM* || **1921** dante *Boeck.* : -es *LSM*

Adrianus dixit : „Si tu eam non agnoscis matrem, nec ego te civem Romanum.“

14. Χαῖρε, μῆτερ καλλίστη καὶ τιμιωτάτη, ὅσα γὰρ σὺ θεοῖς εὔχῃ ὑπὲρ ἐμοῦ, κᾳγὼ τὰ αὐτὰ ὑπέρ σου εὔχομαι· ἡ γὰρ σὴ εὐσεβεία καὶ σεμνότης πάντα ποιεῖ· χαίρω δέ, νὴ τὸν Ἡρακλέα, ὅτι τὰ ὑπ' ἐμοῦ γινόμενα πάντα σοι ἀρεστά εἰσιν καὶ ἐπαινετά. Οἶδας οὖν, μῆτερ, τὴν σήμερον ἡμέραν γενέθλιόν μου εἶναι, καὶ ὀφείλομεν κοινῇ δειπνῆσαι· ἐὰν θέλῃς οὖν, ἐνωρότερον μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου λελουμένη ἔρχου· Σαβίνη γὰρ εἰς ἀγρὸν ὥρμησεν, ἀλλὰ σφυρίδα αὐτὴ ἔπεμψεν. Βλέπε οὖν, ἵνα τάχιον ἔλθῃς, ἵνα δυνησόμεθα τὴν εὐκταῖαν εἰς ἓν θρησκεῦσαι.

14. Gaude, mater optima et carissima, quantum enim tu deos oras pro me, et ego eadem pro te oro; tua enim pietas et castitas omnia facit. Gaudeo tamen, per Herculem, quoniam quae a me fiunt, omnia tibi grata sunt et laudabilia. Scis ergo, mater, hodiernum diem natalem meum esse, et debemus invicem cenare : si vis ergo, tempore cum sororibus meis lota veni. Sabina enim in villam profecta est, sed sportellam ipsa misit. Vide ergo, ut celerius veniatis, ut possimus optabilem in unum celebrare.

15. Γίνεται νόμος <τις> τοιουτότροπος πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅπως ὅστις πατροκτονίαν πεποιήκει, δημοσίως εἰς μολγὸν πεμφθεὶς συῤῥαφῆναι μετὰ ἐχίδνης καὶ πιθήκου καὶ ἀλέκτορος καὶ κυνός, ἀσεβῶν ζώων ἀσεβὴς ἄνθρωπος, καὶ εἰς

15. HS 3, 390, 6–33; FP 3, 108.

1925 cognoscis *L* || **1927** μητηρ *LSM* | σοι *LSM* || **1930** σου *SM* || **1931** οιδες *LSM* | μητηρ *LSM* || **1932** διπνησαι *L* -εσαι *SM* || **1934** σαβινα *LSM* || **1935** *verbis* ἵνα τάχιον *desinit M* | *ab* ἔλθῃς *exstat H* || **1937** qantum *S* || **1939** fecit *SM* | erculem *SM* || **1942** *post* invicem commune *L* : *om. SM exp. Boeck.* || **1943** savina *SM* | villa *L* bi- *S* || **1944** *verbis* ut celerius *desinit M* | *ab* veniatis *exstat H* | veniatis *LH* : venias *Boeck.* || **1946** τις *suppl. ex Lat. interpr.* || **1947** πεποηικι *H* | δημοσιος *L* | μολγόν *Boeck.* : μολσον *LSH* || **1948** συῤῥαφῆναι *Boeck.* : συνγραφηναι *S* -γραφηναι *LH* | πιθηκουν *LSH* | αλεκτορας *LSH* || **1949** κυνας *LSH* | ἀσεβῶν *Boeck.* : ασεβις *LSH* | ζώων *Boeck.* : ζωις *L* ζωοις *SH*

ἅμαξαν ἐζευγμένην μελανῶν βοῶν κατενεχθῆναι πρὸς θάλασσαν καὶ εἰς βυθὸν βληθῆναι· ἔδειξαν ὑπόδειγμα τιμωρίας, ἵνα μᾶλλον φοβηθῶσιν *** οὕτως ἀνόσιον ἔργον ἐποίησεν.

15. Fit quaedam lex eiusmodi omnibus hominibus, uti qui parricidium fecisset, publice in culleum missus consueretur cum vipera et simia et gallo et cane, impiis animalibus impius homo, et in plaustrum iunctum nigris bovis deportaretur ad mare et in profundum mitteretur; ostenderunt exemplum poenae, ut magis timeant *** sic crudelem opus fecit.

II. <Μῦθοι Αἰσώπιοι>.

Νῦν οὖν ὃ ἂν ἐπιβάλῃ, ἐπὶ πέρας ἄξεις· διὸ ἐν παντὶ πράγματι φιλοπονεῖν δεῖ ἀπὸ τῶν θελόντων πλέον τι εἰδέναι, ὃ εὔχρηστόν ἐστιν ἀνθρωπίνῳ βίῳ· τούτου μάλιστα ἀπηγορία κυριεύσει, ὅθεν δεῖ γραμμάτων τέχνην ἐκμαθεῖν, καὶ γάρ ἐστὶν ὅραμα ἀπηγορίας· ἔνθεν γὰρ πάντα καταυγάζονται· οὐκ ἀμαθῶς γὰρ ὁ εἰδέναι θέλων Ῥωμαιστὶ λαλεῖν καὶ Ἑλληνιστί, ἐπιμελῶς προσέχῃ· τοῦτο γὰρ ὑποδείγματος χάριν προσθήσομεν ἀπηγορίαν, ἥτις ἐστὶν Ἀθηνᾶς χάριν, ἡ διδοῦσα ἅπασιν τὴν μάθησιν καὶ τύχην πρῶτον, ἔπειτα εἰδέναι· ποιῶν γὰρ ποιεῖ ἀνθεῖν τούτους, τοὺς μὴ ἀμηλοῦντας καὶ ποιοῦσιν ἃ ἔμαθον· τέχνη γὰρ μετατίθεται ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον, καὶ διὰ τοῦτο τέχνη οὐκ ἀποθνήσκει· ἔπειτα ποία

II. FP 3, 94, 1–95, 39.

1951 βυθόν *scripsi* : -νι *LS* (βυεονι *H*) -να *Boeck.* | υποδιγμα *L* πο- *SH* || **1952** ινα *LH* : να *S* | *post* φοβηθῶσιν *lac. posuit Boeck.* || **1954** quidem *LSH* | que *H* || **1955** culeum *H* | consueretur *Boeck.* : conscriberetur *LSH* | *post* conscriberetur $\overline{\text{R}}$ *adscr. L* : *om. SH* || **1956** vipera *LS* : inpera *H* | simiam *LS* | gallu *LS* || **1957** bovis SL_1 : -es *L* bubus *H* bo- *Boeck.* | deportaretur *Boeck.* : -tari *LS* -tant *H* || **1958** mitteretur *Boeck.* : mitti *LSH* || **1959** *post* timeant. *lac. posuit Boeck.* | crudelem *LSH* : -le *Boeck.* || **1960** *Cf. infra* 1981 || **1961** ὃ ἄν *scripsi* : ο εαν *LSH* ὅσα *Boeck.* || **1962** τι εἰδέναι *Boeck.* : τισιδεναι *LSH* || **1963** μαλισια *SH* -σι *L* || **1965** ορομα *LSH* || **1967** προσεχε *LSH* | τουτω *LS* | υπαδιγματος *L* πα- *S* πο- *H* || **1969** ειδεν *H* ειδεναψ *S* || **1971** ποιοσιν *LS* πιοσιν *H* || **1972** ουκ *LS* : ουν *H* | επιτοι *LSH*

ἦν χάρις μαθεῖν, εἰ ὁ διδάσκων ἦν ἀθάνατος; ταῦτα γὰρ εἶναι θεοί ἐθέλησαν ἀναμιμνήσκοντες πρῶτον πάντων θεοὺς σέβεσθαι, οὐ λιβάνῳ, ἀλλὰ συνειδήσει. Πλεῖον γάρ ἐστιν καλῶς ζῆν ταῦτα ποιοῦντα, γονεῖς τιμᾶν, τέκνοις ἐγγλυκαίνειν, φίλους φιλεῖν καὶ ἁπλῶς ὑποδεικνύειν καὶ ἀνυπόπτως πάντα ποιεῖν καὶ μὴ <πονηρῶς>, ἵνα ἐν παντὶ πράγματι εὔχρηστος ᾖς καὶ πάντα τὰ ἔθιμα ζωῇ σῇ παρατηρῇς καὶ θαυμάσῃς, ὅτι τὸν καλῶς ποιοῦντα καλῶς ἀκολουθεῖ. Νῦν οὖν ἄρξομαι μύθους γράφειν Αἰσωπίους καὶ ὑποτάξω ὑπόδειγμα· διὰ τοῦτον γὰρ αἱ ζωγραφίδες συνέστηκαν· εἰσὶν γὰρ λίαν ἀναγκαῖαι πρὸς ὠφέλειαν τοῦ βίου ἡμῶν. Πρώτῳ οὖν τόπῳ μύθου ἄρξομαι ἀπὸ ἐλάφου.

II. <Fabulae Aesopiae>.

Nunc ergo quod conatus fueris, ad finem adducis; propterea in omni re studere oportet a volentibus plus aliquid scire, quod utile est humanae vitae; huius praecipue oratio dominabitur, unde oportet litterarum artem perdiscere : etenim est visus orationis; hinc enim omnia inluminantur; non indocte enim qui scire velit Latine loqui et Graece, diligenter adtendat. Hoc enim exempli gratia adponemus orationem, quae est Minervae gratia, quae dat omnibus doctrinam et fortunam primum, deinde scire; faciens enim facit florere eos qui non neglexerunt et faciunt quae didicerunt. Ars enim transfertur ab homine in hominem, et propterea ars non moritur; denique quae erat gratia discere, si qui docet

1976 τιμα *L* γιμα *SH* ‖ **1977** υπδικνυειν *H* | ανποπτως *S* -ος *H* ‖ **1978** *post* μή παντι πραγματι *LS* : *om. H* | πονηρῶς *suppl. ex Lat. interpr.* : κακοφρόνως *Boeck.* | παντι *LH* : *om. S* ‖ **1980** ακαλουθι *LSH* ‖ **1981** αρξωμε *LS* αρχωμε S_1H ‖ **1982** τουτον *LSH* : -ου *Boeck.* | συνεστήκεσαν *Boeck.* ‖ **1983** ανακαιαι *LSH* ‖ **1984** αρχομαι *H* | *post* ἐλάφου *deficit H* ‖ **1985** *Cf. infra 2005* ‖ **1986** finem *LS* : terminum *H* ‖ **1987** aliquit *S* ‖ **1988** humane *H* | precipue *S* praecipuae *LH* ‖ **1989** artem *H* : *om. LS* ‖ **1990** enim *LH* : eum *S* ‖ **1991** latina eloqui *S* -na -quia *L* ‖ **1992** attende *SH* ‖ **1993** quae[1] : qui *LS* | minerbe *S* ‖ **1994** scrre *L* ‖ **1997** eras *LS*

erat inmortalis? Haec enim esse dii voluerunt admonentes primum omnium deos colere, non ture, sed conscientia; plus enim est bene vivere haec facientem, parentes diligere, natis indulgere, amicos amare et simpliciter demonstrare et sine suspicione omnia facere et non maligne, ut in omni re utilis sis, et omnia quae solent vitae tuae observes, et miraberis, quoniam bene facientem bene sequitur. Nunc ergo incipiam fabulas scribere Aesopias et subiciam exemplum; per eum enim picturae constant, sunt enim valde necessariae ad utilitatem vitae nostrae. Primo ergo loco fabulam incipiam de cervo.

1. <Περὶ ἐλάφου>.

Ἔλαφος εὐμεγέθης ὥρᾳ θέρους δίψῃ λειπόμενος παραγίνεται ἐπί τινα πηγὴν διαυγῆ καὶ βαθεῖαν, καὶ πιὼν ὅσον ἤθελεν, προσεῖχεν τῇ τοῦ σώματος <ἰδέᾳ>, καὶ μάλιστα μὲν ἐπῄνει τὴν φύσιν τῶν κεράτων ἀνατεταμένων τε εἰς πολὺν ἀέρα, καὶ ὡς κόσμος εἴη παντὶ τῷ σώματι· ἔψεγεν δὲ τὴν τῶν σκελῶν λεπτότητα, ὡς οὐχ οἵων τε ὄντων αἴρειν τὸ βάρος. Ἐν οἷς δὲ πρὸς τούτοις ἦν, ὑλαχή τε κυνῶν αἰφνιδίως ἀκούεται καὶ κυνηγεταὶ πλησίον. Ὁ δὲ πρὸς φυγὴν ὥρμα, καὶ μέχρις ὅπου διὰ πεδίων ἐποιεῖτο τὸν δρόμον, ἐσῴζετο ὑπὸ τῆς ὠκύτητος τῶν σκελῶν· ἐπεὶ δὲ εἰς πυκνὴν καὶ δασεῖαν ὕλην ἔπεσεν, ἐμπλακέντων αὐτῷ τῶν κεράτων ἑάλω, πείρᾳ μαθών, ὅτι ἄρα ἄδικος ἦν τῶν ἰδίων κριτής, ψέγων μὲν τὰ σῴζοντα αὐτόν, ἐπαινῶν δὲ ὑφ᾽ ὧν προδέδοται.

1. FP 3, 95, 40–96, 10; Aes. 76 H.; Babr. 43; Tetr. 1, 14; 2, 11; Tab. Assend. 12; Aphthon. 18; Synt. 15; Phaedr. 1, 12; Rom. 57.

1998 *ante* inmortalis et *LS* : *om. H* || **1999** turae *LS* || **2000** parentes *Boeck.* : potentes *LSH* || **2002** et non maligne *om. H* || **2003** sit *H* | solet *LSH* | vite tua *H* || **2008** cerbo *S* | *post* cervo *deficit H* || **2009** *Tit. suppl. ex Lat. interpr. et hanc rationem usque ad ultimam fabellam secutus sum* || **2010** δίψει *Gold.* | λιπομενος *LS* || **2012** ἰδέᾳ *suppl. Getzl.* : εὐφυίᾳ *Valck.Boeck.* || **2013** ἀναστησαμένων *Gold.* || **2014** *post* ἀέρα *deficit S* || **2015** κελων λεπτετητα *L* | αἴρειν *Valck.Boeck.* (ερìν *L*) : φέρειν *Hausr. ex FP* || **2016** ἐν ᾧ *Valck.* || **2017** ακουται *L* | κυνηγετε *L* || **2018** μέχρις οὗ *Valck.* || **2020** ἐνέπεσεν *Hausr. ex FP* | αὐτοῦ *Valck.* || **2021** αδικουσεν *L*

1. De cervo.

Cervus bonae magnitudinis aestivo tempore siti deficiens advenit ad quendam fontem limpidum et altum, et cum bibisset quantum voluerat, adtendebat a<d> corpori<s> e<ffigiem>, et maxime quid<em> laudabat naturam cornuorum excelsissimam in multo aere, et quod ornamentum esset omni corpori; culpabat autem crurum exilitatem, quasi non esset ferre pondus. Sed cum in his esset, latratus canum subito audiit et venatores proximo : at ille in fugam ibat, et quamdiu quidem per campos faciebat cursum, liberabatur a velocitate crurum; sed ubi in spissam et condensam silvam incidit obligatis ei cornibus captus est, modo perdiscens, quod iniustus esset suorum iudex, culpans quidem quae salvabat eum, laudans autem a quibus deceptus esset.

2. <Περὶ μυός>.

Μῦς ἐπάνω λέοντος κοιμωμένου ἐφήλατο καὶ τὸν ὕπνον αὐτοῦ ἐξύπνικεν· ὃν ὁ λέων δραξάμενος ἀναιρεῖν ἠβούλετο. Ἐκεῖνος δὲ συγγνώμην ᾐτήσατο ὑπὲρ τοῦ ζῆν, καὶ οὐκ ἐλάσσονα χάριτα ἐπηγγέλλετο. Ὁ δὲ λέων γελῶν καὶ στοχαζόμενος *** λέοντι χάριτας ἀνταποδώσειν ἐπηγγείλατο, ἀπέλυσεν αὐτόν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ αὐτὸς ὁ λέων ὑπὸ κυνηγῶν ληφθεὶς καὶ εἰς δεσμὰ βληθεὶς ἐκεῖτο· τότε ὁ μῦς μνησθεὶς ἀνταποδοῦναι τῷ λέοντι τὴν χάριν ἠθέλησεν, καὶ διὰ νυκτὸς

2. FP 3, 96, 11–43; Aes. 155 H.; Babr. 107; Iulian. *ep.* 8, p. 377 D.; Liban. *ep.* 47, 16, p. 24 W.; Tab.cer. 2 H.^{2}, p. 118; Phaedr. = Adem. 18; Rom. 22.

2023 De cervo *om. S* || **2024** bone *L* | aestibo *S* || **2026** quintum *S* | voluerat LS_1 : -erit *S* || **2026–7** ad corporis effigiem *Getzl.* (a corporie *L* a -re *S*) : ad corporis pulchritudinem *Valck.Boeck.* || **2027** quidem *Boeck.* || **2028** in multum aerem *Gold.* | *post* aere *deficit S* || **2029** corporis *L* | quas *L* || **2030** non esset *L* : non possent *Boeck.* || **2031** audivit *Boeck.* || **2034** obligatis ei inplicatus cornibus *L Valck.* : inplicatis ei cornibus *Boeck.* || **2035** culpans quidem *Boeck.* : culpas quidem vituperans *L Valck.* || **2041** *post* στοχαζόμενος *lac. posuit Boeck.* || **2042** επεγγιλλτο *L* || **2043** μεθου *L* || **2044** ἀναμνηθεὶς *Hausr. ex FP*

τρώγων τὰ σχοινία ἠλευθέρωσεν τὸν λέοντα. Ἐξ ἀνελπίστου βοήθεια ἀπὸ ἡττόνων γίνεται μείζουσιν.

2. De mure.

Mus super leonem dormientem insiluit et somnum eius excitavit; quem leo amplexus interficere volebat, ille autem veniam petit pro vita et non minorem gratiam repromittebat. Et leo ridens et existimans *** leoni gratiam restituere repromisit, dimisit eum. Sed <non> multo post ipse leo a venatoribus captus et in vinculis missus iacebat. Tunc mus <memor> restituere leoni gratiam voluit et per noctem rodens funes liberavit leonem. Sic desperatis adiutorium ab inferioribus fit maioribus.

3. <Περὶ μυῶν καὶ γαλῶν>.

Μῦες ὀργιζόμενοι, ὅτι ἀπὸ γαλῶν ἑαυτοὺς ἀναλίσκεσθαι ἔβλεπον, ὥρισαν μετ᾿ αὐτῶν πυκτεῦσαι. Τοιγαροῦν ἐποίησαν ἑαυτοῖς ἡγεμόνας, οὓς πρὸς ἐπίσημον χρυσέοις κέρασιν ἐκόσμησαν καὶ ἐξαπίνης μάχης συμβληθείσης μῦες ἔφυγον. Οἱ ἡγεμόνες οὖν κωλυόμενοι διὰ τὰ κέρατα ἐσφάγησαν. Οὕτως οἷς εἰς τιμὴν δοθεῖσιν ἔχαιρον, ὑπ᾿ αὐτῶν ἔπαθον.

3. De muribus et mustelis.

Mures indignati, quod a mustelis se consumi videbant, statuerunt cum eis pugnare. Itaque fecerunt sibi duces, quos ad nobilitatem aureis cornibus ornaverunt, et de subito pugna commissa mures fugerunt; duces ergo prohibiti sunt propter cornua : occisi sunt. Sic <quibus> in honorem datis gaudebant, ex eis passi sunt.

3. FP 3, 97, 52–98, 16; Aes. 174 H.; Babr. 31; Synt. 51; Phaedr. 4, 6.

2046 ανελπιστον *L* ‖ **2052** *post* existimans *lac. posuit Boeck.* ‖ **2053** non *suppl. ex Gr. interpr.* ‖ **2055** memor *suppl. ex Gr. interpr.* : reminiscens *Boeck.* | rudens *L* ‖ **2059** οργιζομενον *L* | απο *L* : ὑπό *Boeck.Hausr.* ‖ **2060** πυκτευσαι L_1 (-εσαι *L*) ‖ **2061** εαυτους *L* ‖ **2063** εσφαγησαν L_1 (-γεσαν *L*) ‖ **2064** *post* οὕτως οἷς *Boeck.* (ουτως εις τιμην τοις δοθισιν *L*) ‖ **2069** proibiti sunt *L* : sunt *exp. Boeck.Getzl.* ‖ **2070** quibus *suppl. Boeck.* | hononorem *L* | dati *L*

4. <Περὶ οἰκοδεσπότου>.

Οἰκοδεσπότης τίς ποτε πλέων εἰς θάλασσαν ἐκοπία ὑπὸ χειμῶνος καὶ οἱ ναῦται ἀσθενέστερον ὑπηρέτουν διὰ τὸν χειμῶνα, οἷς ὁ ἄνθρωπος εἶπεν· „Ὑμεῖς, φησίν, εἰ μὴ τοῦτο τὸ πλοῖον ταχύτερον ἄγετε, λίθοις ὑμᾶς κατα<βα>λῶ“. Τότε εἷς ἐξ αὐτῶν εἶπεν· „Ὤφελον γάρ <ἐν> ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ἦμεν, ὅπου λίθοι συλλεγῆναι δύνανται.“ Τούτῳ οὖν ὁμοῖα τὰς ψυχὰς ἡμῶν βαστάζειν ὀφείλομεν τὰς κουφοτέρας ζημίας, ἵνα τὰς βαρυτέρας ἐκφύγωμεν.

4. De patre familias.

Nescio qui paterfamilias navigans in mare laborabat in tempestate, et nautae inbecillius ministrabant propter tempestatem, quibus homo dixit : ‚Vos‘, inquit, „nisi hanc navem celerius ducitis, lapidibus vos deiciam.“ Tunc unus ex eis dixit : „Utinam enim in eo loco essemus, ubi lapides colligi possint.“ Huic ergo similia animas nostras baiulare debemus leviores iacturas, <ut> graviores effugiamus.

5. <Περὶ αἰλούρου>.

Αἴλουρος προσποιούμενος γενέθλιον ἄγειν, ἐπὶ δεῖπνον ὄρνεα ἐκάλεσεν· ἔπειτα παρα<τε>τηρηκὼς εἰσελθόντας ἔκλεισεν τὰς θύρας καὶ καθ' ἕνα ἤρξατο ἐσθίειν. Οὗτος ὁ μῦθος ἥρμοσται εἰς ἐκείνους, οἳ πρὸς ἐλπίδα ἱλαρὰν πορευόμενοι τὰ ἐναντία πάσχουσιν.

5. De cattuna.

Cattuna fingens natalem agere ad caenam gallinas invitat, deinde observans introeuntes clusit ostia et singillatim coepit manducare. Haec fabula apta est in eos, qui ad spem hilarem proficiscentes contraria patiuntur.

4. FP 3, 98, 17–37. || **5.** FP 3, 98, 38–50.

2073 τις ποται οικοδεσποτης *L* || **2076** ἄγετε *Boeck.Hausr.* : αγηται *L* | καταβαλῶ *Boeck.Hausr.* : καταλω *L* || **2077** ἐν *suppl. Boeck. ex Lat. interpr.* || **2081** familia *L* || **2082** tempestatem *L* || **2088** ut *suppl. Boeck. ex Gr. interpr.* || **2091** παρατηρηκως *L* || **2096** *post* fingens se *suppl. Getzl.* | invitavit *Getzl.* || **2097** *post* singillatim qui *L* : *exp. Getzl.* eas *Boeck.* || **2098–9** ad spem hilarem *Boeck.Getzl.* : ad spemilitarem *L* || **2099** contraria *Boeck.* : -am *L Getzl.*

6. <Περὶ λέοντος>.

Λέων λιμῷ ἐκλιπὼν νοσεῖν ἑαυτὸν προσποιεῖτο καὶ διὰ ταύτης τῆς πλάνης τὰ λοιπὰ θηρία ἐπισκεπτόμενα εἰσήρχοντο, οὓς ὁ λέων εὐθέως ἐδαπάνα· ἀλώπηξ δὲ ἔξωθεν τοῦ σπηλαίου ἐστάθη καὶ ἠσπάσατο αὐτόν. Ἐπερωτηθεῖσα δὲ ὑπ' αὐτοῦ, διὰ τί οὐκ εἰσήρχετο, ἀπεκρίθη· „Ἐπειδὴ ὁρῶ εἰσερχομένων ἴχνη, ἐξερχομένων δὲ οὔ.“ Οὕτως τινῶν οἱ κίνδυνοι διδαχὴ ἡμῖν εἶναι ὀφείλει τῆς ἡμετέρας σωτερίας.

6. De leone.

Leo fame deficiens languere se simulabat et propter eam fallaciam ceterae bestiae visitantes introibant, quas leo continuo consumebat; vulpis autem extra speluncam stetit et salutavit eum; interrogata ergo ab eo, quare non intraret, respondit : „Quoniam video intrantium vestigia, exeuntium autem non.“ Sic aliquorum pericula doctrina nobis esse debet nostrae salutis.

7. <Περὶ ἀσθενοῦς>.

Ἀσθενής τις ἀπὸ ἀτέχνου ἰατροῦ ἀπελπισθεὶς ἐσώθη, καὶ συναντήσας αὐτῷ ὁ ἰατρὸς διὰ χρόνου ἐξήταζεν, εἰ αὐτὸς εἴη, ὃν ἀπηλπίκει· ὁ δὲ ἀπεκρίθη τοῦ Χάροντος χάριν αὐτὸν ἀναπεπέμφθαι ἐξ Ἅιδου, παρεκτὸς δὲ Χάροντα ἑστακέναι πάντας τοὺς ἰατροὺς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν παρ' ἑαυτὸν

6. FP 3, 99, 4–21; Aes. 147 H.; Plat. *Alc.* 123a; Plut. *de prof. in virt.* 7, 79a; Themist. 13, 174c; Lucil. 980 M.; Hor, *ep.* 1, 1, 73; Sen. *de otio* 1; Babr. 103; Tetr. 2, 2; Tab.cer. 1 H.^{2}, p. 117; Aphthon. 8 H^2, p. 136; Synt. 37 H^2, p. 170. || **7.** FP 3, 99, 22–52; Aes. 134 Ch.; Babr. 75.

2102 επισκεπτομενα *L* : -ψομενα *Getzl.Hausr.* || **2103** ους *L* : ἅ *Getzl.Hausr.* || **2104** ἐπερωτηθεῖσα *Getzl.Hausr.* (-θεις *L*) || **2106** ιχην *L* | τινων L_1 (-ον *L*) || **2107** οφειλει *L* : -ουσιν *Getzl.Hausr. ex FP* | σωντηριας *L* || **2110** visitantes *L* : -tatum *Getzl. ex FP* | quos *L* || **2111** consummebat *L* || **2114** debet *L* : -ent *Getzl. ex FP* || **2117** απο *L* : ὑπό *edd.* | ατεχνου *L* : ἀμαθοῦς *Getzl. ex FP* || **2119** ἀπηλπίκει *Boeck.Hausr.* : αφλαπικει *L* : ἀνήλπισε *Getzl.* | χαροντος *L* : -ρωνος *Getzl.Hausr.* | ἀναπεπέμφθαι *Getzl.Hausr.* : ανεπεμπεν *L* || **2120** Χάροντα *scripsi* : -ωνα *Getzl.Hausr.* -ροντος *L Boeck.*

ἄγειν, ἵνα αὐτοὺς βασανίσῃ, ἐπειδὴ τούτων ἀμελείᾳ πολλοὶ ἀπέθνησκον· „Ἀλλὰ σὺ μὴ φοβηθῇς· ἐγὼ γὰρ εἶπον αὐτῷ σὲ ἰατρὸν μηδέποτε γεγονέναι· πρῶτα γὰρ σὲ ἀποσπάσαι σεσημειώκει.“ <Οὗτος ὁ μῦθος δύναται πρὸς τοῦτον ἀνήκειν>, ὅστις ὃ οὐκ οἶδεν ἐπαγγέλλεται.

7. De infirmo.

Quidam infirmus ab indocto medico desperatus convaluit, et obviatus ei medicus post tempus interrogavit, si ipse sit, quem desperavit. Is respondit Orci gra<tia remissum se esse ab inferis>, praeterea autem Orcum statuisse omnes medicos intra paucos dies apud se duci, ut eos torqueat, quoniam eorum neglegentia multi moriuntur. Sed tu non timeas, ego enim dixi ei te medicum numquam fuisse : primum enim te adduci adnotaverat. Haec fabula potest ad eum pertinere, qui quod nescit promittit.

8. <Περὶ κορώνης>.

Κορώνη διψῶσα προσῆλθεν ἐπὶ ὑδρίαν καὶ ταύτην ἐβιάζετο ἀνατρέψαι, ἀλλ' ὅτι ἰσχυρῶς <εἱ>στήκει, οὐκ ἠδύνατο αὐτὴν καταβάλλειν, ἀλλὰ μεθόδῳ ἐπέτυχεν, ὃ ἠθέλησεν. Ἔπεμπε γὰρ ψήφους εἰς τὴν ὑδρίαν καὶ τούτων τὸ πλῆθος ἀπὸ κάτωθεν τὸ ὕδωρ ἄνω ὑπερέχεεν· καὶ οὕτως ἡ κορώνη τὴν ἰδίαν δίψαν κατέπαυσεν. Οὕτως οὖν φρόνησις ἀνδρότητα πλανᾷ.

8. De cornice.

Cornix sitiens accessit ad hydriam et eam conabatur convertere, sed quia fortiter stabat, non poterat eam deicere, sed remedio optinuit quod voluit : misit enim calculos in hydriam

8. FP 3, 98, 51–99, 3; Babr. 200; Avian. 27; Rom. 87; Bianor *AP* 9, 272; Plut. *soll.animal.* 10, 967a; Plin. *N.h.* 10, 125; Ael. *nat.animal.* 2, 48.

2124 προτα *L* πρῶτον *Boeck.* πρὸ πάντων *Getzl.Hausr. ex FP* || **2125** Οὗτος – ἀνήκειν *suppl. ex Lat. interpr.* || **2125–6** οστις – επαγγελλεται *L* : οἵτινες ἃ οὐκ οἴδασιν ἐπαγγέλλονται *Bouch.Hausr. ex FP* οἵτινες, ὃ οὐκ ἴσασιν, κτλ. *Getzl.* || **2128** medicus *scripsi* : -co *L Boeck.* || **2130–1** gratia – inferis *suppl. ex Gr. interpr.* || **2132** torqueat *scripsi* : -ant *L Boeck.* || **2135** eum *Boeck.* : eos *L* || **2139** εἱστήκει *Getzl.Hausr.* (στηκι *L*) : ἑστή- *Boeck.* || **2140** καταβαλιν *L* | επεμυε *L* || **2141** πανθος *L* || **2145** hidryam *L* || **2147** optenuit *L*

et eorum multitudo de imo aquam susum effudit et sic cornix sitem suam reparavit. Sic ergo sapientia virtutem fallit.

9. <Περὶ κόρακος>.

Κόραξ τυρὸν ἁρπάσας καὶ ἐπάνω δένδρου πετασθεὶς ἐκάθισεν· ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν ἀλώπηξ προσῆλθεν καὶ ἐπαινεῖν ἤρξατο αὐτοῦ τὴν ἀνδρίαν, ἔψεγεν δὲ ὅτι τοιοῦτο ζῶον φωνὴν οὐκ ἔχει· πλανηθεὶς οὖν ὁ κόραξ ἤνοιξεν τὸ στόμα, ᾧ τὸν τυρὸν πεσόντα ἀλώπηξ ἁρπάσασα κατέφαγεν. Οὕτως οἱ πολλοὶ ὅ τι δυνάμει οὐ δύνανται, φρονήσει ἐκπλέκουσιν.

9. De corvo.

Corvus caseum rapuit et super arborem volans sedit. Speculata ergo eum vulpis accessit et laudare coepit eius virtutem; arguebat autem quod tale animal vocem non haberet. Fallacia ergo corvus aperuit rostrum, cui caseum cadentem vulpis raptum comedit. Sic complures, quod virtutibus non possunt, sapientia explicant.

10. <Περὶ παιδίου>.

Παιδίον εἰς ὕλην ἀκρίδας θηρεῦον ἐπεστάθη λίθῳ τινί, εἰς ὃν σκορπίος ἐκρύβετο, ὃν ὁ παῖς ἐβιάζετο ἀντὶ ἀκρίδος ἐξελθεῖν· ᾧ ὁ σκορπίος λέγει· „Ὅρα, τάλας, μὴ ὡς ἐμὲ θηρεύεις, ἑαυτὸν ἀπολέσῃς.“ Οὗτος ὁ μῦθος παραγγέλλει μηδὲν τοιοῦτον τολμᾶν, ὅ ἐστιν ἐπικίνδυνον.

10. De puero.

Puer in silvam locustas capiens adstetit lapidi cuidam, in quo scorpio latebat, quem puer compellebatur contra locu-

9. FP 3, 96, 44–97; 4; Aes. 126 H.; Babr. 77; Tetr. 1, 15; Aphthon. 29 H², p. 146; Tzetz. *chil.* 10, 756; Phaedr. 1, 13; Hor. *sat.* 2, 5, 55; Apul. *flor.* 23, 3; Rom. 19. || **10.** FP 3, 97, 5–18; Aes. 215 H.; Babr. 168; Tetr. 1, 18; Synt. 39 H², p. 171; Rom. 88.

2149 sitem *L* : -im *Boeck.Getzl.* | virtututem *L* || **2155** ᾧ *Getzl.* : τινι *L exp. Boeck.* | *post* στόμα καί *add. Boeck.Hausr.* || **2162** cui *Getzl.* : qui *L exp. Boeck.* | *post* rostrum et *add. Boeck.* || **2166** θηρευον *L Hausr.* : -ων *Boeck.Getzl.* || **2166–7** εἰς ὅν *edd.* (ειγον *L*) || **2168** ελλε *pro* εμε *L* || **2172** lucustas *L* | cuidam *L Boeck.* : cuiquam *Getzl.* || **2173** compellebatur *Boeck.* (*cf. Heraeus* 39) -labatur *L* -lebat *Getzl.* | lucustam *L*

stam exire. Cui scorpio dicit : „Vide, miser, ne dum me capis, te perdas.“ Haec fabula praedicit nihil tale audere, quod est periculosum.

11. <Περὶ κυνός>.

Κρέας κύων ἁρπάσας ποταμὸν διέβαινεν καὶ θεασάμενος τοῦ κρέως τὴν σκιὰν ὑπώπτευσεν μείζονα εἶναι ἧς ἔφερεν· καὶ ὡς αἱρεῖ, ἀπέβαλεν, ἣν ἐκράτει. Οὕτω πολλοὶ ἄνθρωποι τὰ ἄδηλα ὡς θηρεύουσιν ἀποβάλλουσιν τὰ ἴδια.

11. De cane.

Carne canis rapta flumen transiebat et, ut vidit carnis umbram, suspicatus est maiorem esse, quam ferebat, et dum tollit, amisit quam <habebat>. Sic multi homines incerta dum captant, amittunt sua.

12. <Περὶ βατράχου>.

Βάτραχος μῦν ἔπεισεν κολυμβᾶν, οὗ τὸν πόδα πρὸς τὸν ἴδιον πόδα ἔδησεν· εἶτα ὅτε εἰς τὸ ὕδωρ αὐτὸν ἀγηόχει, καθῶς ἔνυδρον ζῶον μετὰ χαρᾶς κατέδυνεν. Ὁ μῦς δέ, ὡς ἐν ἀσυνήθει τόπῳ φύσεως ἰδίας, κολυμβῶν ἀπώλετο· μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας ἀσκὸς ὁ μῦς φυσηθεὶς ἐκολύμβα, ὃν κολυμβῶντα νεκρὸν ἰκτῖνος πετόμενος ἥρπασεν, καὶ τῷ αὐτῷ λίνῳ ὁ βάτραχος ἠκολούθησεν, ὃν εὐθέως ὁ ἰκτῖνος κατέπιεν. Οὕτως οὖν, ὃς ἄλλῳ τις κίνδυνον κινεῖ, ἑαυτὸν ἀπολεῖ.

11. FP 3, 97, 19–30; Aes. 136 H.; Babr. 79; Tetr. 1, 9; Aphthon. 35 H.[2], p. 149; Synt. 28 H.[2], p. 166; Phaedr. 1, 4; Rom. 6; Luc. *Hermot.* 79; Iren. *adv.haer.* 2, 11; Epiph. *in haer.* 41, 1; Doxapatr. rh. Gr. W. 2, 188, 31. || **12.** FP 3, 97, 31–51; *vita Aes.* 54 W., 300 E par. Bodl. 144.

2178 απρασας *L* || **2179** ὑπώπτευσεν *Boeck.Getzl.* : -πτασεν *L Hausr.* | ἧς *L Boeck.* : οὗ *Getzl.Hausr.* || **2180** ἣν *L Boeck.* : ὅ *Getzl.Hausr.* || **2181** θηρευουσιν *L Boeck.* : -σουσιν *Getzl.Hausr.* || **2183** raptam *L* | ut videns vidit *L* : videns *exp. Boeck.* ut vidit *exp. Getzl.* || **2185** habebat *suppl. Getzl. ex Gr. interpr.* || **2189** ἀγηόχει *edd.* (ατειοχει *L*) || **2191** απωλετο L_1 (απο- *L*) || **2192** φυσηθείς *Hausr.* : φυσοθις *L* φυσωθείς *Boeck.Getzl.* || **2193** ηπασεν *L* | αὐτῷ *exp. Hausr.* || **2195** ὃς ἄλλῳ τις *Hausr.* (αλλο *L*) : ὅστις ἄλλῳ *Boeck.* ὅς τινι *Getzl.* | ἀπολεῖ *edd.* (-μει *L*)

12. De rana.

Rana murem suasit natare, cuius pedem ad pedem suum ligavit; deinde cum in aquam eum adduxerat, sicut aquatile animal cum gaudio mergebat; mus autem, tamquam inconsueto loco naturae suae, natans perit. Post autem tres dies uter mus inflatus natabat, quem natantem mortuum milvus volans rapuit et eodem lino rana secuta est, quam continuo milvus devoravit. Sic ergo, qui alicui periculum movet, se perdit.

13. <Περὶ ὄνου καὶ λύκου>.

Ὄνον ἄρρωστον λύκος ἐπεσκέπτετο καὶ ἤρξατο τὸ σῶμα αὐτοῦ θιγγάνειν καὶ ἐξετάζειν, ποῖα μᾶλλον μέρη αὐτοῦ ἐπόνουν· ἀπεκρίθη ὁ ὄνος· „Ἃ σὺ θιγγάνεις." Οὕτως ἄνθρωποι κακοί, εἰ καὶ ὠφελεῖν δοκοῦσιν, μᾶλλον βλάπτουσιν.

13. De asino et lupo.

Asinum aegrum lupus visitabat et coepit corpus eius tangere et interrogare, quae magis partes ei dolerent. Respondit asinus: „quae tu tangis." Sic homines mali, si et prodesse videntur, magis nocent.

14. <Περὶ ταύρου>.

Ταῦρος φεύγων λέοντα ἑαυτὸν εἰς σπήλαιον ἔβαλεν, ὅπου ἦσαν τράγοι τρεῖς, οἵτινες <ὡς> ἑώρακαν τοῦτον φοβούμενον, κατεγέλων αὐτοῦ· κἀκεῖνος αὐτοῖς ἀπεκρίθη· „Ὦ απονενοημένοι, εἰ γὰρ ᾔδειτε, τί ὧδε κατέφυγον, οὐκ ἄν μου κατεγελᾶτε." Οὕτως οὖν ἐνίοτε τὰ δυνατὰ πρόσωπα ὑπὸ ἀδυνάτων ὑβρίζονται.

13. FP 3, 99, 53–100, 8; Rom. 89. || **14.** FP 3, 100, 9–22; Aes. 242 H.; Babr. 91; Tetr. 1, 32; Synt. 40 H.[2], p. 172; Rom. 90; Avian. 13.

2197 cuius pede *L* || **2198** aqua *L* || **2199** *post* tamquam in *suppl. Boeck. ex Gr. interpr.* || **2203** movet *edd.* : -ent *L* || **2206** επεσκειττετο *L* | ηξατο *L* || **2207** θιγγάνειν *Boeck.* (τινγανιν *L*) : ψηλαφᾶν *Hausr. ex FP* | εξετεζειν *L* || **2217** ὡς *suppl. Boeck. ex Lat. interpr.* || **2218** αυτους *L* | κἀκεῖνοις αὐτοῖς *Boeck.* (κακινος αυτους *L*) : αὐτοῖς *exp. Getzl.Hausr.* | απονενμενοι *L* || **2219** οὐκ ἄν *L Hausr.* : οὐδ' ἄν *Boeck.Getzl.*

14. De tauro.

Taurus fugiens leonem se in speluncam misit, ubi erant hirci tres, qui ut viderunt eum timentem, deridebant eum; et ille illis respondit: „o desperati, si enim sciretis, quare hic refugerim, non me deridebatis.“ Sic ergo saepius potentes personae ab inferioribus iniuriantur.

15. <Περὶ ἀνθρώπου καὶ λέοντος>.

Αἴσωπος ἐπερωτηθείς, διὰ τί γυναῖκες ἀνδράσιν προῖκα διδόασιν καὶ οὐκ ἄνδρες γυναιξίν, ἤρξατο τοιούτου μύθου· ἄνθρωπος καὶ λέων ποτὲ εἰς ἑαυτοὺς ἤριζον, τίς εἴη ἐπανώτερος, καὶ ἐζήτουν ταύτης τῆς ἀμφισβητήσεως μαρτυρίαν· καὶ ὡς ἦλθον, ὅπου ἦν μνημεῖον, ἐν ᾧ ἐζωγραφημένον, πῶς λέων ὑπὸ ἀνθρώπου ἐπνίγετο, ἐδείκνυεν οὖν αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος τὴν μαρτυρίαν ἐν τῇ ζωγραφίᾳ· ἀλλὰ ὁ λέων ἀπεκρίθη· „Αὕτη ἡ ζωγραφία ὑπὸ ἀνθρώπου ἐζωγραφήθη· εἰ δὲ καὶ λέων ἐζωγράφει, ἑωράκεις ἄν, πῶς ὁ λέων ἔπνιγεν ἄνθρωπον, ἀλλὰ κἀγώ, ἔφη, δώσω σοι ἀληθινὴν μαρτυρίαν. „Ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἀμφιθέατρον καὶ ἔδειξεν αὐτῷ, πῶς ἄνθρωπος ὑπὸ λέοντος ἐπνίγετο, καὶ εἶπεν·“ Ὧδε χρωμάτων μαρτυρία χρεία οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ἀληθείας. „Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀπεκρίθη·“ Νενικήκεις ἄν, εἰ μὴ δεδεμένον μοι τὸν ἄνθρωπον ἐδείκνυες· πίστευσον οὖν νενικημένον σε ἐν τούτῳ φανερῶς καὶ ἑτοίμασόν σε ἐν τοῖς ἄλλοις ἀπέχεσθαί σε καὶ εἰδέναι λέοντα ὑπὸ ἀνθρώπου χαλινοῦσθαι, ἵνα μὴ κακὸς καὶ ἀδάμαστος ᾖς.“

15. FP 3, 100, 23–101, 23; Aes. 264 H.; Babr. 194; Tetr. 1, 1; Aphthon. 34 H.[2], p. 148; Rom. 91; Avian, 24.

2223 spelunca *L* ‖ **2225** *ante* o desperati abintelligentes *L* : *exp. Boeck.Getzl.* ‖ **2226** saepius *edd.* (saepivi *L*) ‖ **2229–30** Αἴσωπος – μύθου *exp. Hausr.* ‖ **2230** τοιούτου μύθου *Getzl.* : -ους -ους *L Boeck.* ‖ **2231** ποτέ *Hausr.* : οτε *L Boeck.* | ἐπανώτερος *L Boeck.* : προύχων *Getzl.Hausr. ex FP* ‖ **2237** ἑωράκεις *Getzl.Hausr.* : ωρα- *L Boeck.* | εννιγεν *L* ‖ **2238** κἀγώ *Boeck.Hausr.* (κατω *L*) : καὶ ἐγώ *Getzl.* ‖ **2242** δεδεσμένον *Getzl. ex FP* ‖ **2243** νενικημένον *edd.* (λελιμενον *L*) | φανερῶς *Boeck.Getzl.* (-ρος *L*) : φανερῷ *Hausr.* ‖ **2244** ἑτοίμασον *Getzl.Hausr.* : ἑτοιμάσω *L Boeck.* | ἀπέχεσθαι *edd.* (απεχεσαει *L*)

15. De homine et leone.

Aesopus interrogatus, quare mulieres viris dotem dant et non viri mulieribus, incepit talem fabulam. Homo et leo cum inter se certarentur, quis esset superior, et quaerebant eius altercationis testimonium, et ut venerunt ubi erat monimentum, in quo erat pictura, quomodo leo ab homine suffocabatur, ostendebat ergo ei homo testimonium in pictura, sed leo respondit: „haec pictura ab homine picta est; si autem leo pingeret, vidisses quidem, quomodo leo suffocaret hominem, sed ego“, inquit, „dabo tibi verum testimonium.“ Adduxit eum in amphitheatro et ostendit ei, quomodo homo ab leone suffocabatur, et dixit: „hic colorum testimonium opus non est, sed veritatis;“ et homo respondit: „viceras, si non alligatum mihi hominem ostenderes! crede ergo victum te in eo evidenter, et para te in aliis ceteris abstinere te et scire leonem ab homine infrenari, ne malus et indomitus sis.“

16. <Περὶ κώνωπος>.

Κώνωψ ἐπιστὰς κέρατι καμπύλῳ ταύρου
μικρὸν δὲ ἐπισχών, εἶπε ταῦτα βομβήσας·
„Εἴ σου βαρύνω τὸν τένοντα καὶ κλίνω,
καθεδοῦμ’ ἀπελθὼν ποταμίαις ἐν αἰγείροις.“
Ὁ δ’ „Οὐ μέλει, φησίν, οὔτ’ ἐὰν μείνῃς
οὔτ’ ἂν ἀπέλθῃς, οὐδ’ ὅτ’ ἦλθες ἐγνώκειν.“

16. Trim.iamb. = Babr. 84; Aes. 140 H.; Tetr. 1, 50; Synt. 47 H.², p. 175.

2248 interrogatus *Boeck.Getzl.* (-turus *L*) ‖ **2249** incepit talem fabulam *scripsi* (incepitabilem fabulam *L*) : inc. ab illa fabula *Boeck.* coepit huiusmodi fabulam *Getzl. ex FP* ‖ **2255** quomodo *Boeck.* (-dum *L*) quemadmodum *Getzl.* ‖ **2257** amphitheatro *L* : -um *Getzl. ex FP* ‖ **2261** victum *edd.* : vinctum *L* | ceteris *exp. Boeck.* ‖ **2262** ne *edd.* (unde *L*) ‖ **2263** sis *edd.* (suis *L*) ‖ **2265** ἐπιστάς *scripsi* (επιτας *L*) : ἐπιπτάς *Boeck.* | ταυρος *L* ‖ **2266** ειπεν *L* ‖ **2267** τεναντα *L* ‖ **2268** καθευδομαι ηκατελθω ποταμιοσις ιναιγιροις *L* ‖ **2269** αν *L*

16. De culice.

Culex sedit adveniens cornuo curvo tauri, et post paululum dixit haec fritinniens : „si te gravo cervicem et campso, discedam dormiturus <in> fluminalibus populis.“ <Ille autem>, „<non> ad nos pertinet“, inquit, „nec si maneas, nec si te ducas, nec quando veneris, ego scivi.“

17. <Περὶ μύρμηκος>.

Χειμῶνος ὥρῃ σῖτον ἐκ μυχοῦ σύρων
ἔψυχε μύρμηξ, ὃν θέρους σεσωρεύκει.
Τέττιξ δὲ τοῦτον ἱκέτευε λιμώττων
δοῦναι τι καὐτῷ τῆς τροφῆς ὅπως ζήσῃ.
„Τί οὖν ἐποίεις, φησί, τῷ θέρει τούτῳ;“
„Οὐκ ἐσχόλαζον, ἀλλὰ διετέλουν ᾄδων.“
Γελάσας δ'ὁ μύρμηξ τόν τε μυρὸν ἐγκλείων
„Χειμῶνος ὀρχοῦ, φησίν, εἰ θέρους ᾖσας.“

17. De formica.

Hiemis in tempore frumentum ex cavo trahens siccabat formica, quod per aestum colligerat; cicada autem eam rogabat esuriens dare aliquid <et> sibi ex cibo unde vivat. „Quid ergo faciebas“, inquit, „per aestatem hanc?“ „Non mi vacavit, quia perseveravi cantando.“ Ridens ergo autem formica et frumentum includens: „hiberno salta,“ dixit, „si per aestum cantasti.“

17. FP 3, 101, 24–39; haec fabella, quae idem metrum atque superior exhibet = Babr. 140, modo Babriani fontis versum octavum excipias, ubi ηὔλεις pro ᾖσας traditum est; Aes. 114 Ib H.; Theophyl. *ep.* 61; Aphthon. 1 H^2, p. 154; Synt. 43 H.^{2}, p. 173; rhet. Branc. 1 H^2, p. 184; Rom. 93; Avian. 34.

2272 cornuo *L* : -nu *Boeck.* || **2273** hae *L* | camso incurvo *L* : camso *exp. Boeck.* incurvo *exp.* || **2273–4** discedam dormiturus *Boeck.* : ibi sedebo (*supra scriptum est* dormio) aut discedo *L* || **2274** in *suppl. Boeck. ex Gr. interpr.* | popaulis *L* | ille autem *suppl. Boeck. ex Gr. interpr.* || **2275** non *suppl. ex Gr. interpr.* : nihil *Boeck.* || **2267** sciri *L* || **2280** ἱκέτευε *scripsi* (cf. Babr. 140, 3) : -σε *L Boeck.* || **2281** και αυτω *L* || **2287** iemis *L* | cabo *L* || **2289** *supra* aliquid illi *L* | et *suppl. Boeck. ex Gr. interpr.* | *ante* vivat et *L* : *exp. Boeck.* || **2290** per aestatem hanc *Boeck.* : ac per aestate hac *L* | vacabit *L* || **2292** iberno *L* | aestu *L*

18. <Περὶ μυὸς ἀρουραίου καὶ ἀστικοῦ>.

Μῦς ἀρουραῖος ἐκάλεσεν ἐφ' ἑστίασιν μῦν ἀστικὸν καὶ παρεῖχεν αὐτῷ σιτεῖσθαι τὰ ἐν ἀγρῷ, συκῶν τε καὶ σταφυλῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀκροδρύων. Ὁ δὲ πολλὴν αὐτοῦ πενίαν κατεγίνωσκεν, ἐκέλευέν τε τῇ αὔριον ἀφικνεῖσθαι πρὸς αὐτόν· καὶ ὃς εἰς πλουσίον ταμεῖον αὐτὸν εἰσαγαγὼν παρεῖχεν εὐωχεῖσθαι τοῦτο μὲν κρεῶν παντοδαπῶν, τοῦτο δὲ ἰχθύων, ἔτι δὲ καὶ πλακούντων· ἐν ᾧ δὲ πρὸς τούτοις ἦσαν, ἡ ταμιοῦχος ἐπεισῆλθεν καὶ τούτους δέος τε καὶ φυγὴ καταλαμβάνει. Καὶ ὁ ἀρουραῖος πρὸς τὸν ἀστικόν· „Σὺ μέν, ἔφη, ταύτης ἀπόλαυε τῆς τροφῆς μετὰ τοσούτων ἐδεσμάτων, ἐγὼ δὲ χαίρω τῇ μετὰ ἀδείας ἐλευθερίας τροφῇ."

18. De mure <rustico et urbano>.

Mus silvester vocavit ad cenam murem urbanum et praestabat ei vesci, quae in rure : ficus et uvas et cetera poma; at ille multam eius paupertatem agnoscebat, iubebat ei in crastinum venire ad se, et ille in divitis cellarium eum induxit, praestabat epulari hanc et quidem carnium omnium diversitatem, etiam et piscium, super et placuntarium dulciorum. In quo autem ad eos erant, cellaria introivit et eos necessitas et fuga comprehendit; et silvester ad urbanum : „tu", inquit, „eas fruere epulationes cum tantis cibis, ego autem gaudeo soluto et libero cibo."

18. FP 3, 101, 24–102, 7; Aes. 245 Ch.; Babr. 108; Aphthon. 26 H^2, p. 145; Hor. *serm.* 2, 6, 80 sqq.; Rom. 15.

2294 Μῦς ἀρουραῖος καὶ μῦς ἀστικός *Hausr.* || **2295** υς *L* | επεστιασιν *L* || **2296** *post* ἀγρῷ ὄντα *Getzl. ex FP* || **2297** ακροδροιων *L* || **2298** τῇ *L Boeck.Hausr.* τήν *Getzl.* | αὐτόν *Boeck.Getzl.* : αὑτόν *Hausr.* || **2299** ταμιον L_1 (-μινον *L*) || **2303** σοι *L* || **2306** rustico et urbano *suppl.* || **2307** cena *L* || **2308** *post* rure erant *Getzl. ex FP* || **2309** multa *L* || **2311** hanc *Getzl.* : hac *L Boeck.* || **2312** super *L Boeck.* : insuper *Getzl.* | placuntarium *L Boeck.* : -centarum *Getzl.* || **2316** cybo *L*

III. <Συγγραμμάτιον περὶ ἐλευθερώσεων>.

Πολλῷ κόπῳ καὶ φιλοπονίᾳ οὕτω πλήρη τούτῳ τῷ βιβλίῳ πάντα τὰ ὀνόματα ἐπιμελῶς διερμηνευμένα ἀνεγράψαμεν. Τέχνης γὰρ γραμματικῆς χάριν ἐν τοῖς λοιποῖς πρὸ τούτου ἀπεδώκαμεν πολλὰ μέντοι ποικίλα, ἃ εἰς ἑρμηνείαν μεταφράζεσθαι οὐ δύναται οὔτε ἀπὸ Ἑλληνικοῦ εἰς Ῥωμαικὴν διάλεκτον οὔτε ἀπὸ Ῥωμαικῆς εἰς τὸ Ἑλληνικόν· εἰς τὸ ἔσχατον μᾶλλον ἢ πρὸς ῥῆμα πλείονας λαλεῖν ἀκούω, ἃ τῇ πολυπληθίᾳ κρυπτῇ οὐ δυνατὸν συγκατανεύειν, ἀλλὰ τούτου τοῦ πράγματος εὑρεθήσεται μέθοδος. Ἀλλ ᾽ἤδη, ἃ ὑπεσχόμην, τὰ ἀνήκοντα πρὸς τὴν ἀγορὰν ἢ ἐν βουλευτηρίῳ οὐδενὶ ἐμποδίῳ ἤδη ἄρξομαι.

III. <Tractatus de manumissionibus>.

Multo labore et studio tam plene hoc libro omnia nomina diligenter interpretata descripsimus. Artis enim grammaticae gratia in ceteris ante hunc reddidimus multa tamen varia, quae interpretatione transferri non possunt neque ex Graeco in Latinum sermonem neque ex Latino in Graecum; in novissimum magis <quam> ad verbum plurimos loqui audio, quae multitudini celatae impossibile adsentire, sed hu-

2317 Συγγραμμάτιον νομικὸν μάλιστα περὶ ἐλευθερώσεων *Boeck.* || **2318** πληρη *L* : -ρει *Boeck.* || **2321** *post* μέντοι καί *suppl. Boeck.* || **2322** *post* δύναται *lac. posuit Boeck.* || **2323** *post* ελληνικον δυνανται *L* : δυν. *exp.* Ἑλλ. μεταφράζεσθαι δύν. *Boeck.* | εσχατον *L* : σχεδόν *Boeck.* || **2324** ἃ *post* ἀκούω *transp.* (*ante* ου *L*) : ὃ *Boeck.* || **2325** πολυπληθια *L* : πολυμαθεῖ *Boeck.* | κρυπτῇ *fort.* (κρυβι *L*) : ἀκριβείᾳ *Boeck.* || **2326** μεθοδος *L* : βοήθημα μεθόδῳ *Boeck.* || **2329** Disputatio forensis maxime de manumissionibus *Boeck.* || **2330** plene *L* : -no *Boeck.* || **2332** *post* tamen et *suppl. Boeck.* || **2333** *post* non potest *L* : pot. *exp.* possunt *Boeck.* | *post* poss. *lac. posuit Boeck.* || **2334** Graeco *Boeck.* : grecum *L* | *post* Graecum possunt *L* : poss. *exp.* Gr. transferri poss. *Boeck.* || **2335** in novissimum *L* : inaccurate *Boeck.* | quam *suppl. Boeck. ex Gr. interpr.* || **2336** quae *post* audio *transp.* (*ante* impossibile *L*) : quod *Boeck.* | multitudini celatae *L* : perdoctae sollicitudini *Boeck.* | *post* impossibile non potest *L* : *exp. Boeck.*

ius rei invenietur emolumentum. Sed nunc iam, quae promisi, quae pertinent ad forum aut in curiam, nullo impedimento iam nunc incipiam.

1. Πᾶν γὰρ δίκαιον ἢ πολιτικὸν προσαγορεύεται ἢ φυσικὸν λέγεται ἢ ἐθνικὸν δίκαιον· ἀπὸ τούτου γὰρ ὠνομάσθη, καὶ πάντα τὰ ἔθνη ὁμοίως τούτῳ εἰσὶν κεχρημένα· ὃ γὰρ καλὸν καὶ δίκαιόν ἐστι, πάντων εὐχρηστίᾳ συμφωνεῖ. Τὸ δὲ δίκαιον πολιτικὸν κύριόν ἐστι Ῥωμαίων, καὶ ἀπὸ τούτων εἰρημένον, ἐπειδὴ ἡμετέρα πόλις ταύτῃ τῇ ἀληθείᾳ χρᾶται, ἀλλ' ἔνιοι προλέγουσιν τοῦτο εἶναι, ὃ πᾶσι πολίταις ἰδίοις ἢ μείζονι μέρει συμφέρει· εἰσὶν γὰρ οἳ καὶ παρέδοσαν ὑπόστασιν δικαιοσύνης εἶναι πλείονα, τοῦτον δὲ τὸν ἀφορισμὸν ἀληθέστερον εἶναι παρέδοσαν, <ἢ> ὅσα ἐν τῇ ἀρχῇ εἴπαμεν.

1. Omne enim iustum aut civile appellatur, aut naturale dicitur, aut gentile iustum: ab eo enim nominatur, et omnes nationes similiter eo sunt usae; quod enim bonum et iustum est, omnium utilitati convenit. Sed quod autem iustum civile proprium est Romanorum, et ab eis dictum, quoniam nostra civitas ea veritate utitur. Sed quidam praedicent hoc esse, quod omnibus civibus suis aut maiori parti expedit; sunt enim qui et tradiderunt quantitatem iustitiae esse plurimam, hanc autem definitionem veriorem esse tradiderunt, <quam> quae initio diximus.

2337 emolumentum *L* : remedium methodo *Boeck.* ‖ **2341** και *L* : ὅτι *Schill.Boeck.* ‖ **2342** τούτῳ *Schill.* : -του *L Boeck.* ‖ **2346** *post* ἔνιοι πρόλεγουσιν *transp.* (*post* εἶναι *Boeck.*) : ιδιοις προλ. *L* | ὅ *Boeck.* : α *L* | πᾶσι *Boeck.* : παντες *L* ‖ **2348** πλιονα *L* : πλείονες *Boeck.* ‖ **2349** ἤ *suppl.* | οσα *L* : ὅντινα *Boeck.* ‖ **2350** iustum *L Boeck.* : ius *Lachm.* | *post* iustum cum iure *L* : *exp.* *Boeck.Lachm.* | *post* naturale vel nationis *L* : *exp.* *Boeck.Lachm.* ‖ **2351** et *L* : quod *Schill.Boeck.* ‖ **2353** quod autem *L Boeck.* : *exp.* *Lachm.* | civilem *L* ‖ **2354** Romanorum L_1 (esromanis *L*) ‖ **2355** veritate *L Boeck.* : seve- *Lachm.* | praedicent *L* : -unt *Boeck.* | *post* quidam praedicent *transp.* (*post* esse *Boeck.*) : suis praed. *L* ‖ **2356** maiori parti *Boeck.* : -re paris *L* ‖ **2357** plurimam *Lachm.* : -a *L* -i *Boeck.* ‖ **2358** tradiderunt *L Boeck.* : *exp.* *Lachm.* ‖ **2359** quam *suppl.* *Lachm.* | quae *L* : quam *Boeck.*

2. Δικαίου πολιτικοῦ *** προσαγορεύεται, ὡς ἐκ πλειόνων μερῶν συνέστηκεν. Ἀλλὰ διατάξεις αὐτοκρατορικαὶ ὁμοίως τιμητέον, ὅ ἐστιν καὶ τοῦ πραίτορος διάταγμα ὁμοίως ἢ ἀνθυπάτου· ἐκ τούτου γὰρ συγκατέθεντο τὴν ἐμπειρίαν καὶ παρείληπται τῶν ἀποκριμάτων καὶ κεφαλαιωδῶς εἰώθαμεν ταῦτα λέγειν. Νόμος γὰρ Ἰούλιος καὶ Πάπιος τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ δικαίου προσαγορεύονται.

2. Iuris civilis *** appellatur, quia ex pluribus partibus constat. Sed edicta imperatoria similiter honorandum, quod est et praetoris edictum similiter vel proconsulis; ex eo enim consenserunt prudentiam et receptum est responsis et summatim solemus haec dicere. Lex enim Iulia et Papia ceterae partes iustitiae appellantur.

3. Τοὺς γὰρ κάνονας ἐπεξιόντι μοι πρὸς ταῦτα τὰ μαθήματα ἀναγκαῖον πρὸ πάντων εἰδέναι· οὐδὲ γὰρ μιᾶς εἰσιν αἱρέσεως, ἀλλὰ ποικίλης· ἅτινα καθ' ἕκαστον τὰ ἀνήκοντα πρὸς ταύτην τὴν ἐξήγησιν ἀνενεκτέα ἐστὶν τῇ τάξει.

3. Regulas enim exsequenti mihi ad ea studia necessarium ante omnia scire. Nec enim unius sunt condicionis, sed variae : quae per singula, quae pertinent ad eam enarrationem, referenda sunt per ordinem.

4. Πάντες γὰρ ἢ εὐγενεῖς εἰσιν, ἢ ἀπελεύθεροι, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον δυνηθῶσιν ἕκαστα (διασαφηθῆναι), βέλτιον δοκεῖ ἄρξασθαι ἀπὸ ἀπελευθέρων ἀναφέρειν, καὶ πρῶτον περὶ

III. 2. FP 3, 102, 8–27. || **3.** FP 3, 102, 28–40. || **4.** FP 3, 102, 43–103, 26.

2360 *post* πολιτικοῦ *lac. posui* || **2364** παριληmπται *L* || **2366** τω δικαιω *L* || **2367** *post* civilis *lac. posui* | quia *Lachm.* : qui *L Boeck.* | constat *Lachm.* : -ant *L Boeck.* || **2368** honorandum *scripsi* : -antur *L Boeck.* || **2369** eo *scripsi ex Gr. interpr.* : ea *L Boeck.* || **2370** responsis *scripsi* : -orum *L Boeck.* || **2371** *post* haec et *L Boeck.* : *exp. Lachm.* || **2373** ἐπεξιόντι *Boeck.* : υπε- *L* || **2374** *post* ἀναγκαῖον ἐφάνη *suppl. Boeck.* | *post* εἰδέναι περὶ αἱρέσεως τῶν ἀνθρώπων *suppl. Schill.Boeck.* | μιᾶς *Boeck.* : ενος *L* || **2377** *post* necessarium visum est *suppl. Boeck.* || **2378** *post* scire de condicione hominum *suppl. Schill.Boeck.* || **2379** singulae *L* || **2381** ευτενης *L* || **2382** διασαφηθῆναι *ex. FP*

Ῥωμαικῶν γράφειν, μὴ πλεονάκις ταὐτὰ διερμηνεύειν ἀναγκαζώμεθα. Πρῶτον οὖν ἴδωμεν πόταπόν ἐστι, ὃ λέγεται (αὐτούς, οἳ μεταξὺ φίλους παλαιοὺς ἠλευθεροῦντο), μὴ εἶναι ἐλευθέρους, ἀλλὰ τοῦ δεσπότου θελήσει εἰς ἐλευθερίαν διατρίβειν, καὶ μόνον τοῦ δουλικοῦ φόβου ἀπολύεσθαι.

4. Omnes enim vel ingenui sunt vel liberti. Sed ut magis possint singula (declarari), melius videtur incipere a libertis adferre, et primum de Latinis scribere, ne saepius eadem interpretari cogamur. Primum ergo videamus, quale est quod dicitur (eos, qui inter amicos veteres manumittebantur), non esse liberos, sed domini voluntate in libertatem morari, et tantum servitutis timore dimitti.

5. Πρότερον γὰρ μία ἐλευθερία ἦν, καὶ ἡ ἐλευθερία ἐγίνετο ἐκ προσαγωγῆς, ἢ κατὰ διαθέκην, ἢ ἐν ἀποτιμήσει, καὶ πολιτεία Ῥωμαίων συνῆτει ἠλευθερωμένοις, ἥτις προσαγορεύεται νόμιμος ἐλευθερία. Οὗτοι δέ, οἳ δεσπότου θελήσει ἐπ' ἐλευθερίαν ἦσαν, ἔμενον δοῦλοι, καὶ οἱ ἐλευθερῶντες ἐτόλμων εἰς δουλείαν πάλιν αὐτοὺς κατὰ βίαν ἄγειν. Παρεγίνετο (ὁ στρατηγός) καὶ οὐκ ἤφιεν ἐλευθερωθέντα δουλεύειν. Πάντα μέντοι καθὼς δοῦλος προσεπόριζεν ἠλευθερωκότι· ἢ εἴ τι ἐπηρώτα, <ἤ> κατὰ γραφὴν εἰλήφει, ἢ εἰ ἐξ οἵας δήποτε δίκης ἄλλης προσεκέκτητο, τοῦ δεσπότου τοῦτο ἐγίνετο, τοῦτ' ἐστὶν ἐλευθερουμένου πάντα τὰ ὑπάρχοντα πρὸς τὸν πάτρωνα διέφερεν.

5. Ante enim una libertas erat, et libertas fiebat ex vindictis, vel ex testamento, vel in censu, et administratio Romana

5. FP 3, 103, 27–104, 13.

2386 αὐτούς – ἠλευθεροῦντο *ex FP* ‖ **2390** declerari *ex FP* | videtur *Boeck.* : videri *L* ‖ **2391** *post* Latinis romanis *L* : *exp. Boeck.* ‖ **2393–4** eos – manumittebantur *ex FP* ‖ **2398** συνῆτει *Boeck.* (*cf. infra* 2525) : συναιτεῖ *Schill.* ευναγοι *L* ‖ **2400** ἔμενον *scripsi* (ειμεναν *L*) : ἔμειναν *Boeck.* | ελευθερωντε *L* ‖ **2401** ἐτόλμων *Boeck.* : -ουν *L* | ουτους *L* | παρεγίνετο *Boeck.* : -γινοντο *L* ‖ **2402** ὁ στρατηγός *ex FP* ‖ **2404** ἤ[2] *suppl. Boeck.* | εἰ[2] *exp. Boeck.* ‖ **2405** τοῦ *exp. Boeck.* ‖ **2408** vindictis *L* : -ta *Boeck. ex FP* ‖ **2409** testamentor *L* | administratio *L* : civitas *Boeck. ex FP*

competebat manumissis : quae appellatur iusta libertas. Hi tamen, qui domini voluntate in libertate erant, manebant servi, et manumissores ausi erant in servitutem denuo eos per vim perducere. Interveniebat (praetor) et non patiebatur manumissum servire. Omnia tamen quasi servus adquirebat manumissori; vel si quid stipulabatur <vel> mancupatione accipiebat, vel si ex quibuscumque causis aliis adquisierat, domini hoc fiebat, id est manumissi omnia bona ad patronum pertinebant.

6. Ἀλλὰ νῦν ἔχουσιν ἰδίαν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς φίλους ἠλευθερωμένοι, καὶ γίνονται Λατῖνοι Ἰουνιανοί, ἐπειδὴ νόμος Ἰούνιος, ὃς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἔδωκεν, ἐξίσωσεν αὐτοὺς Λατίνοις κολωναρίοις, οἵ, ὅτε ἦσαν πολῖται Ῥωμαίων ἀπελεύθεροι, ὄνομα ἴδιον εἰς τὴν κολωνίαν δεδώκεισαν.

6. Sed nunc habent propriam libertatem inter amicos manumissi, et fiunt Latini Iuniani, quoniam lex Iunia, quae libertatem eis dedit, exaequavit eos Latinis colonariis, qui cum essent cives Romani liberti, nomen suum in coloniam dedissent.

7. Ἐν τούτοις, οἳ μεταξὺ φίλων ἐλευθεροῦνται, θέλησις δεσπότου σκοπεῖται· νόμος γὰρ Ἰούνιος τούτους γίνεσθαι Λατίνους κελεύει, οὓς ὁ δεσπότης ἐλευθέρους εἶναι ἠθέλησεν. Τοῦτο δὴ οὕτως ἔχον, ὀφείλει προαίρεσιν ἐλευθεροῦντος ἔχειν δεσπότης, ὅθεν εἰ κατὰ βίαν ἀναγκασθείς, λόγου χάριν ὑπό τινος δήμου ἢ ἀφ' ἑνὸς ἑκάστου ἀνθρώπων, ἐλευ-

6. FP 3, 104, 14–33. || **7.** FP 3, 104, 34–105, 1.

2410 competebat *Boeck.* : -petat *L* | *post* iusta legitima *L* : *exp. Boeck.* || **2411** *post* erant fuerant *L* : *exp. Boeck.* || **2413** per ad vim *L* | interveniebat *Boeck.* : -ant *L* | praetor *ex FP* || **2415** stipulabantur L_1 (-pubantur *L*) | vel^2 *suppl. Boeck.* | mancupationi *L* || **2416** vel si *Boeck.* : velis *L* | causis *Boeck.* (calisis *L*) || **2417** fiebat *L* : faciebat *Boeck.* || **2421** ιουλιος *L* || **2422** Λατίνοις *Boeck.* : λατινους L_1 (λαπνους *L*) | κολωναριους *L* || **2425** Iuniani *Boeck.* : -liani *L* | Iunia *Boeck.* : iuliani *L* || **2426** exequabit *L* | colanariis *L* || **2429** θέλησις *Boeck.* : θελεσι *L* || **2430** ιουλιος *L* || **2433** οθενεν *L* | λογω *L*

θερώσῃ, οὐκ ἐλεύσεται ὁ δοῦλος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἐπεὶ οὐ νοεῖται ἠθεληκέναι ὁ ἀναγκασθείς.

7. In eis, qui inter amicos manumittuntur, voluntatem domini spectant; lex enim Iunia eos fieri Latinos iubet, quos dominus liberos esse voluit. Hoc tamen sic habens, debet voluntatem manumittentis habere dominus, unde si per vim coactus, verbi gratia ab aliquo populo vel a singulis hominibus, manumiserit, non perveniet servus ad libertatem, quia non intellegitur voluisse qui coactus est.

8. Ὁμοίως, ἵνα δυνηθῇ ἔχειν ὁ δοῦλος τὴν ἐλευθερίαν, τοιοῦτος εἶναι ὀφείλει, ἵνα ὁ πραίτωρ εἴτε ἀνθύπατος ἐλευθερίαν αὐτοῦ συντηρῇ, καὶ γὰρ τοῦτο νόμῳ Ἰουνίῳ ἠσφάλισται· εἰσὶν μέντοι πλείονες αἰτίαι, ἐν αἷς οὐ φυλάξει ὁ ἀνθύπατος τὴν ἐλευθερίαν, περὶ ὧν προβαίνοντες ἐπιδείξομεν.

8. Similiter, ut possit habere servus libertatem, talis esse debet, ut praetor sive proconsul libertatem eius tueatur. Nam et hoc lege Iunia tutatum est, sunt autem plures causae, in quibus non tueatur proconsul manumissionem, de quibus procedentes ostendemus.

9. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο παρατηρητέον, ἵνα ὁ ἐλευθερούμενος ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν ἐλευθεροῦντος <ᾖ>, καὶ διὰ τοῦτο εἰ τοσοῦτον ἐκ δικαίου πολιτικοῦ ᾖ ἐλευθεροῦντος, οὐκ ἔσται Λατῖνος· ἀνάγκη ἐστὶν οὖν δοῦλον οὐ μόνον ἐκ δικαίου πολιτικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν εἶναι.

8. FP 3, 105, 2–7.

2436 *post* ἀναγκασθεὶς ἐλευθερῶσαι *suppl. Boeck.* || **2437–8** voluntatem domini spectant *L Boeck.* : -tas -ni -tur *Lachm. ex FP* || **2438** iulia *L* | quos *Boeck.* : quo *L* || **2439** *post* tamen autem *L* : *exp. Boeck.* || **2441** gratiarum *L* || **2442** perveniet *Lachm.* (potuerit *L*) : veniet *Boeck. ex FP* || **2443** *post* coactus est manumittere *suppl. Boeck.* || **2445–6** *post* ἐλευθερίαν αὐτοῦ *transp. Boeck.* (*post* πραίτωρ *L*) || **2446** ιουλιω *L* || **2447** αἷς *Boeck.* : οις *L* | φυλάξει *L* : -άσσει *Boeck.* || **2449** tales *L* || **2450** sive proconsul *Boeck.* : sivero consul *L* | *post* libertatem eius *transp. Boeck.* (*post* praetor *L*) *ante* libertatem et *L* : *exp. Boeck.* || **2451** iulia *L* || **2455** ᾖ *suppl. Boeck.* | εις *L* || **2456** λατινυος *L*

9. Sed et illud observandum, uti qui manumittitur, in bonis manumittentis <sit>; et ideo si tantum ex iure Quiritium sit manumittentis, non erit Latinus; necesse est ergo servum non tantum ex iure Quiritium, sed etiam in bonis esse.

10. Κοινὸς δοῦλος εἰ ὑπὸ ἑνὸς <ἐλευθερωθείς> γένηται ἐλεύθερος, οὔτε ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔρχεται, καὶ τοῦ ἑτέρου δεσπότου ὅλος γίνεται δοῦλος, νόμου αὐξομένου. Ἀλλὰ μεταξὺ φίλων δοῦλος ἀπὸ κοινωνῶν ἐλευθερωθείς, ἑκατέρω κυριεύσουσιν, δοῦλος μενεῖ· δίκαιον γὰρ οὐ προσαύξεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ ἐλευθερίᾳ, ἐν ᾗ στρέφεται, εἰ καὶ Προκουλὸς δοκιμάσῃ προσαύξειν μετὰ κοινωνῶν, οὗ τῇ γνώμῃ χρώμεθα.

10. Communis servus <si ab uno> manumissus fit liber, neque ad libertatem pervenit, et alterius domini totus fit servus, iure crescente. Sed inter amicos servus ab uno ex sociis manumissus, utrique dominabunt, servus manebit; iustum enim non adcrescere in hac manumissione, in qua vertitur, sed quam Proculus aestimaverit adcrescere cum socio, qua sententia utimur.

11. Κυριώτατος τοῦτον τὸν δοῦλον, οὗ ἡ χρῆσις καὶ ὁ καρπὸς πρὸς ἄλλον ἀνήκει, οὐ δύναται ἐκ προσαγωγῆς ἐλευθερῶσαι ἐπισκοτούσης χρήσεως καὶ καρποῦ· καὶ εἰ ἐλευθερώσῃ τοῦτον ἐκ προσαγωγῆς, ποιήσει δοῦλον (ἄνευ δεσπότου· ἀλλὰ Λατῖνον ***).

11. Proprietarius eum servum, cuius usus et fructus ad alium pertinet, non potest ex vindicta manumittere, obstante

11. FP 3, 105, 8–19.

2459 et *Boeck.* : ut *L* || **2460** sit *suppl. Boeck.* || **2462** *post* esse manu mittentis *suppl. Lachm.* || **2463** *post* ἑνός *lac. posuit Boeck.* | ἐλευθερωθείς *suppl. ex Lat. interpr.* || **2469** δοκιμάσῃ *Boeck.* : -σαι *L* || **2471** si ab uno *suppl. Boeck. ex Gr. interpr.* || **2473** sotiis *L* || **2474** utrique dominabunt *L Boeck.* : utrius domini *Lachm.* || **2475** manumissionem *L* || **2476** quam *L Boeck.* : quamvis *Lachm.* | *post* aestimaverit probaverit *L* : *exp. Boeck.Lachm.* || **2479** ἀνήκει *Boeck.* : -κεν *L* || **2481–2** ἄνευ – Λατῖνον *ex FP* || **2483** uius *L* || **2484** vindictas *L* || **2484–5** obstante usu *Boeck.* :

usu et fructu; et si manumiserit eum ex vindicta, faciet servum (sine domino; sed Latinum ***).

12. (Ξένος ἐλευθερῶν δοῦλον) οὐ δύναται πρὸς Λατῖνον ἄγειν, ἐπεὶ ὁ νόμος Ἰούνιος, ὃς τῶν Λατίνων γένος εἰσήγαγεν, οὐκ ἀνήκει πρὸς Ἕλληνας ἐλευθεροῦντας, καθὼς καὶ Ὀκταβῆνος δοκιμάζει. Ὁ πραίτωρ οὐ μὴ ἀφήσει τὸν ἐλευθερωθέντα δουλεύειν, εἰ μὴ ἄλλως νόμῳ Ἑλλήνων χειρογραφηθῇ.

12. (Peregrinus manumittens servum) non potest ad Latinum perducere, quia lex Iunia, quae Latinorum genus introduxit, non pertinet ad peregrinos manumissores, sicut et Octavenus probat. Praetor non permittet manumissum servire, nisi alias lege peregrina caveatur.

13. (Νεώτερος) εἴκοσι ἐτῶν ἐλευθερῶσαι οὔτε ἐκ προσαγωγῆς δύναται, οὔτε διαθήκῃ· τοιγαροῦν οὐδὲ Λατῖνον ποιῆσαι δύναται· τοσοῦτον γὰρ ἐπὶ συμβουλίῳ δύναται ἐλευθερῶσαι δοῦλον ἴδιον αἰτίας δοκιμασθείσης.

13. (Minor) viginti annorum manumittere neque ex vindicta potest neque testamento; itaque nec Latinum facere potest; tantum enim apud consilium potest manumittere servum suum causa probata.

14. Οὗτος δὲ ὁ ἐλευθερούμενος εἰς φίλους, ὅσων ἂν ᾖ ἐτῶν, Λατῖνος γίνεται, καὶ μόνον αὐτῷ τοῦτο προχωρεῖ ἡ ἐλευθερία, ἵνα μεταξὺ πάλιν δυνηθῇ ἐκ προσαγωγῆς ἢ διαθήκῃ (ἐλευθερωθῆναι), καὶ πολίτης Ῥωμαίων γενέσθαι.

12. FP 3, 105, 20–39. || **13.** FP 3, 105, 40–50. || **14.** FP 3, 105, 51–106, 5.

-tis -us *L* || **2486** sine – Latinum *ex FP* || **2487** Ξένος – δοῦλον *ex FP* || **2488** ιουλιος *L* | ως *L* || **2489** ελευθερωτας *L* || **2490** οκταβιανος *L* || **2493** Peregrinus – servum *ex FP* || **2494** iulia *L* | quae *Boeck.* : qui *L* || **2495** peregrinus *L* | octavianus *L* || **2496** permittet *Boeck.* : -at *L* || **2497** alias *L* : aliter *Boeck.Lachm. ex FP* || **2498** νεώτερος *Boeck.Lachm. ex FP* (μιζω *L*) | ικοσει *L* || **2500** συμβολιω *L* || **2502** minor *Boeck.Lachm. ex FP* (maior *L*) | vidicta *L* || **2503** *post* itaque ergo *L* : *exp. Boeck.* || **2506** ὅσων ἄν *Boeck.* (οσουαν *L*) || **2507** τουτο *L* : -τῳ *Boeck.* | ἡ *Boeck.* (τη *L*) || **2509** ἐλευθερωθῆναι *Boeck. ex FP*

14. Is autem, qui manumittitur inter amicos, quotcumque est annorum, Latinus fit, et tantum ei hoc prodest manumissio, ut postea iterum possit ex vindicta vel testamento (manumitti), et civis Romanorum fieri.

15. Γυνὴ χωρὶς ἐπιτρόπου αὐθεντίας <ἐλευθερῶσαι οὐ δύναται>, ἐκτὸς εἰ μὴ δίκαιον τέκνων ἔχοι· τότε γὰρ ἐκ προσαγωγῆς χωρὶς ἐπιτρόπου δύναται ἐλευθερῶσαι. Ὅθεν εἴ γε ἡ γυνὴ ἀποῦσα ἐλεύθερον εἶναι κελεύσῃ, ἥτις δίκαιον τέκνων μὴ ἔχοι, ἐζήτηται τοῦτο, εἰ, ἐπιτρόπυ αὐτῆς αὐθεντίαν ἐπιχωροῦντος τούτῳ τῷ χρόνῳ, ὡς ἐπιστολὴ γράφεται δούλῳ ὑπὸ τῆς δεσποίνης <οὗτος ἐλεύθερος γένοιτο>· Ἰουλιανὸς ἀρνεῖται, ὑπολαμβάνει γὰρ τούτῳ τῷ χρόνῳ ὀφείλειν αὐθεντίαν παρέχεσθαι, ἐν ᾧ ἀπαρτίζεται ἡ ἐλευθερία· τότε γὰρ ἀπαρτίζεσθαι νοεῖται, ὅτε ὁ δοῦλος ἐπιγνῷ τῆς δεσποίνης τὴν θέλησιν. Ἀλλὰ Νηράτιος Πρίσκος δοκιμάζει ἐλευθερίαν δούλῳ συναιτεῖν· ἀρκεῖσθαι γάρ, ὁπότε ἡ ἐπιστολὴ γράφεται, παραλαμβάνεσθαι αὐθεντίαν ἐπιτρόπου, οὗ ἡ γνώμη καὶ διατάξει αὐκρατορικῇ ἰσχυροπεποίηται.

15. Mulier sine tutoris auctoritate <manumittere non potest>, nisi ius liberorum habeat; tunc enim ex vindicta sine tutore potest manumittere. Unde si mulier absens liberum esse iubeat, quae ius liberorum non habeat, quaesitum est hoc, an, tutoris eius auctoritatem praestantis hoc tempore, sicut epistula scribitur servo a domina, <is liber fieret>. Iulianus negat; existimat enim hoc tempore debere auctoritatem praestare, quo peragitur libertas; tunc enim peragi intellegitur, cum servus agnoscet dominae voluntatem. Sed

15. FP 3, 106, 5–52.

2510 quia *Boeck.* : qui *L* || **2512** manumitti *Boeck. ex FP* || **2514** ἐλευθερῶσαι οὐ δύναται *suppl. Boeck.* || **2516** ὅθεν εἴγε *Boeck.* (οθενεγη *L*) || **2518** εἰ *Boeck.* (η *L*) || **2519** ἐπιχωροῦντος *Boeck.* (επιχρωντος *L*) || **2520** οὗτος – γένοιτο *suppl. Boeck.* || **2523** ἐπιγνῷ *Boeck.* (-γνοι *L*) || **2524** ελεθεριαν *L* || **2527** διατάξει *Boeck.* : -ξις *L* || **2528** auctoritatem *L* | manumittere non potest *suppl. Pithoeus* || **2530** si *Boeck.* : esset *L* || **2532** tutoris *Boeck.* : -es *L* || **2532** hoc² : hunc *L* || **2533** adomnia *L* | is – fieret *suppl. Boeck.* || **2535** peragi *Boeck.* : peragis *L*

Neratius Priscus probat libertatem servo competere, sufficere enim, quando epistola scribitur, adhiberi auctoritatem tutoris, cuius sententia et constitutione imperatoria confirmata est.

16. Δοῦλον ἐν ὑποθήκῃ δεδομένον πολίτην Ῥωμαῖον ποιῆσαι ὀφειλέτης οὐ δύναται, ἐκτὸς εἰ μὴ πρὸς ἀπόδοσιν ᾖ· ἐπισκοτεῖ <γάρ> τῇ ἐλευθερίᾳ νόμος Αἴλιος Σέντιος, <ὅς> κωλύει δοῦλον πεπιστευκότων χάριν ἠλευθερωμένον πολίτην Ῥωμαῖον γενέσθαι· ἀλλὰ Λατῖνον ***.

16. Servum pignori datum civem Romanorum facere debitor non potest, nisi si forte ad reddendum sit; obstat <enim> libertati lex Aelia Sentia, <quae> prohibet servum creditorum causa manumissum civem Romanum fieri. Sed Latinum ***.

17. Καὶ ὃς ἐν ἀποτιμήσει ἐλευθεροῦται, εἰ τριάκοντα ἔτη ἔχοι, πολιτείαν Ῥωμαίων κτᾶται· ἀποτίμησις δὲ ἐπὶ Ῥώμης ἄγεσθαι εἴωθεν· ἡ ἀποτίμησις καθαρμῷ κτίζεται· ἐστὶν δὲ ὁ καθαρμὸς πενταετηρικὸς χρόνος, ᾧ Ῥώμη καθαίρεται. Ἀλλὰ ὀφείλει οὗτος ὁ δοῦλος ἐκ δικαίου πολιτικοῦ (ἐλευθεροῦντος) εἶναι, ἵνα πολίτης Ῥωμαίων γένηται. Μεγάλη μέντοι ἀμφισβήτησίς ἐστιν ἐν τοῖς ἐμπείροις, πότερον τούτῳ τῷ χρόνῳ δυνάμεις λαμ-

16 FP 3, 106, 53–107, 9. || **17.** FP 3, 107, 10–108, 4.

2539 constitutione imperatoria *Boeck.* : -tio -riae *L* || **2541** *ante* δοῦλον εἰ *L* : *exp. Boeck.* | ἐν ὑποθήκῃ *L* : εἰς -κην *Boeck.* || **2543** γάρ *suppl. Boeck.* | αλιος *L* | ὅς *suppl. Boeck.* || **2545** *post* Λατῖνον *lac. exhibet L* (*cf. etiam FP ap. Goetz CGL* 3, 107, 9) || **2546** *ante* servum si *L* : *exp. Boeck.* | pignori *L Boeck.* : -eri *Lachm. ex FP* || **2547** reddendum *scripsi* : credendum *L* solvendo *Boeck.Lachm. ex FP* solvendum || **2548** enim *suppl. Boeck.* | libertate *L* | Aelia Sentia *Boeck.* : alia sententia *L* | quae *suppl. Boeck.* || **2550** *post* Latinum *lac. exhibet L* || **2551** ος *L* : ὅστις *Boeck. ex FP* | επιτιμησι ελευθερουνται *L* || **2552** *post* κτᾶται ἀλλὰ ὀφείλει – γένηται (*cf.* 2554–6) *transp. Boeck.* | επιτιμησις *L* || **2553** ιωθεν *L* || **2555** ἐλευθεροῦντος *Boeck. ex FP* (η ελευθερια *L*) || **2556** *post* γένηται *verba* γράφεται δούλῳ – ἰσχυροπεποίηται (*cf. supra* 2519–27) *et* καὶ ὅς – κτίζεται (*cf. supra* 2551–3) *iterat L*

βάνουσιν ἅπαντα, ἐν ᾧ ἡ ἀποτίμησις, ἢ ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ καθαρμὸς κτίζεται. Εἰσὶν γὰρ οἱ ὑπολαμβάνοντες μὴ ἄλλως δυνάμεις λαμβάνειν τὰ πρασσόμενα ἐν τῇ ἀποτιμήσει, ἐὰν μὴ αὕτη ἡμέρα ἀκολουθήσῃ, ὅτε ὁ καθαρμὸς κτίζεται· ὑπολαμβάνουσιν γὰρ ἀποτίμησιν καταβαίνειν ἐπὶ τὴν ἡμέραν τοῦ καθαρμοῦ, οὐχὶ τὸν καθαρμὸν κατατρέχειν ἐπὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἀποτιμήσεως. Ὃ διὰ τοῦτο ἐζήτηται, ἐπειδὴ πάντα, <ἅ> τῇ ἀποτιμήσει πράσσονται, τῷ καθαρμῷ ἰσχυροποιοῦνται. Ἀλλὰ ἐν τῇ πόλει Ῥωμαίων μόνον ἀποτίμησιν ἄγεσθαι δεδήλωται· ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μᾶλλον ἀπογραφαῖς χρῶνται.
Καθὼς δὲ ὑπεσχόμην, τὰ ὅμοια λογάρια ἀποδώσω.

17. Et qui in censum manumittitur, si triginta annos habeat, administrationem Romanorum possidet; – census autem in Roma agi solet; vel census lustro conditur, est autem lustrum quinquiennale tempus, quo Roma purgatur –; sed debet hic servus ex iure Quiritium (manumittentis) esse, ut civis Romanus fiat. Magna autem dissensio est inter peritos, utrum hoc tempore vires accipiunt omnia, in quo census, aut in eo tempore, in quo lustrum conditur. Sunt enim qui existimant non alias vires accipere quae aguntur in censu, nisi haec dies sequatur, qua lustrum conditur; existimant enim censum descendere ad diem lustri, non lustrum decurrere ad diem census. Quod ideo quaesitum est, quoniam omnia, <quae> in censum aguntur, lustro confirmantur. Sed

2558 *post* ἀποτίμησις ἄγεται *suppl. Boeck.* || **2562** αποτιμης *L* || **2563** ο καθαρμος *L* || **2563–4** τη επιτιμησι *L* || **2564** ἅ *suppl.* || **2565** *ante* ἰσχυροποιοῦνται Θ *litteram exhibet L* || **2566** αποτιμησις *L* || **2567** επαρχιοσις *L* || **2569** manumittuntur *L* || **2570** administrationem *L* : civitatem *Boeck. ex FP* | *post* possidet sed debet – fiat (*cf. infra* 2572–4) *transp. Boeck.* || **2572** quinquiennales *L* | qui *L* || **2573** quiriatium *L* | manumittentis *Boeck. ex FP* (manumissio *L*) || **2574** cives *L* | fiet *L* | *post* fiat *verba* scribitur servo – confirmata est (*cf. supra* 2533–40) *et* et qui – conditur (*cf. supra* 2569–71) *iterat L* || **2575** *post* census agitur *suppl. Boeck.* || **2578** quo *L* || **2581** quae *suppl. Boeck.Lachm.*

in urbem Romanorum tantum censum agi notum est; in provincia autem magis professiones utuntur.
Sicut autem promisi, similia verba reddam.

IV. <Ὑγίνου γενεαλογία>.

Μαξίμῳ καὶ Ἄπρῳ ὑπάτοις πρὸ γ' ἰδῶν Σεπτεμβρίων Ὑγίνου γενεαλογίαν πᾶσιν γνωστὴν μετέγραψα, ἐν ᾗ ἔσονται πλείονες ἱστορίαι διερμηνευμέναι ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ. Θεῶν γὰρ καὶ θεάων ὀνόματα ἐν δευτέρῳ ἐξεπλέξαμεν, ἀλλὰ ἐπὶ τούτῳ ἔσονται τούτων ἐξηγήσεις, εἰ καὶ μὴ πᾶσαι, τούτων μέντοιγε, ὧν ἐν τοσούτῳ δύναμαι. Ζωγραφία τοιγαροῦν τούτου τοῦ κόπου πολλοῖς τόποις δίδωσιν μαρτυρίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ γραμματικοὶ τέχνης ταύτης οὐ μόνον ἐπαινοῦσιν τὴν εὐφυίαν, ἀλλὰ καὶ χρῶνται. Μῦθοι μέν<τοι> τῶν ὀρχηστῶν ἔνθεν λαμβάνουσιν ἔπαινον καὶ μαρτυροποιοῦνται ἐν τῇ ὀρχήσει ἀληθινὰ τὰ γεγραμμένα. Ἵνα δὲ εὐκόλως εὕρῃς, ἑνὸς ἑκάστου ἐξήγησιν <ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἀναγνώσεις>, πρῶτον οὖν πάντων Μουσῶν ἐννέα ὀνόματα καὶ τέχνας καὶ τέκνα καὶ οἷς ἐμίγησαν, καὶ θεῶν ιβ' ὀνόματα, καὶ ἑπτὰ ζῳδίων, καὶ ἀστέρων δεκαδύο. Περὶ Προμηθέως, περὶ Ἀφροδίτης <καὶ Ἄρεως>, περὶ Ἀθηνᾶς καὶ Ποσειδῶνος, περὶ Ἀκταίονος, περὶ Δαιδάλου, περὶ Ἀπόλλωνος καὶ Κασσάνδρας, περὶ Ταντάλου, περὶ Φιλύρας, περὶ Ὀδυσσέως, περὶ ἀνθρωποπλασίας, περὶ κατακλυσμοῦ, περὶ Πενθέως, περὶ Δρακόντων, περὶ Διὸς καὶ Ἥρας, περὶ Ἰξίονος, περὶ Μηδείας, περὶ Αἰόλου, περὶ Μελανίππης, περὶ Λήδας, περὶ Ἀλκυόνος,

IV. Quod ad capitulorum indicem spectat, cf. Hyg. *fab*, 144; 148; 164; 180–1; 39–40; 92; 82; 138; 125; 220; 152–3; 184; 6; 75; 62; 22–27; 238; 186; 65; 94; 139; 165; 107; 145; 274.

2582 agei *L* ‖ **2583** provintia *L* | professiones *L* : -nibus *Boeck.Lachm. ex FP* ‖ **2584** sicut *Boeck.* (siquit *L*) ‖ **2586** *Cf. infra* 2587–8 ‖ **2588** μετεγραφυα *L* ‖ **2595** μέντοι *Rose* : μεν *L Boeck.* ‖ **2598** *post* ἐξήγησιν *lac. posuit Boeck.* | ἐκ – ἀναγνώσεις *suppl. ex Lat. interpr.* ‖ **2602** καὶ Ἄρεως *suppl. Boeck.Rose ex Lat. interpr.* | ακτεωνος *L* ‖ **2606** μεδιης *L*

περὶ Ἀγχίσου, περὶ Διὸς ἐκτροφῆς, περὶ Μαρσύου, περὶ Μινωταύρου, περὶ Διός ***, περὶ ὅπλων κρίσεως, περὶ Ἄργου, περὶ τεχνῶν εὑρέσεως.

IV. <Hygini genealogia>.

Maximo et Apro consulibus tertio Id. Septembres Hygini genealogiam omnibus notam descripsi, in qua erunt plures historiae interpretatae in hoc libro. Deorum enim et dearum nomina in secundo explicuimus, sed in hoc erunt eorum enarrationes, licet non omnes, eorum tamen, quorum interim possum. Picturae igitur huius laboris multis locis dant testimonium, nam et grammatici artis eius non solum laudant ingenium, sed et utuntur. Fabulae quoque pantomimorum inde accipiunt laudem et testantur in saltatione vera esse quae scripta sunt. Ut vero facilius invenias, <uniuscuiusque enarrationem> ex subiectis recognosces, primum ergo omnium Musarum novem nomina et artes et filios, et cum quibus concubuerint, et deorum duodecim nomina, et septem zodi<aci>, et signorum duodecim. De Prometheo, de Venere et Marte, de Minerva et Neptuno, de Actaeone, de Daedalo, de Apolline et Cassandra, de Tantalo, de Philyra, de Ulixe, de hominum factura, de cataclysmo, de Pentheo, de Draconibus, de Iove et Iunone, de Ixione, de Medea, de Aeolo, de Melanippe, de Leda, de Alcyone, de Anchise, de Iovis nutritu, de Marsya, de Minotauro, de Iove ***, de armorum iudicio, de Argo, de artium inventione.

2608 Μαρσύου *L Boeck.* : -σύα *Rose* || **2609** *post* Διός *lac. posuit Rose* || **2611** *Cf. infra* 2612–3 || **2612** september ygini *L* || **2614** istoriae interpretate *L* || **2617** pigturae *L* || **2619** pantomirorum *L* || **2620** salutatione *L* || **2621** vero *Boeck.* : -ra *L* | *post* invenias *lac. posuit Boeck.* || **2621–2** uniuscuiusque enarrationem *suppl. ex Gr. interpr.* || **2622** exubiectis *L* || **2625** zodiaci *Boeck.* (zodis *L*) || **2627** filura *L* || **2629** iuuone *L* | media *L* || **2630** aeole *L* | malanippe *L* | alcone *L* || **2631** marsua *L* | *post* Iove *lac. posui*

1. Νῦν ἄρξομαι ἀπὸ Μουσῶν γράφειν· Κλειὼ κιθάραν· μετὰ Πιέρου, ἐγεννήθη Ὑμέναιος. Εὐτέρπη τραγῳδίαν· μετὰ Στρυμόνος, ἐγεννήθη Παιάν. Θάλεια κωμῳδίαν *** Μελπομένη ψαλμόν· μετ' Ἀχελῴου, ἐγεννήθησαν Σειρῆνες. Τερψιχόρη αὐλούς· μετὰ Ποσειδῶνος, ἐγεννήθη Εὔμολπος. Ἐρατὼ κιθάραν· μετὰ Ἀκταίονος, ἐγεννήθη Θάμυρις. Πολυμνία λύραν· μετὰ Ἡρακλέους, ἐγεννήθη Τριπτόλεμος. Οὐρανία ἀστρολογίαν· μετὰ Ἀπόλλωνος, ἐγεννήθη Λίνος. Καλλιόπη ποίησιν· μετὰ Οἰάγρου, ἐγεννήθη Ὀρφεύς.

1. Nunc incipiam a Musis scribere : Clio cytharam; cum Piero, natus Hymenaeus. Euterpe tragoediam; cum Strymone, natus Paean. Thalia comoediam *** Melpomene psalterium; cum Acheloo, natae sunt Sirenae. Terpsichore tibiam; cum Neptuno, natus Eumolpus. Erato cytharam; cum Actaeone, natus Thamyris. Polyhymnia lyram; cum Hercule, natus Triptolemus. Urania siderum rationem; cum Apolline, natus Linus. Calliope poesin; cum Oeagro, natus Orpheus.

2. Θεῶν ὀνόματα ιβ'· Ἥρα, Ἑστία, Ποσειδῶν, Ἄρης, Δημήτρα, Ἀφροδίτη, Ἀθηνᾶ, Ἄρτεμις, Λητώ, Ἑρμῆς, Ἀπόλλων, Ζεύς.

2. Deorum nomina duodecim: Iuno, Vesta, Neptunus, Mars, Ceres, Venus, Minerva, Diana, Latona, Mercurius, Apollo, Zeus.

3. Ἑπτὰ ζῳδίων ἡμέραι· Ἡλίου α', Σελήνης β', Ἄρεως γ', Ἑρμοῦ δ', Διὸς ε', Ἀφροδίτης ς', Κρόνου ζ'.

1. Rosch. *Lex.* 2, 3293 sqq.; Rose *Handbuch d. Gr. Myth.*, p. 180. Melpomene psalterium : cf. Mart.Cap. 9, 888, 7 nec dulcis temptat psallere Melpomene.

2633 ἄρξομαι *Rose* : -ωμαι *L Boeck.* || **2634** Πιέρου *L Boeck.* : -ρίου *Rose* | μεγα *L* || **2635** *post* κωμῳδίαν *lac. posui* || **2636** αχελωυ *L* || **2639** ηρακλεως *L* || **2642** pierio *L* || **2643** ymeneus *L* | stroemone *L* || **2644** thali L_1 (tali *L*) | *post* comoediam *lac. posui* | psalterium *scripsi* (psalmosaltrum *L*) : psalmos *Boeck.* || **2645** achelon *L* | tibia *L* || **2647** polumnia *L* | treptolemus *L* || **2649** yagro *L* || **2654** ceris *L* | iatona *L* || **2657** *post* Ἀφροδίτης Κρόνου *transp. Rose* (*ante* Ἡλίου *L Boeck.*)

3. Septem zodi<aci> dies: Solis, Lunae, Martis, Mercurii, Iovis, Veneris, Saturni.

4. Ζῳδίων ιβ' ὀνόματα μετὰ ἐξηγήσεως. Κριός, ὅτι πηγὴν εὗρεν ὁδοιποροῦντι Διονύσῳ. Ταῦρος ὑπὸ Ποσειδῶνος τῷ Διὶ συνεχωρήθη, ὅτι διάνοιαν ἀνθρωπίνην ἔσχεν. Δίδιμοι Ἡρακλέους καὶ Θησέως, ἐπειδὴ ὁμοιοτρόποις ἀθλήμασιν ἐγένοντο. Καρκῖνος, ὅτι μεθ' Ἡρακλέους ὕδραν ἔσφαξεν. Λέων ὁ Νεμαῖος· γνώμῃ Ἥρας ἐγεννήθη, ὃν ἔσφαξεν Ἡρακλῆς. Πάρθενος Ἠριγόνη, ἥτις σφαγέντος τοῦ πατρὸς ἑαυτὴν ἀνεῖλεν. Ζυγός· κελεύσει Ἀρτέμιδος Ὠρίωνα ἔσφαξεν, ὃν ὁ Ζεὺς ἠθέλησεν ἀναγεννᾶσθαι. Τοξότης· οὗτος μετὰ τῶν Μουσῶν ἀνετράφη, ἐλέγετο δὲ Κρότων· οὗτος ἐγένετο εὐφυής. Αἰγοκέρως, ὅτι Τυφῶνα ἔσφαξεν. Ὑδροχόος· οὗτος πάσας τέχνας ᾔδει καὶ ἀνθρώπους ἐδίδαξεν. Ἰχθύες· οὗτοι ᾠὸν μέγα ἐκ τῆς θαλάσσης προήνεγκαν, ὅθεν ἐξῆλθεν ἡ Συρία θεός, ἥτις ἐμήνυσεν ἀνθρώποις ὅσα καλὰ ἦν.

4. Signorum duodecim nomina cum ratione. Aries, quod fontem invenerit iter facienti Libero. Taurus <a> Neptuno Iovi concessus est, quod sensum hominum habuit. Gemini Herculis et Thesei, quoniam similibus athlis fuerunt. Cancer, quod cum Hercule ydram occidit. Leo Nemaeus : consilio Iunonis natus est, quem occidit Hercules. Virgo Erigona, quae occiso patre se peremit. Libra : iusso Dianae Orionem occidit, quem Iuppiter voluit renasci. Sagittarius : hic cum Musis nutritus

4. Κριός : Hyg. *fab.* 133 R. Ταῦρος : Rosch. *Lex.* 5, 150; Ps. Erat. 14. Δίδιμοι : Schol. ad Germ. Arat. p. 69, 13 Breysig. Πάρθενος : Hyg. *fab.* 130, 5 R. Ζυγός : de hoc signo, quod hic in duo dividitur, cf. Rose *Hygini fabulae* p. 175, n. 7. Αἰγοκέρως : Hyg. *fab.* 196 R. Ἰχθύες : Hyg. *fab.* 197 R.

2658 Septem zodiaci *Boeck.* : -te zodi *L* | mercuris *L* || **2659** *post* Veneris Saturni *transp.* (*ante* Solis *L Boeck.*) || **2660** πηγνη *L* || **2661** ποσιλωνος *L* || **2661–2** δι ισνεχωρηθη *L* || **2662** Ἡρακλέους *Rose* (*sic infra*) : -έως *L Boeck.* || **2664** νομαιος *L* || **2665** ἐγεννήθη *Rose ex Lat. interpr.* : Ἡρακλῆς *L Boeck.* || **2669** αιγοκθρως L_1 (-ος *L*) || **2671** εδιδαχεν *L* || **2675** tauros *L* | a *suppl. Boeck. ex Gr. interpr.* || **2676** herculi || **2679** herculis | quae *Boeck.* : qui *L*

est, vocabatur autem Croton; hic fuit ingeniosus. Capricornus, quod Typhonem occidit. Aquarius : omnes artes sciebat et homines docuit. Pisces : hi ovum magnum ex mare protulerunt, unde exivit Syria dea, quae demonstravit hominibus, quae bona essent.

5. Περὶ Προμηθέως.

Προμηθεὺς πῦρ κλέψας ἀπ᾽ οὐρανοῦ, κρύψας εἰς νάρθηκα κατήνεγκεν ἀνθρώποις καὶ ἐμήνυσεν αὐτοῖς τηρεῖν εἰς τὴν κονίαν· δι᾽ ἣν αἰτίαν Διὸς κελεύσαντος κατεδέθη ὑπὸ Ἑρμοῦ ἐν ὄρει Καυκάσῳ, καὶ ὑπεβλήθη αὐτῷ ἀετός, ὃς τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ δι᾽ ἡμέρας ἐδαπάνα, νυκτὸς δὲ πάλιν ἀνεγεννῶντο. Τοῦτον οὖν τὸν ἀετόν ***

5. De Prometheo.

Prometheus ignem furatus de caelo, abscondens in ferula detulit hominibus et demonstravit eis servare in cinere, propter quam causam Iovis iusso obligatus est ab Mercurio in monte Caucaso et summissa est ei aquila, quae viscera eius per dies consumebat, per noctem autem iterum renascebantur. Hanc ergo aquilam ***

11. <Περὶ Ταντάλου>

*** <καί> τὰ κάλλιστα τῆς ὀπώρας, ὅπως βλέπῃ καὶ μὴ θιγγάνῃ.

11. <De Tantalo>

*** et optima pomorum, ut videret et non tangeret.

5. Hyg. *fab.* 144 R. ‖ **11.** Hyg. *fab.* 82 R.

2682 vocabatur *Boeck.* (divoceba- *L*) ‖ **2684** hic *L* | oum *L* ‖ **2687** *Tit. Gr. L Boeck.* : *om. Rose* ‖ **2689** κατηνεγκεν L_1 (-νεσκεν *L*) | ἀνθρώποις *Boeck.Rose* (αναρπωις *L*) | αυτους *L* ‖ **2691** ετος *L* ‖ **2692** σπλαχνα *L* ‖ **2693** *post* ἀετόν – aquilam (*cf. infra* 2700) *lac. exhibet L, qua quinque fabulae maiorque illius pars, quae De Tantalo inscribitur, interciderunt* ‖ **2695** prometheos *L* ‖ **2697** causam *Boeck.* : caveam *L* | abligatus *L* ‖ **2699** inper dies *L* ‖ **2701** Περὶ Ταντάλου *suppl. ex capitulorum indice* ‖ **2702** καί *suppl. ex Lat. interpr.* | οπορης *L* ‖ **2704** De Tantalo *suppl. ex capitulorum indice* ‖ **2705** pomarum *L*

12. Περὶ Φιλύρας.

Κρόνος Δία πανταχῇ ζητῶν μετεμορφώθη εἰς ἵππον καὶ Φιλύραν Ὠκεανοῦ θυγατέρα ἔγκυον ἐποίησεν, καὶ ἔτεκεν Χίρωνα τὸν κένταυρον, ὃς πρῶτος ἰατρικῆς ἐπιστήμης εὑρετὴς ἐγένετο. Φιλύρα δὲ αἰσχυνομένη διὰ τὴν ἀθεώρητον τοῦ τέκνου μορφὴν θεῶν ἐλέῳ εἰς ὁμώνυμον δένδρον ἠλλάγη.

12. De Philyra.

Saturnus Iovem ubique inquirens demutatus est in equum et Philyram Oceani filiam pregnantem fecit, et enixa est Chironem centaurum, qui primus medicinae artis adinventor fuit. Philyra autem confusa propter invisam filii figuram deorum misericordia in cognominatam arborem demutata est.

13. Περὶ Ὀδυσσέως.

Πῶς ἐδυνήθη Σειρῆνας παρελθεῖν. Σειρῆνες, Ἀχελῴου καὶ Μελπομένης Μούσης θυγατέρες, διὰ τὴν ἁρπαγὴν Περσεφόνης θρηνοῦσαι κατέφυγον πρὸς πέτραν Ἀπόλλωνος, κἀκεῖθεν συμβουλίᾳ θεῶν μετεμορφώθησαν εἰς ὄρνεα, κεφαλὰς μόνον ἔχουσαι <γυναικῶν>, κἀκεῖ ᾄδουσαι κατεῖχον τοὺς πλέοντας· καταλειφθεῖσ<αι οὖν> ὑπὸ Ὀδυσσέως ἔρριψαν ἑαυτὰς εἰς θάλασσαν καὶ ἀπώλοντο.

13. De Ulixe.

Quemadmodum potuit Sirenas transire. Sirenae, Acheloi et Melpomenae Musae filiae, propter raptum Proserpinae lamentantes confugerunt ad petram Apollinis et inde consilio deorum demutatae sunt in aves, capita solum habentes <mulierum>, et ibi cantantes detinebant navigantes; relictae ergo ab Ulixe proiecerunt se in mare et perierunt.

12. Hyg. *fab.* 138 R. || **13.** Hyg. *fab.* 141 R.

2707 διαν *L* || **2709** κεντουρον *L* || **2711** ἐλέῳ *Rose* (ελιαω *L*) : ἐλέει *Boeck.* || **2712** filura *L* || **2713** in equum *Boeck.* (nequum *L*) || **2714** filuram *L* | fecit *Boeck.* : faciet *L* || **2715** primos *L* | *post* artis disciplinae *L* : *exp. Boeck.* || **2717** misericordiam *L* || **2721** ουγατερες *L* || **2724** γυναικῶν *suppl. Rose* || **2725** καταλειφθεῖσαι *Boeck.Rose* (-λευφθις *L*) | οὖν *suppl. Rose ex Lat. interpr.* | εριψαν *L* || **2726** *post* ἀπώλοντο/perierunt (*cf. infra* 2733) *lac. posuit Boeck.* || **2729** proserpine *L* || **2732** mulierum *suppl.* | relicte *L*

V. <Τρωικά>.

1. <Η'>. *** Ἕλενος, ὃς πάντοτε μαντικῆς πίστιν τοῖς Τρωσὶν παρεῖχεν. Εἰδὼς οὖν Ἀπόλλωνα ἐνεστηκότα, ὅπως συμβάλωσιν μάχην, Ἀθηνᾶ γὰρ ἐποχὴν αὐτοῖς ἐδίδου ἀμφοτέροις, παροτρύνει Ἕκτορα, ἵνα τοὺς ἡγεμόνας τῶν πολεμίων τοὺς ἰσχυροτέρους προκαλήσεται· καὶ ὑπὸ κλήρου μετὰ Αἴαντος συνέστη, Τελαμῶνος υἱοῦ, εἰς μάχην. Καὶ ἐκλελυμένου ἤδη, διὰ κηρύκων τὴν μάχην ὑπερέθεντο, καὶ ἀμφότεροι ἑαυτοὺς δώροις ἐτίμησαν, καὶ ἐλάμβανεν Αἴας μὲν ἀφ' Ἕκτορος ξίφος, παρὰ δὲ Αἴαντος Ἕκτωρ ζωστῆρα. Καὶ τότε Ἰδαῖος κῆρυξ πεμφθεὶς ἀπὸ Πριάμου αἰτεῖται παρὰ Ἀγαμέμνονος, ὅπως τὰ τῶν σφαγέντων σώματα παραδῶσι ταφῇ. Βροντήσαντος δὲ τοῦ οὐρανοῦ οὐκ ἄτερ δειλίας οἱ Ἕλληνες ἐκοιμήθησαν· Ποσειδῶν γὰρ τῷ Διὶ εἰρήκει, ὅτι χωρὶς εὐχῆς οἱ Ἕλληνες τεῖχος ἤγειραν, καὶ ὁ Ζεὺς αὐτοῖς μήτι προχωρήσειν τοῦτο κατένευσεν.

V. <Belli Troiani enarratio>.

1. <VII>. *** Helenus, qui semper divinitatis fidem Troianis praestabat. Sciens ergo Apollinem instantem, ut committerent pugnam, – Minerva enim cessam<en> illis dabat utrisque –, hortatur Hectorem, ut duces hostium fortiores provocaret, et ex sorte cum Aeante constitit, Telamonis filio, ad pugnam. Et laxato iam, per praecones pugnam distulerunt, et utrique donis dignati sunt; et accipiebant Aeas quidem ab Hectore gladium, ab Aiace autem Hector balteum. Et tunc Idaeus praeco, missus a Priamo, petiit ab Agamemnone, ut occisorum corpora traderet sepulturae. Tonitrante autem caelo non sine pl<ang>ore Graeci dormierunt;

2734 Τρωικά *Valck.Boeck.* || **2737** ενοχην *L* || **2738** παροτυνι *L* || **2740** ἐκλελυμένου *L Boeck.* : -νοι *Rose* || **2746** ατερα *L* || **2748** προχωρήσειν *Boeck.* : ροχω- *L* χω- *Rose* || **2750** Belli Troiani enarratio *Valck.Boeck.* || **2751** elenus *L* || **2753** cessamen *Boeck.* (cessā *L*) || **2754** ortatu rectorem *L* || **2755** etex orte *L* | filium *L* || **2757** eas *L* || **2758** ectore *L* (*dehinc sine asp.*) | ab Aiace *Boeck.* : abice *L* || **2759** ideos *L* | agamemnonem *L* || **2761** plangore *scripsi* (plore *L*) : timore *Boeck.*

Neptunus enim Iovi dixerat, quia sine voto Graeci muros erexissent, et Iuppiter, eis non profuturo isto, annuit.

2. Θ'. Πυγμῆς συμβληθείσης, κινδυνεύοντα ὑπὸ Ἕκτορος Νέστορα μόλις Διομήδης ἁρπάσας αὐτὸν τῷ ἅρματι ἐπέθηκεν καὶ πρὸς τὰς ναῦς ἀπήνεγκεν. Τεῦκρον δὲ πολλοὺς ἀναιροῦντα τῶν Τρώων Ἀγαμέμνων ἐπῄνεσεν, ὃν μεταξὺ Ἕκτωρ μεγάλῳ πέτρῳ ἠφάνισεν· καὶ Ζεὺς τότε Ἥραν καὶ Ἀθηνᾶν ἀπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Ἑλλήνων ἀπονεῦσαι ἐκέλευσεν, καὶ οὕτως νίκη τῶν Τρώων ἐγενετο.

2. <VIII>. Pugna autem commissa pereclitantem ab Hectore Nestorem vix Diomedes rapuit, eum curro inposuit et ad naves perduxit. Teucrum autem multos occidentem Troianorum Agamemnon laudavit, quem postea Hector magno saxo exterminavit. Et Iuppiter tunc Iunonem et Minervam ab exercitu Graecorum disce<de>re iussit, et sic victoria Troianorum fuit.

3. Ι'. „Ὅτε ἔβλεπεν Ἀγαμέμνων ἐν τῇ νίκῃ τὸν Ἕκτορα ἐπανώτερον εἶναι, ἔπειθεν φυγεῖν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ Διομήδης, ὡς εἶδεν τοῦτο γινόμενον, ἐφοβέρισεν αὐτούς, ὡς φεύγοντας κατασκάψαι, κατέγνω δὲ καὶ Νέστορος τῆς συμβουλίας ταύτης. Συνεκάλεσεν οὖν τοὺς Ἕλληνας πρὸς τὸ συνθεῖναι αὐτῶν τὰς ψυχάς· καὶ τότε Νέστωρ πείθει Ἀγαμέμνονα, ὅπως πέμψῃ πρέσβεις πρὸς Ἀχιλλέα, Φοίνικα καὶ Αἴαντα καὶ Ὀδυσσέα, ἵνα ὀργιζόμενον αὐτὸν ἐξιλάσονται. Ἄπρακτοι δὲ ἐπανελθόντες ἐλυποῦντο, οὓς Διομήδης τῇ ἑαυτοῦ φωνῇ παρεμυθήσατο.

3. <IX>. Cum videret Agamemnon in victoria Hectorem superiorem esse, suadebat fugere Graecos, sed Diomedes,

2762–3 muros erexissent *L* : muro se texissent Boeck. || **2763** profuture isto *L* : -a -a *Boeck.* || **2764** συμβληθισεν *L* || **2768** πετρωνφανισεν *L* || **2771** ectorem *L* || **2772** nestore *L* || **2774** laudabit *L* | magnus saxos *L* || **2775** exterminavit *Boeck.* : ter- *L* || **2776** discedere *Boeck.* : discere *L* || **2780** γινόμενον *L Rose* : γε- *Boeck.* || **2781** κατέγνω *Rose* (-κνω *L*) : καταγνόντος *Boeck.* || **2784** ειαντα *L* || **2785** ἐξιλάσονται *Rose* (εξε- *L*) : -σωνται *Boeck.*

ut vidit hoc fieri, pavoravit eos, ut fugientes interficeret; vitium autem et Nestori <dixit> consilio huius. Convocavit ergo Graecos ad componendas eorum animas, et tunc Nestor suadet Agamemnonem, ut mitteret legatos ad Achillen, Phoenicem et Aeantem et Ulixem, ut indignantem eum placarent. Revertentes ergo sine effectu contristati sunt, quos Diomedes sua voce consolatus est.

4. Κ'. Μεταξὺ δὲ Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαος ἐξυπνίζουσι Νέστορα καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν Ἑλλήνων· καὶ Νέστωρ ἐπιτυγχάνει γὰρ Ὀδυσσέως, ὅπως ἀπέλθῃ μετὰ Διομήδους τῶν Τρώων κατάσκοπος, οἷς ὑπαντήσας Δόλων σφάζεται ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ Ῥῆσον τὸν Θρᾳκῶν βασιλέα ἀνεῖλαν, καὶ εὐθέως κελεύσει Ἀθηνᾶς πρὶν διαφαύσῃ πρὸς τὰς ναῦς ἐπανῆλθον.

4. <X>. Postea autem Agamemnon et Menelaus excitant Nestorem et ceteros Graecorum, et Nestor impetrat ad Ulixem, ut iret cum Diomedem Troianorum speculator, quibus oblatus Dolo occiditur ab eis, sed et Rhesum Thracorum regem interfecerunt, et continuo iussu Minervae, antequam luceret, ad naves redierunt.

5. Λ'. Συμβληθείσης μάχης Ἕκτωρ Διὸς κελεύσει ἔφυγεν πρὸς Ἀγαμέμνονα, καὶ Κόων Ἀντήνορος Ἀγαμέμνονος τὴν χεῖρα ἔτρωσεν καὶ μεταξὺ ἐσφάγη ὑπ' αὐτοῦ, καὶ Διομήδης ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τόξῳ τὸν δεξιὸν πόδα τιτρώσ<κεται>, ἀλλὰ καὶ Ὀδυσσεὺς ἐτρώθη ὑπὸ Σώκου, καὶ Μαχάων ὑπὸ Πάριδος τὸν δεξιὸν ὦμον, ὃν Νέστωρ τῷ ἰδίῳ ἅρματι ἐπιθεὶς

2790 pavoravit eos *cum Boeck. dubitanter dixerim* (pavor abitus *L*) | vitium *scripsi* (bicium *L*) : conviciante *Boeck.* || **2791** dixit *suppl.* (*cf. Goetz CGL* 2, 210, 17 : vitium furi dico / καταγιγνώσκω τοῦ κλεπτοῦ) || **2793** legatos *Boeck.* : ligato *L* || **2796** consolatus est *Boeck. ex Gr. interpr.* : -ti sunt *L* || **2799** γὰρ Ὀδυσσέως *Rose* (γαρ οδυσσηνος *L*) : παρ' Ὀδυσσ- *Boeck.* || αρελθη *L* || **2801** ρεσσον *L* | θριακων *L* | ἀνεῖλαν *L Rose* : -ον *Boeck.* || **2803** επανελθεν *L* || **2804** excitantem *L* || **2805** impetrat *Boeck. ex Gr. interpr.* : -perat *L* | ad *L* : ab *Boeck.* || **2807** ressum epacorum *L* || **2808** iussum *L* || **2810** οφυγην *L* || **2811** πρός *L Rose* : *exp. Boeck.* || **2812** εχερα *L* || **2813** τιτρώσκεται *Boeck.Rose* (τιτρως *L*)

πρὸς τὰς ναῦς ἤγαγεν· καὶ Εὐρύπυλον κατὰ τοῦ ὤμου Ἀλέξανδρος ἐτόξευσεν. Ἀχιλλεὺς δὲ ἔπεμψεν Πάτροκλον πρὸς Νέστορα, ὅπως Εὐρύπυλον πέμψῃ πρὸς αὐτὸν θεραπευθησόμενον, καὶ πεμφθέντα ἐν τάχει ἐθεράπευσεν.

5. <XI>. Commissa pugna Hector Iovis iusso fugit ad Agamemnonem, et Coon Antenoris Agamemnonis manum vulneravit et postea occisus est ab eo, et Diomedes ab Alexandro de sagitta dextrum pedem vulneratur, sed <et> Ulixes vulneratus est a Soco, et Machao a Paride dextrum umerum, quem Nestor suo curru impositum ad naves attulit. Et Eurypylum in umero Alexander sagittavit. Achilles autem misit Patroclum ad Nestorem, uti Eurypylum mitteret ad eum curandum, et missum continuo curavit.

6. <M'>. Ἕκτωρ ἐν πᾶσι πολέμοις συμβουλίᾳ χρησάμενος Πολυδάμαντος πάντοτε, οὗ τὰς γνώμας Ἄσιος Ὑρτάκου υἱὸς ἐξουθενεῖ, ὃν Ἰδομενεὺς τῷ ἅρματι αὐτοῦ ὑπέστρωσεν. Σαρπήδων δὲ τὰ τείχη τῶν Ἑλλήνων κατέστρεψεν καὶ πάροδον ἐπὶ τὰ πλοῖα τοῖς Τρωσὶν ἐποίησεν, ᾧ συνακολουθήσας Ἕκτωρ ὠργισμένος μετὰ τοῦ ἰδίου στρατοῦ φεύγοντας τοὺς πολεμίους πυρὶ κατέφλεξεν.

6. <XII>. Hector in omnibus proeliis consilio usus Polydamantis semper, cuius consilia Asius Hyrtaci filius spernebat, quem Idomeneus curru eius prostravit. Sarpedon autem muros Graecorum subvertit et transitum ad naves Troianis fecit, quem consecutus est Hector iratus cum suo exercitu, fugientes hostes igni succendit.

7. <N'>. Ποσειδῶν ὁρῶν τοὺς Ἕλληνας ἐν ἐλπίσι κειμένους, μὴ εἰδότος τοῦ Διὸς νουθετεῖ ἀντεστηκέναι· καὶ τότε Ἰδομενεὺς θαυμαστῇ τινι ἰσχύι Ὀθρυονέα συγγενῆ Ἀγχίσου,

2816 ηγαγην *L* || **2817** νεμψη *L* || **2818** -θησόμενον *L Boeck.* : πευσόμενον *Rose* || **2820** ad *L* : *exp. Boeck.* || **2821** Coon *Boeck.* (coum cum *L*) | manu *L* || **2823** et *suppl. Boeck. ex Gr. interpr.* || **2824** socu *L* || **2827** mitteret *Boeck.* : -re *L* || **2829** πολεμους *L* || **2830** συρτακου *L* || **2834** πολεμους *L* || **2837** syrtaci *L* || **2842** ἐλπίσι *L Rose* : ἀέλπτῳ *Boeck.* || **2843** ἀντεστηκέναι *scripsi* (αντειστηκειν *L*) : ἀντιστήκειν *Rose* ἀντεισήκειν *Boeck.* || **2844** ισλυει *L*

ὅς Κασσάνδραν τὴν Πριάμου γαμεῖν ἤλπικεν *** προέστρωσεν οὖν αὐτὸν Ἰδομενεύς. Ἀλλ' Ἕλληνες μέντοι ἠδύναντο ἐπανώτεροι βλέπεσθαι. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Ἕκτωρ Ἀλεξάνδρῳ καὶ Πολυδάμαντι πεπυκτεύκει, Ἕκτωρ δὲ καὶ Αἴας ἑαυτοὺς κακὰ λοιδορήσαντες ἀπεχώρησαν.

7. <XIII>. Neptunus videns Graecos in disperato positos, nesciente Iove, monet resistere, et tunc Idomeneus mirabili cum virtute Othryoneum genere Anchisis, qui Cassandram Priami nubere speraverat *** prostravit ergo illum Idomeneus. Sed Graeci quidem potuerunt superiores videri. In eadem die Hector Alexandro et Polydamanti pugnaverat. Hector autem et Aeas multa se mala dicentes discesserunt.

8. Ξ'. Νέστωρ ἀκούσας κραυγὴν καὶ φυγὴν τῶν Ἑλλήνων προέρχεται καὶ εὑρίσκει Διομήδην εἰς τὸν πόλεμον πυκτεύοντα· Ποσειδῶν δὲ καὶ Ἥρα εἰς βοήθειαν τοῖς Ἕλλησιν παρεστήκεισαν· τῷ γὰρ Ὕπνῳ Ἥρα μίαν νύμφην δοῦναι εἰς συνουσίαν ὑπέσχετο Πασιθέην, ἵνα τὸν Δία εἰς ὕπνον τρέψῃ ἀπὸ τοῦ πολέμου· καὶ τότε Αἴας μόνος τοὺς Τρῶας ἐφυγάδευσεν.

8. <XIV>. Nestor audiens clamorem et fugam Graecorum procedit et invenit Diomeden in proelio di<mi>cantem. Neptunus autem et Iuno in adiutorium Graecis astabant. Somno enim Iuno unam nympham dare in coitum repromiserat Pasithean, ut Iovem in somnum mitteret a pugna. Et tunc Aeas solus Troianos fugavit.

9. Ο'. Ὅτε ἑώρακεν Ζεὺς λιποψυχοῦντα Ἕκτορα διὰ τὴν ὁρμὴν τοῦ λίθου, ὃν αὐτῷ ἐν τῇ συμβολῇ Αἴας ἐνσεσείκει,

2845 τὴν *L Boeck.* : *om. Rose* | *post* ἤλπικεν *lac. posui* || **2845–6** προέστρωσεν νῦν *Boeck.* (προεστωσενουνα *L cruce signavit Rose*) || **2847** αλεχανδρω *L* || **2852** cum *Boeck.* : cuius *L* || **2853** *post* speraverat *lac. posui* | prostravit *Boeck.* : probavit *L* || **2855** pugnaverat *scripsi ex Lat. interpr.* : pugnasse *L Boeck.* || **2860** μιναν *L* || **2861** διαν *L* || **2865** procidit *L* | dimicantem *Boeck.* : dican- *L* || **2866** astabant *Boeck.* : ista- *L* || **2867** nymfisam *L* | coetum *L* || **2868** ut *Boeck. ex Gr. interpr.* : et *L* || **2869** solui troianus *L* || **2870** λιπο- *L* : λειπο- *Boeck.* λιπψυ- *Rose* || **2871** ὅν *Boeck.* (εν *L*)

ὀργισθεὶς οὖν τῇ Ἥρᾳ ὠνείδισεν, διότι ὑπ' αὐτῆς ἐπλανήθη, ὅπως Ἥκτωρ σφαγῇ. Ἐκείνη δὲ εἶπεν Ποσειδῶνα μὴ κεκελευσμένον βοηθὸν γεγονέναι τοῖς Ἕλλησιν, καὶ τότε ὁ Ζεὺς πέμπει τὴν Ἶριν πρὸς Ποσειδῶνα, ἵνα ἀπονεύσῃ ἀπὸ τοῦ πολέμου, καὶ Ποσειδῶν ἀπένευσεν καὶ Ζεὺς Ἀπόλλωνα πέμπει βοηθὸν Ἥκτορι· καὶ Πάτροκλος ἀφεὶς Εὐρύπυλον ἦλθεν πρὸς τὸν Ἀχιλλέα καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὴν Ἕκτορος καὶ Αἴαντος μάχην. Τότε οὖν προεχώρησεν Ἕκτορι ἐν τῇ νίκῃ, ὅτι ἡ Πρωτεσιλάου ναῦς ἐνεπρήσθη, ἀλλὰ Αἴας δώδεκα στρατιώτας τοὺς ἰσχυροτέρους τῶν Τρώων ἀπέκτεινεν.

9. <XV>. Cum vidisset Iuppiter deficientem animo Hectorem ob ictum lapidis, quem ei in pugna Aeas <pe>pulerat, iratus ergo Iunonem improperavit, quod ab ea seductus esset, ut Hector occideretur. Illa ergo dixit Neptunum non iussum adiutorem fuisse Graecis, et tunc Iuppiter mittit Irin ad Neptunum, ut discederet a pugna, et Neptunus discessit et Iovis Apollinem mittit adiutorem Hectori; et Patroclus remisso Eurypylo venit ad Achillem et enarrat ei Hectoris et Aeantis pugnam. Tunc ergo processit Hectori in victoriam, quod Protesilai navis incensa est, sed Aeas duodecim milites fortissimos Troianorum occidit.

10. <Π'>. Πάτροκλος ὁ Μενοιτίου ἦλθεν πρὸς Ἀχιλλέα δακρύων τῶν Ἑλλήνων ὕβριν καὶ ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ τὰ ὅπλα, καὶ ἔλαβεν μετὰ τοῦ στρατοῦ. Ὁ δὲ Πάτροκλος ὁπλισθεὶς τοῖς ὅπλοις τοῦ Ἀχιλλέως καὶ φανεὶς τοῖς Τρωσὶν φόβον αὐτοῖς ἐνέβαλεν. Καὶ τότε Σαρπήδων ὑπὸ Πατρόκλου ἀναιρεῖται, οὗ τὸ πτῶμα Διὸς κελεύσαντος εἰς Λυκίαν ἀπηνέχθη. Σφάζει δὲ καὶ Κεβριόνην τὸν ἡνίοχον Ἕκτορος· μεταξὺ δὲ καὶ αὐτὸς ἀναιρεῖται ὑπὸ Ἕκτορος· πρῶτον δὲ ἐξοπλίζεται ὑπὸ Ἀπόλλωνος καὶ τραυματίζεται ὑπὸ Εὐφόρβου.

2877 εκθρι *L* || **2878** *Nescio quid Rose post* Ἀχιλλέα δακρύων *scripserit* (*cf. infra* 2893–4) || **2881** ισχυροτέρους *L Boeck.* : -ροτάτους *Rose* || **2882** deficientem *scripsi* : -te *Boeck.* || **2883** pepulerat *scripsi* : pu- *L Boeck.* || **2886** arin *L* || **2890** Hectori *Boeck.* (ector *L*) || **2894** ηγησατο *L* || **2897** αυτους *L*

10. <XVI>. Patroclus Menoetii venit ad Achillem lacrimans Graecorum iniuriam et petiit ab eo arma et accepit cum exercitu. Ergo Patroclus armatus armis Achillis et visus Troianis timorem eis inmisit. Et tunc Sarpedo a Patroclo interficitur, cuius corpus Iovis iussu Lyciae allatum est. Occidit et Cebrionem, aurigam Hectoris; postea autem et ipse interficitur ab Hectore: primum autem exarmatur ab Apolline et vulneratur ab Euforbo.

11. Ρ'. Τοῦ πτώματος κειμένου τοῦ Πατρόκλου Μενέλαος ἐσκέπαζεν, ὃν τιτρώσκει Εὔφορβος· μεταξὺ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἀναιρεῖται. Ἕκτωρ δὲ Ἀπόλλωνος ὀτρύνοντος εἰς ἐκδικίαν τοῦ ἐσφαγμένου εἰσπηδᾷ εἰς τὸν πόλεμον, καὶ τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ Αἴας ἐκδέχεται καὶ Μενέλαον τοῦ κινδύνου ἐρύσατο. Καὶ Ἕκτωρ τοῖς Ἀχιλλέως ὅπλοις ἠγάλλετο, ᾧ Γλαῦκος ὠνείδισεν Σαρπήδονα κείμενον· πολεμούντων δὲ περὶ τοῦ πτώματος τοῦ Πατρόκλου Αἰνείας τοὺς πρώτους τῶν Ἑλλήνων ἀπέκτεινεν, ζεύξας δ' αὐτὸν μετὰ Ἕκτορος κατέναντι Αὐτομέδοντος, ὃς ἐφύλασσεν τοὺς Ἀχιλλέως ἵππους, ἐν οἷς ἔποχος ἐγεγόνει Πάτροκλος. Αὐτομέδοντα οὖν δύο Αἴαντες διεφύλαξαν· Μενέλαος δὲ ὑπὸ Ἀθηνᾶς ὀτρυνθεὶς ἀνδρείως ἀντεστάθη. Μεταξὺ οὖν βροντήσαντος τοῦ οὐρανοῦ πείθει Τελαμὼν Αἴαντα ἀναχωρῆσαι, Μενέλαος δὲ πέμπει πρὸς Ἀχιλλέα Ἀντίλοχον <ἀπαγγελοῦν>τα τοῦ Πατρόκλου θάνατον.

11. <XVII>. Corpore iacente Patrocli, Menelaus tegebat, quem vulnerat Euforbus; postea autem ab eo interficitur. Hector autem, Apolline hortante, in defensionem occisi insiluit in pugnam, et impetum eius Aeas excepit et Menelaum a periculo liberavit. Et Hector Achillis armis gloriabatur, cui Glaucus inproperavit Sarpedonem iacentem. Pugnantibus autem circa corpus Patrocli, Aeneas primores Graeco-

2902 menoetis *L* || **2907** cibrionem *L* | auricam *L* || **2912** ἐσφαγμένου *L Boeck.* : -αλμένου *Rose* || **2913** εισπαδα *L* || **2916** πτωνιατος *L* || **2920** διεφύλαξαν *L Boeck.* : -εν *Rose* || **2924** ἀπαγγελοῦντα *Boeck. ex Lat. interpr.* (αντιλοχοντα *L*) : ἀγγέλλοντα *Rose* || **2925** patroclis *L* || **2928** excoepit *L* || **2929** achillem *L* || **2930** cui *Boeck.* : qui *L* || **2931** patroclis *L* | aenias *L* | primopes *L*

rum interfecit, iunxit se cum Hectore contra Automedontem, qui custodiebat Achillis equos, in quibus vectatus fuerat Patroclus. Automedontem ergo duo Aiaces conservaverunt; Menelaus autem a Minerva ursus viriliter stetit. Postea ergo tonitrante caelo suadet Telamon Aiacem discedere, Menelaus autem mittit ad Achillem Antilochum nuntiantem <Patrocli mortem>.

12. Σ'. Ἀπαγγέλλει Ἀντίλοχος Ἀχιλλεῖ τοῦ Πατρόκλου θάνατον, κἀκεῖνος ἀκούσας μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Θέτιδος πολλὰ ἐδάκρυσεν· καὶ τότε Ἶρις ὑπὸ Ἥρας πεμφθεῖσα πρὸς τὸν Ἀχιλλέα <ἦλθεν>. Πολυδάμας δὲ εἶπεν ἵνα ἑαυτοὺς ἔσω τειχῶν φυλάξωσιν, ἀλλ' Ἕκτωρ τὰ ἐναντία ἐφρόνει. Καὶ Ἀχιλλεὺς τὸ σῶμα Πατρόκλου θάπτει. Καὶ Θέτις ᾐτήσατο ἀπὸ Ἡφαίστου, ἵνα Ἀχιλλεῖ ὅπλα ποιήσῃ, Ἥφαιστος δὲ ἐν τάχει ποιήσας προσήνεγκεν Θέτιδι, κἀκείνη τὸν υἱὸν ὁπλίσασα εὐψυχότερον ἐπὶ τὸν πόλεμον ἀπήλασεν.

12. <XVIII>. Nuntiat Antilochus Achillei Patrocli mortem, et ille audiens cum matre sua Thetide multa lacrimavit; et tunc Iris a Iunone missa ad Achillem <venit>. Polydamas autem dixit, ut se intra muros conserva<rent>, sed Hector contraria sapiebat. Et Achilles corpus Patrocli sepelivit. Et Thetis petiit a Vulcano, ut Achilli arma faceret; Vulcanus

2933 sequos *L* || **2936** suadit *L* || **2938** Patrocli mortem *suppl. Boeck. ex Gr. interpr.* || **2941** *Post* Ἶρις *librarius enarrationis ordinem inepte conturbavit, cum verba* ἀνδρείᾳ ψυχῇ ἤνεγκεν τὸ ἐπευλευσόμενον/forti animo tulit quod provenerit *huc transposuisset, quae autem XIX libri epitomes sunt* (*cf. infra* 2963; 2971); *aliter autem Rose, qui post* ἐδάκρυσεν *scripsit* καὶ τότε Ἶρις ἀνδρείαν ψυχὴν ἤνεγκεν *atque* τὸν ἐπελευσόμενον *emendavit transposuitque post* ταχὺν θάνατον (*cf. infra* 2962). *Librarius praeterea verba* ὑπὸ Ἥρας – ἀπήλασεν/a Iunone missa – dimisit (cf. 2950–5) *post libri vicesimi tertii verba* ἵππων τάχει Διομήδης (*cf. infra* 3043)/equorum velocitate Diomedes (*cf. infra* 3054) *descripsit.* || **2942** ἦλθεν *suppl.* | να *L* || **2943** ἐφρόνει *Boeck.Rose* (εφον *L*) || **2944** πατροκλωου *L* || **2946** ευψυχοτερνεπτον *L* || **2947** ἀπήλασεν *Rose* (-ελισεν *L*) : ἀπέλυσεν *Boeck.* || **2949** lacrimavit *L* : -matur *Boeck.* || **2951** conservarent *Boeck. ex Gr. interpr.* (conserva *L*) || **2952** achillis *L* || **2953** petit *L* | bulcano *L* | bulcanus *L*

autem celeriter faciens attulit Thetidi, et illa filium armavit et animosiorem ad pugnam dimisit.

13. Τ'. Ὀδυσσεὺς δίδωσιν γνώμην, ὅπως ἐξιόντες εἰς τὸν πόλεμον πρότερον ἀριστήσωσιν· ἔπειτα πείθει Ἀγαμέμνονα, ἵνα ἃ ὑπέσχετο δῶρα πέμψῃ Ἀχιλλεῖ, ὧν ἐνεχθέντων λαβόντες οἱ Μυρμιδόνες παρὰ ταῖς ναυσὶν διέθηκαν. Καὶ Βρισηὶς παροῦσα Πάτροκλον πολλὰ ὠδύρατο. Καὶ τότε Ἥρα ποιεῖ ἕνα τῶν ἵππων τὸν Ξάνθον εἰπεῖν ἀνθρωπίνῃ φωνῇ τῷ Ἀχιλλεῖ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τεθνήξεται, προεῖπεν τὸν Ἀχιλλέως ταχὺν θάνατον καὶ Ἀχιλλεὺς ἀνδρείᾳ ψυχῇ ἤνεγκεν τὸ ἐπελευσόμενον.

13. <XIX>. Ulixes dat consilium ut exeuntes ad pugnam ante pranderent; deinde suadet Agamemnonem, ut quae pollicitus erat munera mitteret Achilli, quibus adlatis accepta Mirmidones circa naves exposuerunt. Et Briseis, cum venisset, Patroclum multum maeruit. Et tunc Iuno fecit unum ex equis, Xanthum, dicere humana voce Achilli, quoniam et ipse moriturus est, praedixit Achillis citatam mortem, et Achilles forti animo tulit, quod provenerit.

14. Υ'. Ὅτε ἤρξατο Ἀχιλλεὺς ἐξέρχεσθαι εἰς πόλεμον, Ζεὺς πᾶσιν θεοῖς ἐπέτρεψεν ὡς, ἂν τίς τινι θέλῃ βοηθεῖν, βοηθεῖτο. Ἐν οἷς ἐβοήθουν τοῖς μὲν Ἕλλησιν Ἥρα καὶ Ἀθηνᾶ, Ποσειδῶν καὶ Ἑρμῆς καὶ Ἥφαιστος, Τρωσὶν δὲ Μάρς καὶ Ἀπόλλων, Λητὼ καὶ Ἄρτεμις, Ἀφροδίτη καὶ Ξάνθος ποταμός. Τότε οὖν Ἀπόλλων μεταμορφωθεὶς εἰς Λυκάονα, πείθει Αἰνείαν, ἵνα κατέναντι Ἀχιλλέως πυκτεύσῃ, κἀκεῖνος πεισθεὶς ἐπύκτευσεν, καὶ κινδυνεύοντα αὐτὸν σφαγῆναι ὑπὸ Ἀχιλλέως ἥρπασεν Ποσειδῶν· καὶ Ἕκτορα ὡς εἶδεν Ἀπόλ-

2955 animiciorem *L* ‖ **2957** επυτα *L* | ἵνα *Boeck.* (ια *L*) ‖ **2958** ὧν *Boeck.Rose* (των *L*) ‖ **2959** βρησεεισι ταρουσα *L* ‖ **2960** ὠδύρατο *Boeck.* (ωλυρατο *L*) : ὠλοφύρατο *Rose* ‖ **2962** προσειπεν *L* ‖ **2963** *post* Ἀχιλλεύς πάλῃ Ἐπειός – ὑπ' Ἀχιλλέως (*cf. infra* 3043–8) *et post* luctatione Epeus – ab Achille (*cf. infra* 3054–60) *L* ‖ **2966** adlatis *Boeck.* : abla- *L* | accepta *L* : -is *Boeck.* ‖ **2967** mureuntesmidones *L* ‖ breseis *L* ‖ **2969** quoniam *scripsi* (qm̄ *L*) : quum *Boeck.* ‖ **2970** moriturus *L* : mortu- *Boeck.* ‖ **2975** Μάρς *L Rose* : Ἄρης *Boeck.* ‖ **2978** αχιλλευς *L*

λων ἄνισον ὄντα νεφέλῃ περιβαλὼν ἐκ τοῦ πολέμου ἐρύσατο. Καὶ τότε Ἀχιλλεὺς πλείστους τῶν Τρώων ἐφόνευσεν.

14. <XX>. Cum coepisset Achilles exire ad pugnam, Iuppiter omnibus deis permisit, ut, quisquis voluerit iuvare, faveat. In quibus favebant quidem Graecis Iuno et Minerva, Neptunus et Mercurius et Vulcanus; Troianis autem Mars et Apollo, Latona et Diana, Venus et Xanthus fluvius. Tunc ergo Apollo, transfiguratus in Lycaonem, suadet Aeneam, ut adversus Achillem pugnaret, et ille suasus pugnavit, et periclitantem eum occidi ab Achillen rapuit Neptunus; et Hectorem cum vidisset Apollo imparem esse, nube coopertum de proelio exivit. Et tunc Achilles complures Troianorum interfecit.

15. Φ'. Ἐν τούτῳ Ἀχιλλεὺς δώδεκα νεανίσκους αἰχμαλώτους πέμπει ἐπὶ τὰς ναῦς, οὓς ἔμελλε θύειν τοῖς Πατρόκλου δαίμοσιν, καὶ ἀπέκτεινεν Λυκάονα, ὃν πρότερον ληφθέντα πέπρακεν εἰς Λῆμνον, καὶ Ἀστεροπαῖον ἀπέκτεινεν καὶ Παίονα τοὺς ἡγεμόνας. Ἐφ' οἷς ὀργισθεὶς Σκάμανδρος ὁ ποταμὸς τῷ Ἀχιλλεῖ, διότι ῥεῖθρον αὐτοῦ ᾑμάτωσεν, ζεύξας οὖν ἑαυτὸν μετὰ Σιμοῦντος συνῆλθεν, ὅπως Ἀχιλλέα πνίξῃ, οὓς Ἥρα δι' Ἡφαίστου ἐξέκαυσεν καὶ Ἀχιλλέα ἐρύσατο. Οἱ θεοὶ δὲ ἄλλος ἄλλῳ συνεπολέμησαν ἀλλήλοις, ἐν οἷς Ἄρην Ἀθηνᾶ πέτρῳ ὑπέστρωσεν καὶ Ἀφροδίτην ἐρράπισεν, Ποσειδῶν δὲ καὶ Ἀπόλλων μετὰ συμφωνίας ἀπένευσαν, Ἄρτεμιν δὲ Ἥρα τόξῳ τραυματίζει, Λητὼ δὲ καὶ Ἑρμῆς πολεμικώτατα ἐπύκτευσαν. Ἀγήνορα δὲ τὸν Ἀντήνορος υἱὸν κινδυνεύοντα σφαγῆναι ὑπὸ Ἀχιλλέως ἐρύσατο· μεταξὺ δὲ οἱ θεοὶ τοῖς ἰδίοις τόποις ἀνέστρεφαν.

2983 cepisset *L* || **2984** *post* faveat (-beat *L*) iube *L* : iube *exp.* fabeat *exp. Boeck.* iuvet *Boeck.* || **2985** fabebant *L* || **2986** bulcanus *L* | troanis *L* || **2987** Venus *Boeck.* (beneusbiu *L*) || **2988** aeniam *L* || **2990** periclitatemus *L* | occidit *L* || **2991** copertum *L* || **2995** εμελλο *L* || **2996** λημφθεντα *L* | πέπρακεν *L Boeck.* : -κειν *Rose* || **2998** ους *L* || **3002** ὑπέστρωσεν *Rose* (υνεστρωσεν *L*) : συνέστρω- *Boeck.* || **3003** ἐρράπισεν *Rose* : ἐρά- *L Boeck.* || **3004** τραυματίζει *L Rose* : -ζεται *Boeck.* || **3006** Ἀντήνορος υἱόν *Boeck.Rose* (αντηνορσιον *L*) || **3007** διοις *L*

15. <XXI>. Interea Achilles duodecim iuvenes captivos mittit ad naves, quos incipiebat sacrificare Patrocli manibus, et interfecit Lycaonem, quem prius captum vendidit in Lemnum, et Asteropaeum interfecit et Paeonem duces. In quibus iratus Scamandrus fluvius Achilli, propter quod undas eius sanguinavit, iungens ergo se cum Simunte, concurrit, ut Achillen suffocaret, quos Iuno per Vulcanum combussit et Achillen liberavit. Dei autem alter alteri dimicaverunt inter se; in quibus Martem Minerva saxo prostravit et Venerem expalmavit, Neptunus autem et Apollo cum consensu discesserunt; Dianam autem Iuno sagitta vulnerat, Latona autem et Mercurius hostiliter pugnaverunt. Agenora autem Antenoris filium periclitantem occidi ab Achillen Apollo liberavit. Postea autem dei suis locis redierunt.

16. X'. Ἕκτορα ἐξελθόντα εἰς πόλεμον κατέναντι Ἀχιλλέως ἐρωτᾷ Πρίαμος καὶ Ἑκάβη, ὅπως εἰσέλθῃ ἔσω πυλῶν, καὶ οὐκ ἔπεισαν αὐτόν· καὶ Ἀχιλλεὺς ἐντιθέντα αὐτὸν Ἀπόλλωνα διώκει αὐτὸν καὶ λοιδορεῖ· καὶ Ἀθηνᾶ δὲ μεταμορφωθεῖσα εἰς Δηίφοβον πλανᾷ Ἕκτορα, καὶ φονεύεται ὑπὸ Ἀχιλιλλέως, καὶ δεθεὶς δίφρῳ σύρεται τρὶς περὶ τὰ τείχη, καὶ Ἑκάβη μετὰ Πριάμου καὶ τῶν Τρώων ἐπὶ πολὺ αὐτὸν ἐθρήνησαν.

16. <XXII>. Et Hectorem exeuntem in pugnam contra Achillem rogat Priamus et Hecuba, uti intret intra portas, et non suaserunt eum. Et Achilles interponentem se Apollonem persequitur eum et maledicit; et Minerva autem transfigurata in Deifobum fallit Hectorem, et iugulatur ab Achillen, et ligatus curro trahitur ter circa muros et Hecuba cum Priamo et Troianis diutius eum deplanxerunt.

3012 umdas *L* || **3013** iungens ergo se *Boeck.* (iunxit ergo se gens *L*) || **3014** *ante* Achillen ab *L* : *exp. Boeck.* | bulcanum *L* || **3016** marte *L* || **3018** sagittae vulnera *L* || **3020** antenorii filius *L* | occidit *L* || **3024** ἐντιθέντα *Boeck.Rose* : -θεναι *L* | αὐτόν² *L Boeck.* : ἑαυτόν Rose || **3025** αὐτόν *L Rose* : *exp. Boeck.* || **3026** φονευται *L* || **3027** αιφρω *L* || **3032** apollonem *L* : -linem *Boeck.* || **3033** eum *L* : *exp. Boeck.* || **3035** trahitur *Boeck.* (-gitur *L*) || **3036** troianorum *L*

17. Ψ'. Ἐν τούτῳ οἱ Τρῶες ἐπένθουν Ἕκτορα ὁμοίως καὶ οἱ Ἕλληνες Πάτροκλον. Ἀναπαυομένῳ οὖν Ἀχιλλεῖ κατ' ὄναρ φαίνεται Πάτροκλος λέγων, ἵνα ἐν τάχει αὐτῷ τύμβον ποιήσῃ· καὶ Ἀχιλλεὺς ἐποίησεν, καὶ τὰς κόμας ἔτιλεν καὶ ἐν τῷ πυρὶ ἔβαλεν· συλλεγέντων δὲ τῶν ὀστῶν καὶ συντεθέντων ἐπιτάφιον ἀγῶνα ἐποίησεν, ἐν ᾧ ἐνίκησαν ἵππων τάχει Διομήδης, πάλῃ Ἐπειός, Ὀδυσσεὺς δὲ καὶ Αἴας Τελαμῶνος συνεξῆλθον. Τότε καὶ Νέστωρ διὰ τὸ γῆρας πλουσίως ἐτιμήθη· ὅπλοις πάλιν Διομήδης, Αἴας Οἰλέως καὶ Τελαμώνιος ἴσοις δώροις τιμηθέντες ἀπεχώρησαν· δίσκῳ Πολυποίτης, τόξῳ Τεῦκρος καὶ ἀκοντίῳ Ἀγαμέμνων, καὶ ἐπῃνέθη ὑπ' Ἀχιλλέως.

17. <XXIII>. In hoc Troiani lugebant Hectorem similiter et Graeci Patroclum. Quiescenti ergo Achilli per somnium apparuit Patroclus dicens, ut quam celerissime ei tumulum faceret; et Achilles fecit, et comas laniavit et in ignem misit; collectis ergo ossibus et compositis, funebre certamen fecit, in quo vicerunt equorum velocitate Diomedes, luctatione Epeus, Ulixes autem et Aiax Telamonius stantes fuerunt. Tunc et Nestor propter senectutem honeste honoratus est, armis iterum Diomedes, <Aiax> Oilei et Telamonius aequalibus praemiis honorati sunt <et> discesserunt; disco Polypoeta, sagitta Teucrus, et iaculo Agamemnon et laudatus est ab Achille.

3038 αναπυοομενου *L* || **3040** τυμβον ποιηση *bis scripsit L* || **3042** ἐνίκησαν *Boeck.Rose* : εποιησαν *L* || **3044** Τελαμῶνος *Rose* (-μονος *L*) : -μώνιος *Boeck.* | συνεξῆλθον *Boeck.* (-ηλταν *L*) : -ῆλθαν *Rose* || **3045** ὅπλοις *L Boeck.* : -οισιν *Rose* | οηλευς *L* || **3046** τελαμονιοις *L* | απεχωρησεν *L* || **3049** *post* hoc cetera *L* : *exp. Boeck.* || **3050** grecos *L* | quiescenti *Boeck.* (qui sequente *L*) | apparuit *scripsi* : apparebit *L* -rebat *Boeck.* || **3053** collectis *Boeck.* : -ta *L* | ossibus *Boeck.* : -sa *L* || **3054** velocitatem *L* || **3055** Epeus *Boeck.* (saepius *L*) | aie *L* | ex telamonuis *L* || **3057** Aiax *suppl. Boeck. ex Gr. interpr.* | telamonios *L* | aequalis *L* || **3058** sunt *L* : *exp. Boeck.* | et *suppl.* || **3059** sagita teucros *L* || **3060** ab *Boeck. ex Gr. interpr.* : et *L*

18. Ω΄. Καὶ τότε Ἀχιλλεὺς τὸ τοῦ Ἕκτορος πτῶμα περὶ τὸν τοῦ Πατρόκλου τάφον τρὶς περιέσυρεν, καὶ τότε Ἀπόλλων παρὰ τοῖς λοιποῖς θεοῖς Ἥραν ἐμέμψατο, ὅτι τοῦτο αὐτῇ ἤρεσκεν· ἤρεσεν δὲ τοῖς λοιποῖς, ἵνα δι᾿ Ἑρμοῦ τὸ τοῦ Ἕκτορος σῶμα ἀφελκύσωσιν ***

18. <XXIV>. Et tunc Achilles Hectoris corpus circum Patrocli tumulum ***

VI. Περὶ συναναστροφῆς.	VI. De conversatione.
Καθημερινὴ συναναστροφή.	Cotidiana conversatio.
1. ἡμέρα.	1. dies.
ἥλιος ἀνέτειλεν.	sol ortus est.
ἡλίου ἀνατολή.	solis ortus.
φῶς.	lux.
φάος.	lumen.
ἤδη φωτίζει.	iam lucet.
ἠώς.	aurora.
πρὸ φάους.	ante lucem.
πρωὶ ἔγρομαι.	mane surgo.
ἠγέρθη ἐκ τῆς κλίνης.	surrexit de lecto.
κλίνη.	lectum.
ἐγρηγόρησεν ἐχθὲς ἐπὶ πολύ.	vigilavit heri diu.
ἔνδυσόν με.	vesti me.
δὸς ἐμοὶ ὑποδήματα	da mihi calciamenta
καὶ τοὺς πίλους	et udones

VI. 1. HS 3, 376, 46–60.

3061 πιωμα *L* ‖ **3062** καὶ τότε *L Boeck.* : καίτοι *Rose* ‖ **3064–5** τό – ἀφελκύσωσιν *Rose* (το του ειστο αφελκυσον ροσσωμα *L*) : τ. τ. Ε. σ. ἀφελκυσθῇ *Boeck.* ‖ **3065** *post* ἀφελκύσωσιν *lac. posuit Rose* ‖ **3066** achillis *L* ‖ **3067** *post* tumulum *lac. novem lineolearum exhibet L* ‖ **3068** *ante* Περὶ συναναστροφῆς incipit hermeneumata id est libri XII *L* (*de qua inscr- cf. Flammini* 27 sq.) ‖ **3071** ελειος ανετιδεν *L* ‖ **3077** φάους *Boeck.* : φαος *L* ‖ **3078** προει *L* ‖ **3081** πολοι *L* ‖ **3082** με *Goetz* : μοι *L Boeck.* ‖ **3084** κατους πειλοις *L*

καὶ ἀναξυ<ρί>δας.	et brachas.
ἤδη ὑπεδέθην.	iam calciatus sum.
2. Ἔνεγκε ὕδωρ πρὸς χεῖρας.	2. Adfer aquam manibus.
ὕδωρ.	aqua.
κόγχη.	concha.
χεῖρες ῥυπαραί εἰσιν.	manus sordidae sunt.
ῥύπος.	sordes.
πηλός.	lutum.
σήπων.	sapo.
λίπος.	unctum.
λελιπωμένον.	unctatum.
νίπτω.	lavo.
ἤδη ἐνιψάμην	iam lavi
τὰς ἐμὰς χεῖρας	meas manus
καὶ τὴν ὄψιν.	et faciem.
καταμάσσω.	tergo.
ἀκμὴν οὐ κατέμαξα.	adhuc non tersi.
προέρχομαι ἔξω	procedo foris
ἐκ τοῦ κοιτῶνος.	de cubicolo.
ἔρχομαι.	venio.
ἀπέρχομαι εἰς τὴν σχολήν.	vado in scholam.
3. Πρῶτον ἀσπάζομαι	3. Primum saluto
τὸν διδάσκαλον,	magistrum,
ὃς ἐμὲ ἀντησπάσατο.	qui me resalutavit.
χαῖρε, διδάσκαλε.	ave, magister.
χαίρετε, συμμαθηταί.	avete, condiscipuli.
μαθηταί.	discipuli.

2. HS 3, 376, 61–377, 3. || **3.** HS 3, 377, 4–14.

3085 ἀναξυρίδας *Boeck.Goetz* (-ξυδας *L*) | brachas *L* : -cas *Goetz* braccas *Boeck.* || **3086** υποδηθην *L* | calciatus *L Goetz* -ceatus *Boeck.* || **3087** επενκε *L* | aquam *Boeck.Goetz* : -a *L* || **3090** sordidae sunt *Boeck.Goetz* : -da est .o. *L* || **3096** νιπυω *L* || **3097** ἐνιψάμην *Boeck.Goetz* (νι- *L*) || **3098** τος μας χιρας *L* || **3101** *post* κατέμαξα κατεαξα tersi *L* : *exp. Boeck.Goetz* || **3106** πρωυον *L* || **3109** χερε *L* || **3110** χερεται *L* || **3111** μαθησται *L*

συμμαθηταί,	condiscipuli,
τόπον ἐμοὶ δότε ἐμόν.	locum mihi date meum!
βάθρον.	scamnum.
ὑποπόδιον.	scamellum.
δίφρος.	sella.
σύναγέ σε.	densa te.
4. Ἐκεῖ προσχωρεῖτε.	4. Illuc accedite.
ἐμὸς τόπος ἐστίν.	meus locus est.
ἐγὼ προκατέλαβον.	ego occupavi.
ἐκάθισα.	sedi.
κάθημαι.	sedeo.
μανθάνω, μανθάνεις.	disco, discis.
μελετῶ, μελετᾷς.	edisco, ediscis.
ἤδη κατέχω	iam teneo
τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν.	meam lectionem.
ἐμός, ἐμή, ἐμόν.	meus, mea, meum.
ἐμοί.	mihi.
ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον.	noster, nostra, nostrum.
ἡμῖν.	nobis.
σόν, σός, σοί.	tuum, tuus, tibi.
ὑμεῖς, ἡμεῖς.	vos, nos.
ὑμέτερον.	vestrum.
ὑμῖν λέγω.	vobis dico.
ἤδη δύναμαι,	iam possum,
ἐδυνήθην ἀποδοῦναι.	potui reddere.
ἀποδίδωμι.	reddo.
ἀπέδωκα.	reddidi.
5. Ἄλλαξόν μοι.	5. Muta mihi.
γράψον.	scribe.
γράφω, γράφεις.	scribo, scribis.
γραφή.	scriptura.

4. HS 3, 377, 15–35. ‖ **5.** HS 3, 377, 36–47.

3115 υποποθιον *L* ‖ **3121** εκαθησα *L* ‖ **3123** μανθαννις *L* ‖ **3130** ημειν *L* ‖ **3131** sibi *L* ‖ **3134** υμειν *L* ‖ **3137** αποδειδομει *L*

γραφεύς.	scriptor.
γράμμα, γράμματα.	littera, litterae.
Ἑλληνικά.	Graeca.
Ῥωμαικά.	Latina.
Ῥωμαιστὶ ἐλάλησεν.	Latine locutus est.
γράμματα Ἑλληνικά.	litterae Graecae.
συλλαβαί.	syllabae.
ὄνομα, ὀνόματα.	nomen, nomina.
6. Ἔλαβον καὶ ἀπέδωκα	6. Accepi et reddidi
πάλιν.	iterum.
στίχους ὕστερον	versus postea
ἠρξάμην ἀναγιγνώσκειν.	coepi legere.
παραγράφειν οὐκ οἶδα.	praeducere nescio.
σὺ ἐμοὶ παράγραψον,	tu mihi praeduc,
ὡς οἶδας.	quomodo scis.
κηρίον σκληρόν ἐστιν,	cera dura est,
ἁπαλὸν ὤφειλεν εἶναι.	mollis debuit esse.
δέλτον.	tabula.
λειαίνω.	deleo.
γράφω.	scribo.
σὺ ἐμοί.	tu mihi.
σελίς, σελίδες πολλαί.	pagina, paginae multae.
ἱμάντες.	corrigiae.
γραφεῖον.	grafium.
7. Ἤδη ἔμαθον,	7. Iam didici,
ὅπερ εἴληφα.	quod acceperam.
παρεκάλεσα,	rogavi,
ὡς ἐμὲ ἀπολύσῃ οἶκον	ut me dimitteret domum
εἰς ἄριστον,	ad prandium,
καὶ ἐκεῖνος ἐμὲ ἀπέλυσεν·	et ille me dimisit;

6. HS 3, 377, 48–69. ‖ **7.** HS 3, 377, 70–378, 1.

3148 ελλινικα *L* | grece *L* ‖ **3151–2** αποδοκα παλειν *L* ‖ **3157** οιδες *L* ‖ **3158** κειραν εκληρονεσυιν *L* ‖ **3161** λειενω *L* ‖ **3166** grafium *L Boeck.* : -phium *Goetz* ‖ **3167** ἔμαθον *Boeck.Goetz* (-θα *L*) ‖ **3168** acciperam *L* ‖ **3170** domum *Boeck.Goetz* : -mo *L* ‖ **3172** επελσεν *L*

ἐγὼ ἐκεῖνον εὐρωστεῖν ἔφην,	ego illi bene valere dixi,
ἀντησπάσατό με.	resalutavit me.
ἐπεὶ ἠριστήκειν,	postquam pranderam,
ἐπανελθὼν ἀπέδωκα.	reversus reddidi.
8. Ὦ παῖς ἐμοῦ,	8. Puer meus,
δὸς ἐμοὶ δέλτον,	da mihi tabulam
καὶ ἄλλοι ἐν τάξει	et alii in ordine
ἀποδιδοῦσιν κατὰ διαστολήν,	reddunt ad distinctum,
καὶ ἐγὼ διέρχομαι ἀνάγνωσιν·	et ego transeo lectionem;
εἰς βαλανεῖον ἰτέον ἦν	in balneum eundum erat
γάρ.	enim.
τότε προσέρχομαι καὶ	tunc accedo et
ἐκέλευσα ἀρθῆναι σαβάνια,	iussi tolli sabana,
καὶ ἠκολούθησα.	et secutus sum.
τότε ἔδραμον,	tunc cucurri,
ἤδη ἐρχόμενος	iam veni<ens>
εἰς βαλανεῖον.	ad balneum.

8. HS 3, 378, 12–31.

3176 επεδωκα *L* ‖ **3177** Ὦ *Boeck.* : ὁ *L Goetz* ‖ **3180** εποδιδουσειν *L* ‖ **3182** balneum *Boeck.Goetz* : -neo *L* ‖ **3185** αροηναι *L* ‖ **3187** ἔδραμον *Boeck.Goetz* (αιδραμα *L*) ‖ **3188** ερχωμενους *L* | veniens *Boeck.Goetz* : veni *L* ‖ **3189** ad *L Boeck.* : in *Goetz*